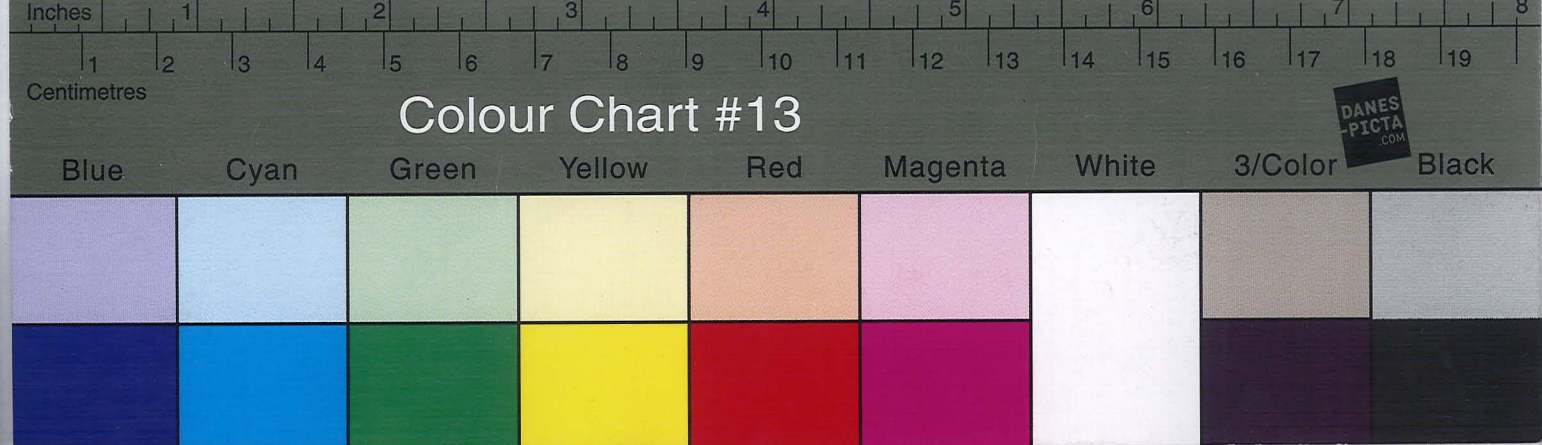

Towarzystwo Naukowe Płocisk
Biblioteka im. Zielińskich
Plac Narutowicza № 2
09-402 PŁOCK

Materiały W. Smoleńskiego

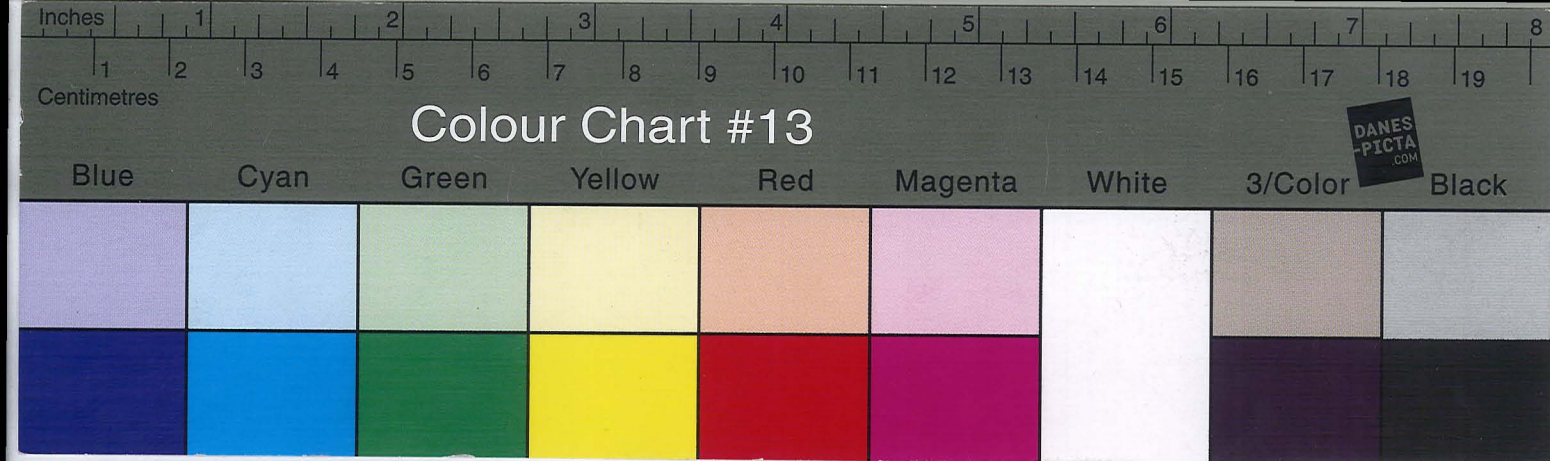
S-1

Towarzystwo Popierania Pracy

Spółecznej - korespondencja, ...

B.d., 1890, 1909-1912, 1917

963/57

Warszawa w marcu 1909 r.

Szanowny Panie!

Dla porozumienia się w sprawie utworzenia Delegacji obywatelskiej, mającej na celu poparcie działań przedstawicielstwa polskiego w Dumie i Radzie państwa, zmierzających do obrony realnych interesów kraju, przez rozważanie aktualnych spraw krajowych i wyrażanie o nich opinii, niżej podpisani mają zaszczyt upraszać W. Pana o przybycie na zebranie, które odbędzie się w dniu 25 b. m. o godz. ^{12 w południe} ~~8 wieczorem~~ w lokalu Towarzystwa Pop. Pracy Społecznej (Marszałkowska 138).

Z wysokim szacunkiem

Maurycy Łanowski
Zygmunt Balicki
Stanisław Dąb
Franciszek Nartowski

Włodzisław

Henryk Łanowski

Włodzisław

Stanisław Dąb
Franciszek Nartowski

Korespondencja

1

Memorandum

The following is a summary of the information received from the various sources regarding the proposed project. It is intended to provide a general overview of the situation and to highlight the key points for consideration.

Very respectfully,

John Doe

Secretary

John Doe

Enclosed are the following documents for your reference:

- 1. A copy of the report submitted by the committee.
- 2. A copy of the minutes of the meeting held on the 15th inst.
- 3. A copy of the letterhead memorandum.

1014/57.

3

W środę dnia 7-go kwietnia 1909 roku
o godzinie 8-ej wieczorem w lokalu Towarzystwa
Popierania Pracy Społecznej odbędzie się zebranie dla członków Towarzystwa
i zaproszonych gości, na którym poseł
Władysław Grabski mówić będzie o realnych
zadaniach pracy parlamentarnej posłów polskich
w trzeciej Izbie Państwowej.

Biuro Pracy Społecznej ma zaszczyt
zaprosić WPana na powyższe zebranie.

Wielmożny

Smoleński Władysław

9/2/57

5

BIURO PRACY SPOŁECZNEJ

WARSZAWA

Marszałkowska 138, m. 4.

Telefon 42-85, 6-82.

*

Nr

Warszawa, 8 kwietnia 1909 r.

W sobotę dnia 17 b. m. o god. 7 wiecz. w lokalu Biura Pracy Społecznej odbędzie się zebranie członków i zaproszonych gości, na którym p. Tadeusz Wróblewski mówić będzie o kwestji litewskiej.

Zarząd Biura Pracy Społecznej ma zaszczyt zaprosić W. Pana na powyższe zebranie.

974/51

6

ZARZĄD BIURA PRACY SPOŁECZNEJ ma zaszczyt zawiadomić W. Pana, że w niedzielę 18 b. m. o godz. 1½ pp. w lokalu Biura Pracy Społecznej (Mar-szałkowska 138), odbędzie się zebranie DELEGACJI OBYWATELSKIEJ przy Towarzystwie Popierania Pracy Społecznej z udziałem posłów do rady państwowej.

Porządek dzienny zebrania :

1. Zatwierdzenie zasad organizacji Delegacji i listy członków.
2. Sprawa nauczania powszechnego.
3. Sprawa mieszanych komisji szkolnych.
4. Sprawa instytucyj samorządowych.
5. Sprawa uorganizowania stałego stosunku z przedstawicielstwem parlamentarnem w Petersburgu.
6. Sprawy bieżące.

Warszawa, 12 kwietnia 1909 r.

ZARZĄD ZAPRA WYKAZ PRACOWNIKÓW na so-
głosz z siedzibą w Opatowie, 12. 12. 1934. Zgodnie z 12. 12. 1934
z godz. 12. 12. 1934. Wskazano na Pracy Społecznej (Wskazano
12. 12. 1934, wskazuje się na imię: BELGACI)
WYKAZ PRACOWNIKÓW przy Zarządzie Poprawienia Pracy
Społecznej z siedzibą w Opatowie do roku 1934.

Pracownicy w Opatowie

1. Zarządca w Opatowie Delegacji
12. 12. 1934.
2. Zarządca w Opatowie.
3. Zarządca w Opatowie.
4. Zarządca w Opatowie.
5. Zarządca w Opatowie.
6. Zarządca w Opatowie.

Warszawa, 11 maja 1909 r.

TOWARZYSTWO POPIERANIA
PRACY SPOŁECZNEJ.

—
Marszałkowska № 138, m. 4.

TELEFON 42-85.

1016/51.

W piątek 14 b. m. o godz. 8 $\frac{1}{4}$ wiecz. w lokalu Towarzystwa Pracy Społecznej (Marszałkowska 138) odbędzie się zebranie członków Towarzystwa z udziałem osób zaproszonych, na którem poseł Wład. Grabski złoży referat w sprawie samorządu ziemskiego w Królestwie. Na zebranie to Zarząd Biura Sz. Pana zaprasza.

BIURO PRACY SPOŁECZNEJ

Warszawa, d. 23 Sierpnia 1909 r.

Warszawa, Marszałkowska 138 m. 4.

TELEFON 42-85.

Adres telegraficzny: „Praca Społeczna“

d. 190 r.

№

Kłopot.

Yasnie Wielmożny
Aleksander Jabłonowski.

Sekcja Społeczno-Prawna przy Tow. Popier. Pracy Społecz.
ma zaszczyt zwrócić się do Szanownego Pana, jako Prezesa Tow.
Naukowego w Warszawie, z prośbą o łaskawe podjęcie czy przez
poszczególnych członków, czy przez komisję wydziału historycznego,
opracowań naukowo-historycznych w sprawie Chetniskiej gwołi
jej obronie przeciwko zamiarzonemu oderwaniu od Królestwa
Polskiego.

W szczególności, zdaniem Sekcji Społeczno-Prawnej, nie-
zbędne tu są prace i materiały następujące:

1. Zbadanie geografii historycznej ziemi Chetniskiej i Podlasia
Siedleckiego z wykazaniem prastarych śladów polskości
(nazwy rzek, miejscowości, rodów) oraz z uwzględnieniem
brzejów osadnictwa w niej polskiego i ruskiego.
2. Organizacja kościelna w ziemi Chetniskiej i na Podla-
siu (starożytne ślady tam katolicyzmu; dycezye i para-
fje katolickie).
3. Umię 1596 roku i w związku z nią stanowisko wobec

ruszczyzny kościoła katolickiego / ochrona odrębności narodo-
wościowej rusinów, skrzepowanie helmu rzymsko-katolickiego
i wobec Polski / brak instynktów wynorodowienia, opieka
nad religją prawosławną i umiark., nadania cerkwiom
umiechm i prawosławnym przez polaków; - praca Łoŕgi-
nowa „Успеніе в ро́да”/.

4. Siesty i szczególowy obraz polityczno-dzijsowych kulii zie-
mi Chetmskiej i Podlasia Siedleckiego co do ich państwowej
przynależności historycznej do Polski i Prusi / chronologia, woj-
ny, traktaty / oraz ich przeobrażeń administracyjnych od
czasów najdawniejszych aż do 1830 roku.
5. Dokładna bibliografja rozumowana danego przedmiotu li-
teratury naukowej historycznej, zwłaszcza polskiej i rosyj-
skiej, z której należy zwrócić szczególną uwagę na dzieła,
popierające naszą tezę o prawno państwowej przynależności
ziemi Chetmskiej i Podlasia do Polski.

Byłoby pożądanem, aby z dzieł i źródeł, na któ-
rych opierać się będą wyżej wymienione opracowania, utworzyć
specyjalną biblioteczkę, jako gotowy materiał do obrony spra-
wy czy w instancjach prawodawczych, czy w publicystyce.
Biblioteczkę tę Sekcya Spółeczno-Prawna przy Tow. Pospier.
Pracy Społecznej pragnie nabyć dla siebie za cenę pierwotnego

leżtu. Tym sposobem Tow. Naukowe nie poniosłoby żadnego
wydatku na materiały biblioteczne do wymienionych badań
potrzebne, a jednocześnie zgromadziłby się wielce wyczerpy,
zwłaszcza dla Reprezentacji Polskiej, gotowy księgozbiór pod-
ręczny?

Dla ułatwienia mamy załączyci N^o N° 144-149,
158, 159, 174, 176, 181, 182, 188, 189 i 193 gazety „Czas Warszawski”,
zawierające: 1.) treść projektu rządowego w sprawie odwrócenia
ziemi Chętnskiej i jego motywy i 2.) odcinki z artykułami
„W sprawie Chętnskiej”, a mianowicie: a.) „Z dziejów ziemi
Chętnskiej”; b.) „ziemia Chętnska, jako część integralna Kró-
lestwa Polskiego” i c.) „kwestye dotychczasowe ziemi Chętnskiej”.

W imieniu Sekcji Społeczno-Prawnej

p. o. Przewodniczącego:

[=] Fr. Nowodworiski.

Na Zarządzającego Biurem Pracy Społecznej:

[=] A. Zaleski.

Secretarz Sekcji Społeczno-Prawnej

A. Bakiewicz (p.i.)

BIURO PRACY SPOŁECZNEJ

WARSZAWA

Marszałkowska Nr. 138, m. 4.

Telefon 42-85.

*

Warszawa, d. 190....

Zarząd Biura Pracy Społecznej,
z inicjatywy adwokata p. Józefa
Langego, ma zaszczyt prosić Sz.
Pana na posiedzenie w sprawie
zaprojektowanego przezeń wy -
dawnictwa Biblioteki Prawno -
Społecznej, we środę 3-o li -
stopada o godzinie 8-ej wie-
czorem w lokalu Biura / Mar-
szałkowska 138 - II piętro /.

Warszawa, 28 października 1909r.

BIURO
PRACY SPOŁECZNEJ
WARSZAWA
MARSZAŁKOWSKA 138 m. 4.

Warszawa, d. 5 grudnia 1909 r.

Biuro Pracy Społecznej ma zaszczyt zawiadomić J. W. Pana, jako członka delegacji przy Towarzystwie Popierania Pracy Społecznej, że w Środę 15 grudnia o godz. 5-ej po poł. w lokalu Towarzystwa odbędzie się ogólne zebranie Delegacji.

PORZĄDEK DZIENNY:

- 1) Odczytanie i zatwierdzenie protokołu poprzedniego zebrania Delegacji.
- 2) Sprawozdanie Wydziału Delegacji.
- 3) Wybór nowych członków Delegacji.
- 4) Sprawa powiększenia liczby członków Wydziału.
- 5) Wybór nowych członków Wydziału.
- 6) Sprawy bieżące.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1207 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

RECEIVED

1. [illegible]
2. [illegible]
3. [illegible]
4. [illegible]
5. [illegible]
6. [illegible]
7. [illegible]

15

Towarzystwo
Popierania Pracy Społecznej
Marszałkowska 138, m. 4.
Telef. 42-83.

Warszawa, 1 Marca 1910 r.

We czwartek dnia 10 marca r. b. o god. 7 $\frac{1}{2}$ wieczorem w lokalu Towarzystwa Pracy Społecznej odbędzie się zebranie dla członków Tow. i zaproszonych gości, na którym p. Karol Rose wygłosi referat na temat „Brak pracy, jako problemat społeczny”.

Na zebranie to Komitet Towarzystwa ma zaszczyt J. W. Pana zaprosić.

TREŚĆ REFERATU:

- I. Prawo do pracy:
Historja i utopijność tego hasła.
- II. Przyczyny braku pracy:
 - a) ekonomiczne, b) polityczne, c) klimatyczne,
 - d) epizodyczne, e) techniczne, f) psychologiczne.
- III. Walka z brakiem pracy na drodze administracyjnej:
 - a) środki natury paljatywnej,
 - b) środki natury zasadniczej,
 - c) mała ich skuteczność.
- IV. Asekuracja od braku pracy drogą samopomocy:
 - a) doniosłość problemu w świetle cyfr,
 - b) robotnicy zorganizowani,
 - c) robotnicy niezorganizowani,
 - d) stosunek do siebie tych dwóch odłamów klasy robotniczej.
- V System Gandawski czyli subwencjonowanie samopomocy:
 - a) geneza i istota systemu,
 - b) zastosowanie systemu w Danji, Norwegji i Francji.
- VI. Uwagi Ogólne.

BIURO PRACY SPOŁECZNEJ

WARSZAWA

Marszałkowska № 138, m. 4.

Telefon 42-85.

*

Nr

Warszawa, d. 20/4 1910

Biuro Pracy Społecznej ma zaszczyt zawiadomić JWPana, że naznaczone na dzień 28 b.m. Ogólne Zebranie Członków Delegacji, zostaje odroczonem z przyczyn nieprzewidzianych. O dniu przyszłego Zebrania Biuro nie omieszka JWPana we właściwym czasie zawiadomić.

Warszawa, d. 20/4 1910 r.

TOWARZYSTWO POPIERANIA
PRACY SPOŁECZNEJ

KOMITET TOWARZYSTWA

Marszałkowska 138 m. 4.

Adres telegraficzny: „Praca Społeczna”

TELEFON 42-85.

Nr

Michał

Władysław Smoleński
Przewodniczący Delegacji Obywatelskiej

Już od dłuższego czasu jest przedmiotem żywszego zajęcia się sfer interesowanych sprawa ewentualnego rozciągnięcia na Królestwo Polskie obowiązujących w Cesarstwie przepisów z roku 1902, co do przeprowadzenia rowów i innych urządzeń, odprowadzających wodę przez grunty cudze.

W ostatniej dobie, na wniosek posła Grabskiego, zajęło się tą sprawą Towarzystwo Pracy Społecznej, i obrazem pracy dotychczasowej, podjętej w jego Sekcji społeczno-prawnej, jest załączony memoriał, którego część I-a wyraża opinię tymczasową specjalnej podkomisji i projektowane przez tę podkomisję przepisy szczególne dla Królestwa, część II-a zawiera tekst pomienionej ustawy wodnej Cesarstwa w r. 1902, a, wreszcie, za kończenie powiadania o przebiegu dotychczasowym tej sprawy Sekcji społeczno-prawnej, a zarazem uwydatnia wielką pilność tej sprawy w chwili obecnej, z powodu wniesienia do Izby Państwowej i roztrząsania już w jej komisji projektu rządowego w przedmiocie rozciągnięcia ustawy wodnej 1902 r. na Inflanty, Kurlandję i Estonję.

Powyższy memoriał Komitet ma zaszczyt przesłać do opinii, uwag i wniosków na temat pytania: czy, o ile, i z jakimi zmianami byłoby rzeczą właściwą i pożyteczną rozciągnięcie Ustawy

wodnej Cesarstwa z r. 1902 na Królestwo Polskie. Ze względu
zaś na zaznaczoną powyżej nagłość danej sprawy w obecnej dobie
- i ze względu na to, że i ze strony Koła Polskiego podkreślo-
no potrzebę jak najpilniejszego dostarczenia opinii i infor-
macji w pomienionej sprawie, Komitet oczekiwać będzie odpo-
wiedzi przed dniem 26 b.m.

Z poważaniem

za Prezesa Komitetu *W. Marzewski*

Kierownik

Sekcji społeczno-prawnej

Władysław Kozłowski

57

KOMITET TOWARZYSTWA

Marszałkowska 138, m. 4.

Adres telegraficzny „Praca Społeczna“

TELEFON № 42-85.

№

JWielmożny

Władysław Smoleński.

Członek Komisji Spraw Krajowych.

Komitet Towarzystwa ma zaszczyt zawiadomić JWPana, że w
środę dnia 14 czerwca r.b. w lokalu Biura Pracy Społecznej od-
będzie się zebranie delegacyjne Komisji Spraw Krajowych z u-
działem posłów - członków Tow. Popierania Pracy Społecznej.

Ze względu na ważność spraw, które będą przedmiotem
obrad, mamy nadzieję, że JWPan na posiedzenie powyższe przy-
być nie omieszką.

Posiedzenie rozpocznie się punktualnie o godzinie 10 i
1/2 rano. O godzinie 12 i 1/2 nastąpi przerwa dwugodzinna,
pozem obrady wznowione zostaną.

Zaproszenie niniejsze służy jako karta wstępu, którą
JWPan przy wejściu okazać raczy.

Z poważaniem

Prezes Komitetu

Leś. Dubowicki

Sekretarz Komitetu

Józef Wielowieyski

Warszawa, 1 czerwca 1911 r.

KOMITET TOWARZYSTWA

Marszałkowska 138 m. 4.

Adres telegraficzny „Praca Społeczna“

TELEFON № 42-85.

№ [redacted]

Szanowny Panie!

Jak wiadomo, na początku roku bieżącego 78-iu posłów Izby Państwowej, należących do stronnictwa Październikowców, złożyło w Izbie wniosek rozciągnięcie na Królestwo Polskie ogólno-rosyjskiej ustawy samorządu ziemskiego z r. 1890, z takimi tylko jej zmianami, jakie się okażą niezbędne wobec odrębnych warunków miejscowych.

Wniosek ten był rozważony przez odpowiednią Komisję Izby, która zaopiniowała, iż uważa go należy za pożądany. Zgodnie z tą opinią Izba, na posiedzeniu w dn. 24 lutego r.b., wniosek 78-iu posłów w zasadzie przyjęła i, co za tem idzie, uznawała potrzebę opracowania odnośnego projektu ustawy. W trakcie rozpraw Naczelnik Głównego Zarządu do spraw miejscowych p. Gerbel oświadczył, w imieniu Ministra Spraw Wewnętrznych, że Ministerjum nie uchyla się od opracowania odpowiedniego projektu, ale że nastroczają się w tej mierze różne szkopy, jako to: a/ potrzeba obmyślenia takiej ordynacji wyborczej, któraby dała głos w ziemstwie nie tylko członkom dzisiejszej gminy, ale wszystkim wogóle posiadaczom nieruchomości, b/ sposób zastosowania do Królestwa Ustawy o powinnościach ziemskich i c/ konieczność uprzedniego przed ziemstwem wprowadzenia samorządu miast.

Bądź co bądź, pomimo tych zastrzeżeń, rząd podjął się opracowania projektu ustawy o wprowadzeniu ziemstw do Królestwa, i od-

powiednie prace już się w ministerjum rozpoczynają.

Niezmierna doniosłość dla kraju naszego zapoczątkowanej w ten sposób reformy, nakazuje nam nader bacznie czuwać nad tą sprawą i zastanawiać się nad nią zawczasu, we wszystkich stadjach jej rozwoju. Może się zdarzyć, że rząd, podobnie jakto był czy nie przy innych ważniejszych reformach, już na jesieni utworzy naradę międzyministerjalną dla przedwstępnego ustalenia zasad projektu, i że do udziału w tej naradzie powoła rzeczoznawców z kraju, z pośród społeczeństwa polskiego. Należy się do tej ewentualności przygotować zawczasu, aby owi rzeczoznawcy nie tylko polegali na osobistej znajomości stosunków, ale aby mogli wiedzieć, jaka jest w danej sprawie i w poszczególnych jej punktach opinia kraju.

W tej myśli, niezwłocznie po otrzymaniu w domości o skierowaniu wniosku Październikowców na drogę urzeczywistnienia, zajęła się tą sprawą w sposób przygotowawczy utworzona w Łonie Towarzystwa Pracy Społecznej osobna podkomisja, następnie zaś dla czuwania nad tą sprawą i dla wszechstronnego jej zbadania i rozważenia powstała w temże Towarzystwie Komisja samorządu ziemskiego, której skład pierwotny złożony z przedstawicieli czterech instytucji publicznych / Tow. Kredytowe Ziemskie, Centralne Tow. Rolnicze, , Tow. Pracy Społecznej i Tow. Prawnicze / , niedawno podany został w pismach do wiadomości publicznej.

Zadanie Komisji jest tak obszerne skomplikowane i trudne, że wymagać będzie i stopniowego wzmocnienia jej składu i powołania do współpracy szerokich kół obywatelskich, a zwłaszcza licznych specjalistów, obeznanych z poszczególnymi działkami gospodarstwa i zadaniami ziemstwa.

Przed odwołaniem się do tego współpracownictwa, należało atoli zdać sobie przede wszystkim sprawę o zakresu pracy i z zasad jej podziału. Nastęrczała się jednak w tym względzie trudność, z powodu, że nie mamy jeszcze gotowego projektu ustawy, lecz mamy tylko we wniosku 78-iu posłów wskazówki co do zasadniczego kierunku, w jakim, prawdopodobnie potoczy się myśl projektodawców. Wskazówki zaś te są niekompletne, bo nie obejmują wszystkich zagadnień jakie przy zastosowaniu ustawy z r. 1890 do Królestwa rozważyć i załatwić należy. Z uwagi na to, chcąc odrazu przystąpić do pracy i do należytego jej podziału, wypadło, uprzedzając wyniki roboty ministerjalnej, ułożyć projekt ustawy o zastosowaniu ziemstw do Królestwa, a to na podstawie wniosku, przyjętego przez Izbę Państwową, z rozwinięciem lub uzupełnieniem rzeczzonego wniosku we względzie wszystkich tych kwestji, które, wedle racjonalnych przewidywań, do projektu rządowego wejść będą musiały.

Tę więc, pracę przedwstapną wykonała osobna podkomisja Towarzystwa Pracy Społecznej i wynikiem tej właśnie pracy jest operat, który mamym zaszczyt przesłać przy niniejszem Sz. Panu, a który ma wyłącznie charakter i znaczenie materiału przygotowawczego, w nim nie przesadzając opinji i wniosków nowoutworzonej Komisji Ziemskiej.

Druk, załączony przy niniejszem, zawiera przede wszystkim przekład polski ogólnej Ustawy rosyjskiej o instytucjach ziemskich z r. 1890. Obok zaś tekstu tej Ustawy podano w szpalcie drugiej przypuszczalne zmiany i uzupełnienia odnosnych artykułów, jakie dla zastosowania rzeczzonej ustawy do Królestwa Polskiego, zaprojektowano we wniosku Pałdtziernikowców, lub jakie, prawdopodobnie, w tej czy innej postaci znajdują się w zapowiadanej rządowym projek-

cie ustaw. Przytem tam gdzie propozycja w tej mierze Październikowców były niedostateczne albo niedość szczegółowe, jak również tam gdzie chodziło o bliższe sformułowanie zmiany artykułów ustawy podkomisja posiłkowała się trzema innemi ustawami pokrewnemi, świeżo uchwalonemi przez ciała prawodawcze, lub projektami przez Komisję Izby, a mianowicie: a/ Prawem o zastosowaniu ustawy ziemskiej z r. 1890 do sześciu guberni zachodnich, b/ Ustawą o ziemstwie wołosnem i c/ Projektem Statutu samorządowego dla miast Królestwa Polskiego.

Nakoniec w przewidywaniach swoich co do przyszłej ordynacji wyborczej dla ziemstw w Królestwie, podkomisja oparła się na analogji z przepisami co do wyboru posłów z Królestwa do Izby Państwowej. Projektowane przez podkomisję odstępstwo w tym względzie od ustawy ziemskiej z r. 1890 uzasadnia się, z jednej strony, istnieniem w Królestwie gminy, a, z drugiej, wielką ilością miast i liczebnością ludności miejskiej.

Podział kurjalny na własność mniejszą i większą, stosowany i w ziemstwach Cesarstwa, - na zdaniem podkomisji, na celu zapewnienie ziemstwu należytego udziału czynników żywiej odczuwających potrzeby kultury i postępu, oraz konieczność niezbędnych gwoili temu ofiar materialnych. Wydzielenie zaś w osobną kurję wyborczą posiadaczy domów i fabryk, sprawa posiadaczy nieruchomości bez gruntów rolnych, pozwoli zachować w ziemstwach Królestwa odpowiedni stosunek wzajemny żywiołów ziemskiego i miejskiego. Dwustopniowość wyborów uzasadnia się w oczach podkomisji względami technicznemi. O stosowaniu w Królestwie zasady stanowości / w Cesarstwie bowiem istnieje też podział wyborców na kurję włościańską, szlachecką i nieszlachecką /, oczywiście mowy być nie może. Pewną korektywę kurjalności i dwustopniowości wyborów stanowić może zasa-

19.10

da obieralności radnych lub pełnomocników nie tylko z Kona własnego Koła wyborczego, ale wogóle z pośród wszystkich osób mających prawo wyboru w danym powiecie / art. 38 /. Zasadę taką przyjęła już Izba w ustawie o ziemstwie wolostnem, a Komisja Izby zastosowała ją w projekcie samorządu dla miast Królestwa.

Dalej, jedną z pożądaných dla Królestwa zmian ustawy ziemskiej Cesarstwa byłoby, zdaniem podkomisji, ustanowienie ziemstw okręgowych t. j. wspólnych dla paru lub kilku powiatów. Osiągnęłoby się przez to znaczną oszczędność sił i kosztów.

Godzi się zaznaczyć, że, w swoich uwagach co do przypuszczalnych zmian i uzupełnień w ustawie ziemskiej rosyjskiej z r. 1890 przy jej zastosowaniu do Królestwa Polskiego, podkomisja świadomie pominęła dwie nader ważne kwestje, które się w tej mierze, nastrecają, a mianowicie: 1/ sprawę języka w samorządzie i 2/ sprawę utworzenia w Warszawie, w zamian urzędów gubernjalnych do spraw miejskich i ziemskich / art. 8 /, jednego takiego urzędu na całe Królestwo.

Obu tych kwestji podkomisja nie dotykała w swoim operacie dla tego, że zasadniczo sama potrzeba domaganie się odnośnych zmian w ustawie Cesarstwa przy jej zastosowaniu do Królestwa żadnej wątpliwości nie nastreca, zaprojektowanie zaś osnowy przepisów, mających uczynić zadość owej potrzebie, jako wkraczające w dziedzinę prawnopolityczną, zdawało się przekraczać bezpośrednie zadania i obowiązki pracy przygotowawczo-informacyjnej, a, nadomiar, było to na razie zgoła zbędne. Rzecz natomiast oczywista, że obu tych kwestji nie pominie w swoich pracach Komisja Samorządu ziemskiego i że przeto i pod tym względem rzeczona Komisja oczekiwać będzie uwag i wniosków ze strony instytucji i osób

raczej odpowiednie przystosowanie do Królestwa ogólnopanstwowej Ustawy o powinnościach. Podkomisja dbając o ujęcie całości materiału, przygotowała projekt przystosowania do Królestwa Ustawy o powinnościach ziemskich, obowiązującej w Cesarstwie, co wszakże wiele nie tamuje uzasadniania innego rozważania tej sprawy. Nadmieniamy, że obszerniejsze przedstawienie danej kwestji mieści się w znanej broszurze p.ś. Wł. Grabskiego p.t. "Ciężary Samorządu".

Nakoniec podkomisja sprobowała i względem ustawy dobroczynności publicznej oraz prawa podatkowego zarysować zmiany, jakie wydają się niezbędne przy wprowadzeniu ziemstwa. Bliższe rozważenie tej sprawy, jako też zestawienie i rozważenie wszystkich innych wyżej wymienionych przepisów prawa materialnego, z samorządem ziemskim związanych, będzie przedmiotem prac naszej Komisji Samorządu Ziemskiego i jej specjalnych podkomisyj. Komunikowanie tej Komisji wszelkich materiałów uwag i wniosków, w rzeczonych materji, jest wielce pożądané. Wogóle zaś praca Komisji o tyle tylko mogą być zupełne i prowadzone owocnie, o ile w tych pracach Komisja znajdzie czynny współudział w szerokich sferach społecznych, i o ile już przed rozpoczęciem zbiorowych posiedzeń Komisji / we wrześniu / napłyną do niej uwagi i wnioski światłych znawców tej sprawy.

Tem przeświadczeniem wiedziony, Komitet Towarzystwa zwraca się do Sz. Pana z uprzejmą prośbą o jak najspieszniesze rozpatrzenie załączonego operatu, i o poczynienie na tle jego uwag i wniosków, bądź osobiście, bądź w drodze odbytej na miejscu narady zbiorowej, jaką Sz. Pan zorganizować raczy.

Upraszamy o nadesłanie uwag i opinij przed 15-ym września, a-

którym referat podkomisji przesyła się do rozważenia i opinii.

Tyle co do zastosowania ustawy z r. 1890, regulującej organizację instytucji ziemskich. Stosowne zmiany w zakresie kompetencji i w działalności dzisiejszej naszej gminy i gromady, oraz i do organów wykonawczych są dalszem niezbędnem uzupełnieniem ustroju instytucji ziemskich przy wprowadzeniu ich do Królestwa.

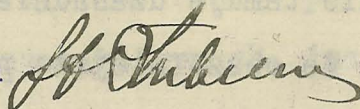
Ale na to, ażeby organizację ziemstwa wypełnić należytą treścią jest, zdaniem podkomisji, rzeczą niezbędną jednocześnie zastosowanie do Królestwa i tych związanych z samorządem ziemskim ustaw specjalnych, które dotyczą poszczególnych gałęzi gospodarstwa ziemskiego, które więc są w takim stosunku do ustawy z r. 1890 jak prawo materialne do prawa formalnego. Są to mianowicie te ustawy, do których odwołuje się art. 6 Ustawy z r. 1890, a więc: ustawa o powinnościach ziemskich, ustawa drogowa, budowlana, dobroczynności publicznej, lekarska, ubezpieczeniowa, podatkowa i szkolna. Z tych przedstawiciel rządu wysunął na plan pierwszy ustawę o powinnościach ziemskich, jako organicznie związaną z samą istotą ziemstwa.

Ustawa o powinnościach ziemskich, obowiązująca w Cesarstwie, obejmuje powinności drogową, podwodową, kwaterunkową, transportową i niektóre inne. W Królestwie powinności te ciążą obecnie bądź na gminie, bądź na poszczególnych mieszkańcach i nie są objęte jedną skodyfikowaną ustawą, lecz przeciwnie są rozrzucone w mnóstwie specjalnych ustaw, przepisów i rozporządzeń, uzupełnianych instrukcjami, wyjaśnieniami, rozkazami i wreszcie praktyką administracyjną, częstokroć chwiejną i sporną. Redzi się tedy kwestja co byłoby bardziej pożądané i pożyteczne: czy przejrzanie i skodyfikowanie wszystkich owych przepisów obowiązujących w Królestwie, czy też

żebyśmy mogli zebrać je i usystematyzować najprzód na użytek samej Komisji, a następnie na użytek tych, komu w danej sprawie działać lub przemawiać wypadnie.

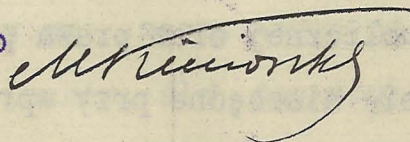
Powtarzając prośbę o możliwy pośpiech, prosimy przyjąć wyrazy głębokiego poważania.

Prezes Komitetu

Przewodniczący

Komisji Samorządu Ziemskiego

Warszawa, dnia 14 lipca 1911 r.

24

Biuro Pracy Społecznej

WARSZAWA

Marszałkowska № 138 m. 4.

Telefon 42-85.

Adres telegraficzny „PRACA SPOŁECZNA“.

№ 3278.

Warszawa, d. 27/8 191/ r.

Biuro Pracy Społecznej ma zaszczyt zawiadomić J.W. Pana, że na żądanie wielu osób i instytucyj termin składania uwag i wniosków w sprawie samorządu ziemskiego został przedłużony do dnia 15-ego października r.b.

Sekretarz Komitetu

Grzegorzewicz

TOWARZYSTWO POPIERANIA
PRACY SPOŁECZNEJ

Warszawa, d. 18 X

1911 r.

KOMITET TOWARZYSTWA

Marszałkowska 138 m. 4.

Adres telegraficzny „Praca Społeczna“

TELEFON № 42-85.

№ [redacted]

Jaśnie Wielmożny Pan

Władysław Smoleński

We czwartek dn. 26 października r.b. o godz. 11-ej rano odbędzie się w lokalu Biura Pracy Społecznej posiedzenie Komisji Spraw Krajowych Towarzystwa Popierania Pracy Społecznej, na którym rozważane będą sprawy prawodawcze, znajdujące się obecnie na porządku dziennym. W posiedzeniu przyjmą udział posłowie do Dumy i do Rady Państwa, należący do Tow. Popierania Pracy Społecznej w charakterze jego członków.

Komiteta Towarzystwa ma nadzieję, że JW Pan z uwagi na ważność spraw, będących na porządku dziennym posiedzenia, udziału swego nie odmówi.

Z wyśakiem poważaniem

inPrezes Komitetu Marcewsky

Sekretarz Komitetu

[Signature]

579

TOWARZYSTWO POPIERANIA
PRACY SPOŁECZNEJ

Warszawa dn. 10 stycznia 1917 r.

BIURO PRACY SPOŁECZNEJ

ul. Kopernika № 30.

№

Szanowny Panie !

Niniejszem mamy zaszczyt uprzejmie prosić Sz. Pana
o przybycie jutro, t.j. 11 b.m. o godz. 5-ej po poł. do
lokalu Biura Pracy Społecznej /Kopernika 30/ na posie-
dzenie Komisji Historycznej .

Z poważaniem

Za Sekretarza Komitetu

K. Siemien

28
527/57
dn. 25. I. 17.

TOWARZYSTWO POPIERANIA
PRACY SPOŁECZNEJ

BIURO PRACY SPOŁECZNEJ

ul. Kopernika № 30.

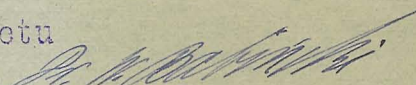
№

Szanowny Panie !

Uprzejmie prosimy Sz. Pana o łaskawe przybycie na posiedzenie II podkomisji historycznej Komisji Krajowej Indemnizacyjnej, odbyć się mające w lokalu Biura Pracy Społecznej w sobotę dn. 27 b.m. o godz. 4-ej i pół po poł. Na porządku dziennym znajdują się projekty i szkice prac, proponowane przez referentów działów poszczególnych podkomisji pod obradę jej plenum .

Z poważaniem

Sekretarz Komitetu

KOMITET TOWARZYSTWA
POPIERANIA PRACY SPOŁECZNEJ

(Marszałkowska 138. II p. Telefon 42-38)

ma zaszczyt zawiadomić W. Pana,
że w piątek dn. 18 b.m.
o godz. 8 wieczorem
odbędzie się w lokalu Towarzystwa
posiedzenie Komisji Samorządowej

Obady rozpoczyna się o godz. 8 m.15

in KOMITET TOWARZYSTWA
[Signature]

TOWARZYSTWO PRACY SPOŁECZNEJ.

STATUT samorządu ziemskiego.

USTAWA

o gubernialnych i powiatowych instytucjach ziemskich

z r. 1890,

wraz ze zmianami i uzupełnieniami
późniejszymi.

—*—

DZIAŁ PIERWSZY.

Zasady ogólne.

Art. 1. Instytucje ziemskie gubernialne i powiatowe zawiadują sprawami, wymienionymi w art. 2-im, dotyczącymi miejscowych potrzeb i korzyści gubernij i powiatów.

Art. 2. Do kompetencji instytucyj ziemskich, w zakresie, wskazanym w ustawie niniejszej (art. 62—64, 97, 98, 108), oraz w innych odpowiednich ustawach i przepisach prawnych, należy: 1) zawiadywanie miejscowemi powinnościami pieniężnymi i naturalnemi, gubernialnemi i powiatowemi; 2) zawiadywanie kapitałami i innym majątkiem ziemstw; 3) zapobieganie brakowi środków spożywczych ludności, oraz wspieranie ludności ubogiej w sposób, dozwolony przez prawo; 4) utrzymywanie w porządku dróg, środków komunikacji i holowni, znajdujących się pod zawiadywaniem ziemstwa; urządzanie i utrzymywanie przystani, znajdujących się po za granicami miast i piecza nad ulepszeniem komunikacyj miejscowych; 5) urządzenie i utrzymanie poczty ziemskiej; 6) zawiadywanie wzajemnem ziemskiem ubezpieczeniem mienia; 7) zawiadywanie ziemskimi zakładami leczniczymi i dobroczynnymi; piecza o przytułek dla ubogich, nieuleczalnie chorych i obłąkanych, oraz dla sierot i kalek; 8) udział w zarządzeniach, mających na celu ochronę zdrowotności publicznej, rozwój środków pomocy lekarskiej dla ludności ubogiej, oraz przedsięwzięcie środków dla zapewnienia danej miejscowości warunków zdrowotnych, jakoteż udział w zarządzeniach weterynaryjno-policyjnych; 9) zapobieganie pożarom i gaszenie ich, oraz piecza o ulepszenie sposobów zabudowania wsi; 10) piecza o rozwój środków oświaty ludowej, oraz prawem określony udział w zawiadywaniu szkołami i innemi zakładami naukowemi, utrzymywanemi kosztem ziemstwa; 11) popieranie za pomocą środków od ziemstwa zależnych, rozwoju rolnictwa, handlu i przemysłu miejscowego; opieka nad ochroną pól i łąk od szkodliwych zwierząt i owadów; 12) zaspakajanie włożeń prawem na ziemstwa potrzeb urze-

PRZYPUSZCZALNE ZMIANY I UZUPEŁNIENIA

przy

rozciągnięciu ustawy obocznej

na Królestwo Polskie.

(w zastosowaniu i rozwinięciu wniosku 78 październikowców, przekazanego rządowi przez Izbę państwową w d. 24 lutego 1911 roku).

—*—

Punkt 1-szy wniosku 78-iu posłów brzmi jak następuje:

W guberniach warszawskiej, kaliskiej, kieleckiej, łomżyńskiej, piotrkowskiej, płockiej, radomskiej, suwalskiej i siedleckiej wprowadza się samorząd ziemski. Zakres kompetencji ziemstwa, granice władzy, działalność i organizacja gubernialnych i powiatowych Rad i Zarządów ziemskich przystosowują się do obowiązującej obecnie Ustawy o gubernialnych i powiatowych instytucjach ziemskich z dn. 12 czerwca 1890 roku.

dów wojskowych i cywilnych; 13) sprawy, zaliczone do kompetencji ziemstw, na zasadzie poszczególnych ustaw i przepisów prawnych.

Uwaga. Ustawa niniejsza obowiązuje w guberniach: besarabskiej, włodzimierskiej, wołogodzkiej, woroneskiej, wiackiej, jekaterynosławskiej, kazańskiej, kałuskiej, kostromskiej, kurskiej, moskiewskiej, niższogrodzkiej, ołonieckiej, orłowskiej, penzeńskiej, permskiej, poławskiej, pskowskiej, rizańskiej, samarskiej, petersburskiej, saratowskiej, sybirskiej, smoleńskiej, taurydzkiej, tambowskiej, twerskiej, tulskiej, ufańskiej, charkowskiej, chersońskiej, czernihowskiej i jarosławskiej.

Art. 3. Zakres działalności instytucji ziemskich zamyka się w obrębie gubernji lub powiatu, podlegających danej instytucji ziemskiej. Do atrybucji ziemstw gubernjalnych należą te z pośród wymienionych w § 2-m spraw, które dotyczą całej gubernji lub kilku jej powiatów, do atrybucji zaś ziemstw powiatowych — sprawy, dotyczące danego powiatu, a mocą art. 63 nie przekazane kompetencji ziemstw gubernjalnych.

Uwaga. Instytucjom ziemskim gubernjalnym i powiatowym, chociażby różnych gubernji, wolno jest, na zasadzie uchwał Rad ziemskich, zawierać pomiędzy sobą, za wzajemnem porozumieniem się, umowy spółkowe, w celu nabywania i sprzedaży narzędzi rolniczych, maszyn, nasion oraz innych przedmiotów, niezbędnych w rolnictwie.

Art. 4. Instytucje ziemskie mają prawo, w imieniu ziemstwa, na zasadzie ogólnych praw cywilnych, nabywać i zbywać nieruchomości, zawierać umowy, zaciągać zobowiązania, oraz wytaczać sprawy sądowe, lub odpowiadać przed sądem w sprawach majątkowych ziemstwa, według przepisów, ustanowionych dla instytucji rządowych.

Uwaga. Spółki, utworzone przez instytucje ziemskie dla wskazanego w uwadze do art. 3 celu, mają prawo, na zasadzie ogólnych ustaw cywilnych, nabywać i zbywać nieruchomości, zaciągać zobowiązania, jak również wytaczać sprawy sądowe, lub odpowiadać przed sądem w przedmiocie spraw majątkowych, które ich dotyczą.

Art. 5. Gubernator ma nadzór nad prawidłowością działalności instytucji ziemskich i zgodnością ich z prawem.

Art. 6. Wskazówki szczegółowe co do istoty i sposobu działania instytucji ziemskich określone są, stosownie do rodzaju spraw, w poszczególnych ustawach, jako to: w ustawie o powinnościach ziemskich, w ustawie o środkach komunikacji, w ustawie budowlanej, w ustawie o dobroczynności publicznej, w ustawie o zaspakajaniu potrzeb żywnościowych, w ustawie lekarskiej, w ustawie o wzajemnem ubezpieczeniu od ognia, w ustawach o podatkach i powinnościach, oraz w innych przepisach. Przy układaniu, zatwierdzaniu i wykonywaniu budżetów ziemskich, jako też przy rozkładzie opłat i powinności ziemskich, przestrzegane być winny przepisy, przy niniejszem załączone.

Do art. 3-go.

Na żądanie instytucji ziemskich w gub. Król. Pol. Minister spraw wewnętrznych ustanawiać może ziemstwa okręgowe dla dwóch lub trzech powiatów, z prawami ziemstwa powiatowego. Przepisy szczegółowe, dotyczące tego przedmiotu, załączone są do niniejszego.

(N. B. tego punktu niema we wniosku 78-iu posłów).

Ziemstwa gubernjalne i powiatowe w gub. Król. Polskiego mogą zawierać między sobą związki, w celu przeprowadzenia tych zarządzeń w dziedzinie gospodarstwa ziemskiego, których wykonanie uznane będzie jako zbyt uciążliwe dla pojedynczej gubernji lub powiatu.

(Punkt 7-my wniosku 78-iu posłów).

Do art. 4 -go i 97-go.

W gubernjach Królestwa Polskiego Zarząd ziemski w sprawach majątkowych ziemskich występuje i odpowiada w sądzie przez osobnego pełnomocnika, którym być może funkcjonariusz zarządu ziemskiego, albo też zwraca się do pośrednictwa Prokuratorji Królestwa Polskiego.

(Analogicznie do art. 98 Statutu samorządowego dla miast Królestwa).

Art. 7. W miastach Petersburgu, Moskwy, Odessie i Kronsztacie zarząd sprawami ziemskimi, dotyczącymi tych miast, należy do ich samorządów miejskich, przyczem Rady miejskie korzystają z praw i spełniają obowiązki ziemskich Rad powiatowych, Zarządy zaś miejskie — ziemskich Zarządów powiatowych. Powiaty: Petersburski, Moskiewski, Odeski i Peterhofski posiadają oddzielne od tych miast Rady i Zarządy ziemskie.

Uwaga 1 dotyczy miasta Kronsztatu.

Uwaga 2. W miastach, w których zarządzanie sprawami ziemskimi, do nich należącymi, włożone zostało na ich samorządy miejskie, obowiązki ziemskich Zarządów powiatowych co do zarządzeń weterynaryjno-policyjnych, wskazanych w Ustawie lekarskiej, wykonywują miejskie lub gubernjalne Zarządy ziemskie, na zasadzie porozumienia się Rad miejskich z gubernjalnymi Radami ziemskimi.

DZIAŁ DRUGI.

O Urzędzie gubernjalnym do spraw ziemskich i miejskich.

Art. 8. Dla rozważenia, w odpowiednich wypadkach, prawidłowości i zgodności z prawem uchwał i zarządzeń instytucji ziemskich, oraz dla rozstrzygania innych spraw, w ustawie niniejszej wyszczególnionych, w każdej gubernji formuje się Urząd gubernjalny do spraw miejskich i ziemskich. Urząd ten, pozostający pod przewodnictwem Gubernatora, składa się z gubernjalnego Marszałka szlachty, Vice-Gubernatora, Zarządzającego Izłą Skarbową, Prokuratora Sądu Okręgowego, Prezesa gubernjalnego Zarządu Ziemskiego, lub zastępujących go z urzędu osób, stałego członka Urzędu, prezydenta (głowy) miasta gubernjalnego i jednego członka gubernjalnej Rady ziemskiej, wybieranego przez tę Radę z pośród Członków Zarządu gubernjalnego, lub Członków Rady, a zatwierdzanego w godności członka Urzędu przez Ministra Spraw Wewnętrznych. Przy rozpatrywaniu w Urzędzie gubernjalnym do spraw ziemskich i miejskich, spraw, dotyczących zarządu miejskiego, do składu Urzędu zamiast członka z wyboru gubernjalnej Rady ziemskiej, wchodzi członek z wyboru Rady miejskiej miasta gubernjalnego, wybierany przez tę Radę z pośród jej członków, a zatwierdzany w godności członka Urzędu przez Ministra Spraw Wewnętrznych. Czynności biurowe Urzędu prowadzi członek stały i osobny Sekretarz, mianowany przez Gubernatora.

Uwaga 1. Wrazie nieobecności gubernjalnego marszałka szlachty, zastępuje go marszałek szlachty tego powiatu, w którym leży miasto gubernjalne.

Uwaga 2. Na członków stałych Urzędu gubernjalnego do spraw ziemskich i miejskich wkładają się następujące obowiązki: 1) wykonanie i referowanie Gubernatorowi wszelkich spraw samorządu ziemskiego i miejskiego, które z mocy ustawy o samorządzie z mocy innych ustaw podlegają

Do art. 7-go.

W miastach Warszawie i Łodzi zarządzanie sprawami ziemskimi, dotyczącymi tych miast, należy do organów samorządu miejskiego, przyczem Rady miejskie korzystają z praw i pełnią obowiązki powiatowych Rad ziemskich, zaś Zarządy miejskie — powiatowych Zarządów ziemskich. Powiaty warszawski i łódzki posiadają osobne od miast tych Rady i Zarządy ziemskie.

(Punkt 6 wniosku 78-ciu posłów).

Punkt 8-my wniosku 78-iu posłów brzmi:

W biurowości wewnętrznej instytucji ziemskich, jakoteż w rozprawach ustnych dozwala się używać języka polskiego.

Do art. 8-go.

Punkt 9-ty wniosku 78-miu posłów brzmi jak następuje:

Obowiązki Urzędów gubernjalnych do spraw miejskich i ziemskich powierzają się utworzonemu w m. Warszawie Urzędowi do spraw ziemskich gubernij Królestwa Polskiego, któremu przewodniczy Generał-gubernator warszawski, albo jego pomocnik. Urząd ten składa się z osób urzędowych oraz z przedstawicieli ziemstwa.

rzędzie ziemskim, albo miejskim, o decyzji gubernatorów i wogóle podlegają sprawdzeniu lub zatwierdzeniu władzy rządowej; 2) zarządzanie biurowością gubernjalnych Urzędów do spraw ziemskich i miejskich, przygotowanie i referowanie spraw, wpływających do tych Urzędów; 3) wykonanie poleceń wymienionych Urzędów co do wskazanych w p. 2 niniejszej uwagi spraw, jak również poleceń gubernatorów przy dokonywaniu przez nich na zasadzie art. 103, oraz art. 101 ustawy miejskiej, rewizji organów samorządu ziemskiego i miejskiego i podwładnych tymże samorządom instytucji. Stali członkowie gubernjalnych Urzędów do spraw ziemskich i miejskich należą do składu tych Urzędów z prawem głosu.

Art. 9. Przy rozpatrywaniu spraw, dotyczących dykasterji rządowych, nie mających przedstawicieli w Urzędzie, na dane posiedzenie wzywany być winien z prawem głosu naczelnik miejscowego Zarządu tej instytucji, której sprawa dotyczy, o ile przebywa on w tej samej co Urząd miejscowości, wrazie zaś przeciwnym, osoba, upoważniona przez odpowiedniego Ministra. W sprawach, dotyczących obrachunków pieniężnych ze Skarbem, oraz budżetów ziemskich i rozkładów, na posiedzenie winien być wezwany z prawem głosu Zarządzający Izba Obrachunkową, lub osoba, która go z mocy prawa zastępuje.

Art. 10. Dla przedstawienia wyjaśnień potrzebnych do sprawy, przewodniczący ma prawo wzywać na posiedzeniu Urzędu osoby, nie należące do jego składu.

Art. 11. W Urzędzie gubernjalnym do spraw ziemskich i miejskich sprawy rozstrzygają się większością głosów, a w razie równości rozstrzyga głos Gubernatora.

Art. 12. Gubernator, o ile nie uzna za możliwe przyłączyć się do zdania większości, zawiesza wykonanie danej uchwały i niezwłocznie przedstawia sprawę Ministrowi Spraw Wewnętrznych, który albo poleca Gubernatorowi wykonać uchwałę, albo też zwraca się do Senatu o jej uchylenie.

DZIAŁ TRZECI.

O składzie, kompetencji, granicach władzy i trybie działania instytucji ziemskich.

Art. 13. Instytucje ziemskie dzielą się, stosownie do art. 1, na gubernjalne i powiatowe i składają się z Rad ziemskich, powiatowych, lub gubernjalnych i Zarządów Ziemskich powiatowych i gubernjalnych.

Art. 14. Rada powiatowa ziemstwa składa się z Radnych Ziemskich, obieranych przez powiatowe zebrania wyborcze i przez specjalne zjazdy kandydatów od zgromadzeń wołosnych, zaś Rada gubernjalna ziemska składa się z Radnych, obieranych przez Ziemską Radę powiatową z grona Radnych powiatowych. Radni obierani są na trzy lata w liczbie wskazanej dla każdej Rady w Dodatku do ustawy niniejszej dołączonym.

Do art. 14-go.

Powiatowa Rada ziemska w gubernjach Królestwa Polskiego składa się z Radnych ziemskich, wybieranych przez powiatowe ziemskie zebrania wyborcze. Liczba radnych ziemskich, gubernjalnych i powiatowych w Królestwie Polskiem określona jest w osobnym wykazie, dołączonym do niniejszego.

W miastach Warszawie i Łodzi Radni gubernjalni od tych miast wybierani są przez Rady miejskie z pośród ich członków.

W miastach Petersburgu, Moskwy, Odesie i Kronsztadzie Radnych gubernjalnych od tych miast obiera miejscowa Rada miejska z pośród swoich Radnych.

Rozdział pierwszy.

O wyborze Radnych ziemskich i powiatowych.

Art. 15. W każdym powiecie zwoływane są co trzy lata: 1) zebrania ziemskie wyborcze i zjazdy kandydatów od zgromadzeń wołosnych, dla dokonania wyborów Radnych ziemskich (art. 16 i 51) oraz 2) zjazdy ziemskie wyborcze drobnych właścicieli, dla wyboru pełnomocników do udziału w ziemskich zebraniach wyborczych (art. 24).

Art. 16. Prawo udziału w wyborze Radnych na zebraniach ziemskich wyborczych posiadają: 1) osoby, pozostające w poddaństwie rosyjskiem, instytucje dobroczynne, naukowe i szkolne, oraz zatwierdzone na zasadzie praw Cesarstwa Towarzystwa i spółki handlowe i przemysłowe, o ile osoby te, instytucje, Towarzystwa, i spółki, przynajmniej w przeciągu jednego roku, posiadają na własność w granicach powiatu: a) grunta, obciążone opłatą na rzecz ziemstwa i rozległości nie mniejszej, niż określona dla każdego powiatu w dołączonym do niniejszego paragrafu wykazie, lub b) inną nieruchomości (nie wyłączając położonych w obrębie miast), o ile do opodatkowania ziemskiego jest oszacowana nie mniej, niż na 15,000 rb.; 2) pełnomocnicy od właścicieli, biorących udział w ziemskich zjazdach wyborczych (art. 24).

Uwaga 1. Prawo udziału w zebraniach wyborczych, narówni z właścicielami nieruchomości, służy: 1) osobom, posiadającym nieruchomości prawem dożywocia i 2) osobom, posiadającym prawem posesji tereny górnicze.

Uwaga 2. Jeśli kilka osób posiada nieruchomości łącznie i niepodzielnie, każda z nich jest uważana za właściciela przypadającej na nią z podziału ilości majątku i, stosownie do tego, ma prawo głosu w ziemskich zebraniach wyborczych.

Uwaga 3. Żydzi, do czasu rewizyj dotyczących ich postanowień, nie biorą udziału w ziemskich zebraniach i zjazdach wyborczych.

Art. 17. Zpośród osób, mających prawo udziału w zebraniach wyborczych ziemskich na zasadzie ustępu I-go art. 16, nie mogą brać w nich udziału osoby, nie mające 25 lat, oraz osoby płci żeńskiej.

Art. 18. W zastępstwie wyborców pełnoletnich, ale nie mających 25 lat wieku, w zebraniach wyborczych biorą udział osoby, zaopatrzone w ich pełnomocnictwa, a w zastępstwie małoletnich i niepełnoletnich, ich opiekunowie, o ile ci pełnomocnicy lub opiekunowie odpowiadają warunkom, wyszczególnionym w p. I-ym art. 16 i w art. 17 dla osobistego udziału w tych zebraniach. Osoby płci żeńskiej do udziału w zebraniach mogą upoważniać tylko ojców, mężów, synów, zięciów, wnuków, braci rodzonych lub bratanków.

Do art. 15-go.

W każdym powiecie zwołują się co trzy lata: 1) ziemskie zebrania wyborcze dla wyboru powiatowych radnych ziemskich i 2) ziemskie zjazdy wyborcze właścicieli drobnych, oraz gminne zebrania wyborcze, dla wyboru pełnomocników do ziemskich zebrań wyborczych.

Do art. 16-go.

Przestrzeń gruntów, dająca prawo bezpośredniego udziału w pierwszym ziemskim zebraniu wyborczem dla wyborów radnych powiatowych, czyli pełny cenzus wyborczy, ustanawia się dla wszystkich gubernij Królestwa w wysokości nie mniej, niż 100 dziesięcin (200 morgów).

(Analogicznie do dodatku do art. 248 Ustawy wyborczej do Izby Państwowej).

Do czasu obciążenia gruntów i nieruchomości podatkiem ziemskim, przy oznaczaniu prawa udziału w zebraniach i zjazdach wyborczych, biorą się pod uwagę grunty i inne nieruchomości, obciążone podatkiem państwowym i opłatami miejscowymi, zaś przy oznaczaniu wartości nieruchomości, bierze się pod uwagę suma, ustanowiona do wzajemnego ubezpieczenia budynków od ognia.

(Analogicznie do art. 249 Ustawy wyborczej do Izby Państwowej).

Do uwagi 3-ej, oraz do art. 28 i 31-go.

W guberniach Król. Polskiego w ziemskich zebraniach wyborczych, zjazdach i zebraniach gminnych biorą udział wszyscy posiadający cenzus właściwy, bez różnicy stanu, narodowości i wyznania.

W p. 2-im wniosku 78-u posłów powiedziano:

Zebrania i zjazdy wyborcze organizują się na zasadach bezstanowości.

Art. 19. Synowie niewydzienieni mogą brać udział w zebraniach wyborczych w zastępstwie swoich ojców tylko na mocy ich pełnomocnictwa. Pełnomocnictwo takie może być wydane tylko jednemu z synów.

Art. 20. W gub. Wiackiej, Ołonieckiej, Permskiej, oraz w powiatach Welskim, Nikolskim, Solwyczegodzkim, Totemskim, Ustysolskim, Ustiużskim i Jareńskim gubernji Wołogodzkiej i Zlatousckim — Ufimskiej, w zastępstwie osób, mających prawo udziału w zebraniach wyborczych (art. 16 p. 1), mogą brać w nich udział, na mocy specjalnych pełnomocnictw od właścicieli majątków lub ich opiekunów, zarządzający ich majątkami lub zakładami przemysłowemi w granicach powiatu, przynajmniej od roku. Mogą być oni również wybierani na Radnych ziemskich.

Art. 21. Wymienieni w art. 18, 19 i 20 pełnomocnicy osób płci żeńskiej, opiekunowie, niewydzienieni synowie, oraz zarządzający majątkami i zakładami przemysłowemi mogą nie mieć cenzusu majątkowego, wymaganego dla udziału w zebraniach wyborczych ziemskich, ale odpowiadać powinni warunkom do osobistego udziału w wyborach wymaganym. Wspomniane w tych artykułach (18 — 20) pełnomocnictwa powinny zawierać: wymienienie osoby, na której imię wydane jest upoważnienie, wskazanie, w jakim mianowicie zebraniu osoba ta jest upoważniona do udziału, oraz podpis mocodawcy. Pełnomocnictwa te winny być przez samych mocodawców przedstawiane do poświadczenia ich zwierzchnikom, albo policji, sędziom pokoju lub sędziom miejskim, naczelnikom ziemskim lub rejentom.

Art. 22. Instytucje, Towarzystwa i spółki, mające prawo udziału w zebraniach wyborczych (art. 16, p. 1), biorą w nich udział przez przedstawicieli, wyznaczonych przez zarządy instytucji dobroczynnych, naukowych lub szkolnych, przedstawicielami zaś Towarzystw handlowych i przemysłowych i spółek są członkowie ich zarządów z pełnomocnictwami tychże. Przedstawiciele ci mogą nie mieć odpowiedniego cenzusu majątkowego, lecz odpowiadać winni wszystkim innym warunkom, wymaganym do osobistego udziału w wyborach.

Art. 23. Nikt nie może mieć na zebraniach wyborczych więcej niż dwa głosy: jeden na mocy praw osobistych, a drugi z mocy przedstawicielstwa, pełnomocnictwa lub upoważnienia.

Art. 24. Prawo udziału w zjazdach wyborczych (art. 16, p. 2) przysługuje poddanym rosyjskim płci męskiej, mającym 25 lat wieku, którzy przynajmniej od roku posiadają w granicach powiatu tytułem własności lub dożywocia: 1) obciążone opłatą na rzecz ziemstwa grunty, w ilości conajmniej $\frac{1}{10}$ tej liczby dziesięcin, jaka dla danego powiatu jest oznaczona w wykazie, do art. 16 załączonym, albo 2) inną nieruchomość (nie wyłączając położonych w obrębie miast), oszacowaną dla podatków ziemskich nie niżej niż 1,500 rubli. Wspomniani w art. niniejszym właściciele nie mogą nikomu odstępować swego prawa udziału w zjeździe wyborczym (patrz art. 16 uw. 3).

Do art. 21-go.

Pełnomocnictwa, wydawane w odpowiednich wypadkach do udziału w wyborach ziemskich w gub. Królestwa Polskiego, sporządzane są stosownie do wskazówek art. 21 Ust. o instytucjach ziemskich według dalszego ciągu z r. 1906, za poświadczone są przez zwierzchność mocodawcy: rejenta, sędziego pokoju lub sędziego gminnego, wójta gminy, prezydenta lub burmistrza miasta albo przez policję.

Uwaga. Co do osób, posiadających nieruchomości łącznie i niepodzielnie, zachowuje się przepis, podany w uw. 2 do art. 16.

Art. 25. Przy oznaczaniu prawa udziału w zebraniach i zjazdach wyborczych ziemskich, bierze się pod uwagę tylko jeden ze wskazanych w ustępie 1) art. 16-go i w art. 24 rodzajów posiadłości. Oznaczenie prawa wyborczego z mocy dwóch różnych rodzajów posiadłości, z których żadne samo przez się nie stanowi dostatecznego cenzusu, nie jest dopuszczone.

Uwaga. Włościanie, posiadający, oprócz gruntu nadanego, odpowiedni cenzus, biorą udział w drugich zjazdach i zebraniach wyborczych, niezależnie od udziału w wyborach radnych od włościan (Prawo z d. 5 (18) paźdz. 1906 r.).

Art. 26. Z pośród osób, odpowiadających warunkom wskazanym w art. 16 i 24, w wyborach, dokonywanych na zebraniach i zjazdach wyborczych, nie biorą udziału: 1) prezes i członkowie miejscowego Urzędu do spraw ziemskich i miejskich, z wyjątkiem gubernjalnego Marszałka szlachty, Prezesa Zarządu gubernjalnego ziemskiego, głowy miasta gubernjalnego oraz członków od Zebrania Gubernjalnego Ziemskiego i Dumy miejskiej miasta gubernjalnego, 2) duchowni i służba kościelna wyznań chrześcijańskich, 3) urzędnicy miejscowego dozoru prokuratorskiego, 4) osoby, zajmujące posady policyjne w gubernji i 5) włościanie, posiadający tylko grunty nadane.

Art. 27. Prawa udziału w zebraniach wyborczych osobiście lub w charakterze przedstawicieli, oraz prawa udziału w zjazdach wyborców, pozbawieni są: 1) osoby, sądzone za zbrodnie i występki, pociągające za sobą pozbawienie lub ograniczenie praw stanu, wykluczenie ze służby, oraz za kradzież, oszustwo, ukrywanie rzeczy skradzionych, kupno lub przyjmowanie na zastaw rzeczy kradzionych, lub przez oszustwo nabytych, oraz za lichwę, o ile nie zostały uniewinnione przez wyroki sądowe, chociażby po wydaniu wyroku zostały zwolnione od kary z powodu przedawnienia, pogodzenia się lub z mocy Najwyższego manifestu, lub osobnego Najwyższego rozkazu; 2) uwolnieni ze służby w ciągu trzech lat od chwili uwolnienia, chociażby byli zwolnieni od kary z powodu przedawnienia, lub z mocy Najmiłościwszego manifestu, lub osobnego Najwyższego rozkazu; 3) znajdujący się pod śledztwem i sądem z oskarżenia o przestępstwa, oznaczone w p. 1 niniejszego artykułu (27) lub pociągające za sobą wydalenie ze służby; 4) ogłoszeni jako niewypłacalni, do czasu orzeczenia o charakterze niewypłacalności, a z pośród osób, co do których sprawy tego rodzaju zostały ukończone, wszyscy niewypłacalni, z wyjątkiem uznanych za nieszczęśliwych; 5) pozbawieni godności duchownej za przekroczenia, oraz wykluczeni ze zgromadzeń szlacheckich, z wyroku stanów, do których należeli, oraz 6) znajdujący się pod jawnym dozorem policji.

Art. 28. Dla przeprowadzenia wyborów powiatowych Radnych Ziemskich przez uczestników ziemskich zebrań wy-

Do art. 26-go.

Z pośród osób, odpowiadających warunkom, wskazanym w art. 16 i 24 Ustawy o inst. ziem. wyd. 1892, w wyborach, dokonywanych na ziemskich zebraniach wyborczych, oraz na zjazdach wyborczych i wyborczych zebraniach gminnych, w gub. Królestwa Polskiego udziału nie biorą: 1) Prezesowie i członkowie Urzędu do spraw ziemskich i miejskich, z wyjątkiem członków tegoż Urzędu od ziemstwa i miast, 2) miejscowi urzędnicy dozoru prokuratorskiego i policji.

Do art. 27-go.

Oprócz osób, wskazanych w art. 27 Ust. o inst. ziem. dal. ciągu 1906 w gubernjach Królestwa Polskiego prawa udziału w wyborach pozbawione są także osoby ubezwłasnowolnione, oraz mające dodanych doradców sądowych. (Kodeks Cyw. Król. Pol. 1825 roku art. 489, 497 i 518).

Do art. 28-go.

Dla dokonania wyborów powiatowych Radnych ziemskich, w gub. Królestwa Polskiego zwo-

borczych (art. 16 i uwagi), urządzane są w każdym powiecie dwa zebrania wyborcze. W pierwszym, pod przewodnictwem powiatowego Marszałka szlachty, bierze udział szlachta dziedziczna i osobista; w drugim — pod przewodnictwem Głowy miasta powiatowego lub gubernijnego — inne osoby, mające prawo udziału w zebraniach wyborczych ziemskich, oraz przedstawiciele instytucji naukowych, szkolnych i dobroczynnych, Towarzystw przemysłowych i handlowych, spółek i kompanii.

Art. 29. Zebrania wyborcze zwoływane są w miastach gubernijnych lub powiatowych, w terminach, wyznaczonych przez gubernatora, na wniosek powiatowego Zarządu ziemskiego. Zebrania te, za zezwoleniem Gubernatora, wyjednane przez Zarząd ziemski, mogą być urządzone i w innych miejscowościach, znajdujących się w granicach powiatu.

Art. 30. Drugie zebranie wyborcze (art. 28) może być podzielone na oddziały, z zezwolenia Gubernatora, wyjednane przez powiatowy Zarząd ziemski. W tym wypadku, w oddziale, zwołanym do miasta powiatowego lub gubernijnego, przewodniczy miejscowy Głowa miasta, w innych zaś — osoby, wyznaczone przez Gubernatora z pośród wyborców każdego oddziału. Liczbę radnych, mających być wybranymi przez każdy oddział z liczby ogólnej, przypadającej na całe Zebranie wyborcze, oznacza Gubernator.

Art. 31. Dla wyboru pełnomocników na ziemskie Zebrania wyborcze od właścicieli, wymienionych w art. 24 i w uwadze do tego artykułu, urządzane są w tych samych miejscach, w których się odbywają zebrania wyborcze i w terminach, wyznaczonych przez Gubernatora, na przedstawienie powiatowego Zarządu ziemskiego, dwa ziemskie Zjazdy wyborcze. W pierwszym Zjeździe, pod przewodnictwem powiatowego marszałka szlachty, uczestniczy szlachta dziedziczna i osobista. Drugi zjazd, pod przewodnictwem Głowy miasta gubernijnego, lub powiatowego, tworzą wszystkie inne osoby, posiadające prawo udziału w wyborach ziemskich przez pełnomocników (art. 24 z Uw. oraz Uwaga do art. 25). Zjazdy wyborcze mogą być dzielone na oddziały z zezwolenia Gubernatora, wyjednane przez Zarząd ziemski. W tych wypadkach Gubernator wyznacza miejscowości, w których mają się odbyć te Oddziały Zjazdów, które są zwoływane do innych miejscowości, niż wyznaczone dla zebrań wyborczych, oraz wyznacza przewodniczących w tych Zjazdach.

Art. 32. Gubernie Wiacka, Ołoniecka i Permska, oraz powiaty Welski, Nikolski, Solwyczegodzki, Totemski, Ustsysolski, Ustiużski i Jareński gub. Wołogodzkiej, mają tyłk po jednym zebraniu i jednym

luje się w każdym powiecie trzy zebrania wyborcze. W 1-em zebraniu, pod przewodnictwem prezesa Rady miejskiej miasta gubernijnego lub powiatowego, — stosownie do miejsca, w którym się zebranie odbywa — biorą udział wszyscy, posiadający całkowity gruntowy cenzus ziemski (por. uzupełnienie do art. 16-go), oraz pełnomocnicy pierwszego ziemskiego zjazdu wyborczego (patrz niżej uzupełnienie do art. 31-go). W 2-giem zebraniu, pod przewodnictwem prezesa lub burmistrza miasta gubernijnego resp. powiatowego, — biorą udział posiadający cenzus całkowity inny, niż gruntowy, oraz pełnomocnicy drugiego ziemskiego zjazdu wyborczego; w 3-ciem, pod przewodnictwem sędziego gminnego, wyznaczonego przez Zjazd Sędziów pokoju, biorą udział pełnomocnicy wybrani przez gminne zebrania wyborcze (patrz uzup. do art. 51-go).

Uwaga. W tych powiatach, w których niema miast, przewodnictwo na wszystkich zebraniach wyborczych lub zjazdach należy do Sędziów gminnych, wyznaczonych przez Zjazd Sędziów pokoju.

Do art. 31-go.

Dla wyboru pełnomocników na ziemskie zebrania wyborcze od właścicieli, wymienionych w art. 24 Ust. o inst. ziem. wyd. 1892 r., zwoływane są w każdym powiecie, w miejscowościach i terminie, wyznaczonym przez gubernatora na żądanie powiatowego Zarządu ziemskiego, dwa ziemskie zjazdy wyborcze.

W pierwszym zjeździe, pod przewodnictwem Sędziego gminnego, wyznaczonego przez zjazd Sędziów pokoju, biorą udział właściciele ziemscy, posiadający najmniej $\frac{1}{10}$ całkowitego cenzusu ziemskiego; — w drugim zaś, pod przewodnictwem prezydenta lub burmistrza miasta gubernijnego resp. powiatowego, biorą udział osoby, posiadające nie mniej, niż $\frac{1}{10}$ całkowitego innego, po za gruntowym, cenzusu ziemskiego. Zebrania i Zjazdy wyborcze mogą być dzielone na oddziały, na zasadach, wskazanych w art. 30 i 31 Ust. o Inst. Ziem. wyd. 1892.

(Ministerstwo spraw wewnętrznych proponuje podobno dla udziału w pierwszym zjeździe nie $\frac{1}{10}$, lecz $\frac{1}{5}$ cenzusu ziemskiego, t. j. 20 dziesięcin lub 40 morgów).

zjeździe wyborczym w każdym powiecie. W zebraniach tych i zjazdach przewodniczą osoby, wyznaczone przez Gubernatora.

Art. 33. Liczba pełnomocników, wybieranych na zjazdach wyborczych, określa się wedle obszaru gruntów, obciążonych opłatą na rzecz powinności ziemskich, a należących do osób, biorących udział w zjeździe, tudzież sumą wartości szacunkowej innego należącego do nich majątku nieruchomego, licząc po jednym pełnomocniku na jeden cały cenzus wyborczy, wymagany dla udziału w zebraniu wyborczym.

Art. 34. Listy osób, mających prawo udziału w zebraniach i zjazdach wyborczych, powinny być stale utrzymywane w porządku przez powiatowy Zarząd ziemski, z zaznaczeniem w swoim czasie wszelkich zmian, zachodzących w składzie wyborców. Przed dokonaniem wyborów Zarząd ziemski klasyfikuje wyborców stosownie do art. 28 i 31, pomiędzy zebrania i zjazdy wyborcze. Ułożone na tej podstawie listy wyborców winny być ogłaszane na cztery miesiące przed wyborami w miejscowych Wiadomościach Gubernjalnych, a, oprócz tego, mogą być ogłaszane i w inny sposób, wskazany przez Gubernatora, jako najdogodniejszy w danych warunkach miejscowych.

Art. 35. W przeciągu miesiąca, a w guberniach: Wołogodzkiej, Wiackiej, Ołonieckiej i Permskiej — w ciągu dwóch miesięcy od dnia ogłoszenia listy wyborców, reklamacje co do ich sprostowania mogą być przedstawiane powiatowemu Zarządowi Ziemskiemu. Po upływie zaś rzeczzonego terminu, Zarząd po sprostowaniu list na zasadzie reklamacji, uznanych za słuszne, przedstawia listy do uznania Gubernatora, z dołączeniem swoich wniosków co do tych reklamacji, które pozostawił bez uwzględnienia. Jednocześnie Zarząd o treści swych wniosków zawiadamia osoby, które reklamacje poczyniły.

Art. 36. Niezadowoleni z decyzji powiatowego Zarządu ziemskiego mogą, w ciągu dni siedmiu od czasu otrzymania zawiadomienia (art. 35), zaskarżyć ją do Gubernatora, który przedstawia takie skargi do decyzji Urzędu gubernjalnego do spraw ziemskich i miejskich. Do decyzji tegoż Urzędu Gubernator przedstawia własne uwagi, dotyczące list wyborczych.

Art. 37. Listy wyborców, po poprawieniu ich trybem, w art. 35 i 36 określonym, winny być ogłoszone w miejscowych Wiadomościach Gubernjalnych na miesiąc przed wyborami. Po ogłoszeniu list żadne ich uzupełnienia nie są dozwolone. Osoby, których nie wpisano do list, lub które straciły prawa wyborcze przed rozpoczęciem wyborów, w wyborach udziału nie biorą.

Art. 38. Zebrania i zjazdy wyborcze mogą wybierać Radnych lub pełnomocników tylko z pośród osób, mających prawo głosu w tem samym zebraniu lub w tym zjeździe, który je wybiera.

Art. 39. Wybory rozpoczynają się od wyboru pełnomocników na zjazdach wy-

Do art. 38-go.

Zebrania i zjazdy wyborcze w gub. Królestwa Polskiego wybierać mogą Radnych lub pełnomocników z pośród wszystkich osób, korzystających z prawa wyborczego w danym powiecie.

(Analogicznie do art. 18 Ustawy o ziemstwie wołosnem, oraz do art. 32 i 43 Statutu samorządowego dla miast Królestwa Polskiego).

borczych. Przed początkiem wyborów, na każdym zjeździe sporządza się, za wspólnymi podpisami obecnych, akt co do wyborów, którzy na zjazd przybyli, co do ilości gruntów, należących do nich prawem własności lub dożywocia, a obciążonych opłatą na rzecz ziemstwa, oraz co do wysokości oszacowania innych nieruchomości, będących w ich posiadaniu, wreszcie co do liczby pełnomocników, która ma być wybrana. Na pełnomocników mogą być wybierani tylko obecni członkowie zjazdu, o ile nie wyrazili odmowy przyjęcia mandatu.

Art. 40. Sposób stwierdzenia tożsamości osób wyborców pozostawia się uznaniu Przewodniczącego Zebrania lub Zjazdu wyborczego. Posiadający prawo udziału w wyborach z mocy pełnomocnictwa innych osób i instytucji, albo z tytułu przedstawicielstwa tych instytucji, są obowiązani okazać Przewodniczącemu: pełnomocnicy — wymagane pełnomocnictwa, opiekunowie i kuratorowie — akty, zatwierdzające ich w tej godności, przedstawiciele instytucji dobroczynnych, naukowych i szkolnych — zlecenia odpowiednich zarządów, wreszcie członkowie zarządów Towarzystw i spółek przemysłowych i handlowych, poświadczenia tychże zarządów.

Art. 41. Zebrania i zjazdy wyborcze trwają nie dłużej niż dwa dni. Wybory dokonywane są na nich przez głosowanie tajne za pomocą gałek.

Art. 42. Zebranie wyborcze przystępuje do dokonania wyborów tylko w takim razie, jeżeli przybędzie liczba wyborców, przenosząca $\frac{2}{3}$ liczby ogólnej Radnych, która ma być wybrana. Podlegać głosowaniu mogą także Radni nieobecni na zebraniu, o ile nie zawiadomili o zrzeczeniu się wyboru.

Art. 43. Dla wyboru na Radnego lub pełnomocnika trzeba otrzymać więcej gałek białych niż czarnych. Jeżeli liczba osób, które otrzymały więcej, niż połowę białych gałek, przenosi liczbę Radnych lub pełnomocników, która ma być wybrana, to za wybranych uważają się ci, którzy otrzymali z kolei największą liczbę głosów; w razie równości liczby głosów, rozstrzyga losowanie. Wybrani po nad wymaganą liczbę radnych, zaliczają się jako zastępcy.

Art. 44. Liczbę głosów, otrzymanych przez każdego kandydata, który był balotowany, zapisuje się do oddzielnego arkusza wyborczego, który po ukończeniu zebrania zostaje odczytany na zebraniu lub zjeździe i który podpisują Przewodniczący i obecni Uczestnicy wyborów.

Art. 45. Jeżeli w dniu oznaczonym dla dokonania wyborów, do godziny trzeciej po południu, nie przybędzie na zebranie liczba wyborców, wskazana w art. 42, to wszyscy, którzy przybyli uznani są za Radnych, o czym spisuje się protokół podpisany przez nich wszystkich.

Art. 46. Po ukończeniu wyborów, zebrania i zjazdy wyborcze uważają się za ukończone, zaś oryginalne arkusze wyborcze doręczane są przez Przewodniczącego powiatowemu Zarządowi ziemskiemu, nie później niż w ciągu doby po ukończeniu wyborów. Zarząd na zasa-

dzie tych list układa spis wybranych Radnych i zastępców, i składa go w ciągu 48-miu godzin Gubernatorowi, razem z arkuszami wyborczemi.

Art. 47. Gubernator, o ile znajdzie w przedstawionych sobie dokumentach wyborczych istotne niezgodności z porządkiem, przez prawo ustanowionym, przedstawia je Urzędowi gubernalnemu do spraw ziemskich i miejskich. Reklamacje osób prywatnych o nieprawidłowościach, popełnianych na zebraniach i zjazdach wyborczych, skierowują się również do Gubernatora który je przekazuje Urzędowi gubernalnemu.

Art. 48. Jeżeli Urząd gubernalny, po rozpatrzeniu wymienionych w artykule poprzednim (47) wniosków i reklamacji, uzna za konieczne skasować w całości wybory, dokonane przez jakiegokolwiek zebranie wyborcze, w takim razie wydaje postanowienie o zarządzeniu nowych wyborów, zamiast uznanych za nieważne.

Art. 49. W razie uznania za nieprawidłowe wyborów poszczególnych Radnych, Urząd gubernalny do spraw ziemskich i miejskich decyduje o zastąpieniu ich przez zastępców, wybranych przez to samo zebranie wyborcze, według kolei głosów przez nich otrzymanych. Gdyby nawet pomimo tego uzupełnienia liczba Radnych, wybranych przez dane zebranie, okazała się mniejsza, niż $\frac{2}{3}$ liczby, która wybrana być winna według wykazu (art. 14 dodatek), to Urząd postanawia dokonać wyborów uzupełniających przez odpowiednie zebranie wyborcze.

Art. 50. Jeżeli przy pierwszych wyborach na zebraniu wyborczem będzie wybranych mniej niż $\frac{2}{3}$ wyznaczonej liczby Radnych (art. 14, dodatek), oraz w wypadku, omówionym w art. 45, Gubernator zarządza zwołanie nowego zebrania wyborczego dla wyboru brakującej liczby Radnych.

Art. 51. Radni od gromad wiejskich wybierani są w sposób następujący: Każde zgromadzenie wołosne wybiera jednego kandydata; jeżeli jednak liczba wołosti w powiecie nie przewyższa oznaczonej w wykazie (art. 14, dodatek) liczby Radnych od gromad wiejskich, to Urząd gubernalny (art. 49) dozwala zgromadzeniom najbardziej ludnych wołosti wybrać po dwóch kandydatów. Wybrani przez wołosti kandydaci zostają wezwani przez powiatowego Marszałka szlachty, lub jego zastępcę na osobny zjazd, na którym wybierają najpierw przewodniczącego wyborom, a następnie przepisaną liczbę Radnych, oraz oznaczają kolej zastępców.

Do art. 50-go.

O ile drogą w art. 43 Ust. o Inst. gub. i ziem. wskazaną, wymagana liczba Radnych lub pełnomocników nie zostanie wybrana, to po ukończeniu głosowania, tego samego dnia lub, według uznania zebrania, w dniu następnym przeprowadzone być winny wybory uzupełniające, na których uważane są za wybrane osoby, które otrzymają największą liczbę głosów. Na wyborach uzupełniających dozwolone jest powtórne głosowanie co do osób, które przy pierwszym głosowaniu nie otrzymały większości głosów.

(Analogicznie do art. 16 i 17 Ustawy ziemskiej dla 6-ciu gub. zachodnich).

Do art. 51-go.

Do składu gminnych zebrań wyborczych dla wyboru pełnomocników do 3-go ziemskiego zebrania wyborczego należą osoby wskazane w art. 205 Organizacji zarządu gub. Królestwa Polskiego (wyd. z r. 1892) z tą tylko różnicą w porównaniu ze zwyczajnymi zebraniem gminnym: 1) że w wyborze Radnych ziemskich nie biorą udziału właściciele, którym ich cenzus wyborczy nadaje prawo udziału w zebraniach i zjazdach wyborczych, zaś biorą udział także ci właściciele, którzy w granicach gmin posiadają przestrzeń gruntu poniżej trzech morgów lub inną nieruchomość, oszacowaną niżej 1500 rubli *); 2) że wyborcze zebranie gminne lub jego oddział uważają się za prawomocne, o ile do chwili rozpoczęcia wyborów przybyło nie mniej, niż $\frac{1}{3}$ liczby osób, posiadających prawo głosu; oraz 3) że przy rozstrzeleniu się głosów więcej, niż na dwie części, wybory dokonywane są przez balotowanie gałkami względnie większością głosów.

Każde gminne zebranie wyborcze wybiera trzech pełnomocników do trzeciego ziemskiego zebrania wyborczego. Za pozwoleniem gubernatora na przedstawienie Ziemskiego Zarządu powiatowego, zebranie gminne wyborcze może być

Art. 52. Po zamknięciu wyborów ziemskich układana jest z rozporządzenia Gubernatora ostateczna lista Radnych powiatowej Rady ziemskiej. Lista ta ogłasza się w miejscowych Wiadomościach Gubernjalnych.

Art. 53. Jeżeli po zastosowaniu środków, omówionych w art. 48 — 50, Radnych wciągniętych do listy (art. 52) będzie mniej niż $\frac{2}{3}$ ogólnej ich liczby, wyznaczonej dla danego powiatu według wykazu, dołączonego do art. 14, to Minister Spraw Wewnętrznych albo przedłuży na termin nie dłuższy niż trzy lata, termin pełnomocnictwa Radnych, piastujących tę godność w ciągu poprzedniego trzylecia, albo wyznacza na ten sam termin Prezesa i Członków powiatowego Zarządu ziemskiego (art. 95 i 119).

Rozdział drugi.

O Radach ziemskich gubernjalnych i powiatowych.

Art. 54. Gubernjalnej Radzie ziemskiej, o ile Najjaśniejszy Pan nie będzie chciał wyznaczyć dla przewodniczenia specjalnej osoby, przewodniczy gubernjalny marszałek szlachty. W powiatowej Radzie ziemskiej przewodniczy powiatowy Marszałek szlachty, zaś w miejscowościach, w których nie odbywają się wybory szlacheckie, prezes Zjazdu powiatowego.

Art. 55. Radni gubernjalni i powiatowi, przy obejmowaniu swych czynności, składają przysięgę według przepisanej formy (Prawa Zasad., dodat. V). Obowiązki Radnych spełniane są bezpłatnie.

Art. 56. Ponad liczbę Radnych, ustanowioną w wykazie, w Gubernjalnych Radach ziemskich biorą udział: 1) powiatowi Marszałkowie szlachty, zaś w miejscowościach, w których wybory szlacheckie nie odbywają się, Prezesi Zjazdów powiatowych; 2) Prezesi Zarządów ziemskich powiatowych; 3) Miejscowi naczelnicy zarządów rolnictwa i dóbr państwa, oraz Zarządzający Okręgami dóbr koronnych; 4) Delegowany od władzy duchownej, o ile władza eparchjalna uzna za właściwe go wyznaczyć, oraz 5) przy decydowaniu przez Radę projektu wydawania pożyczek na meliorację rolnicze, przedstawiciel Głównego Zarządu rolnictwa, wyznaczony przez głównego Zarządcę rolnictwa.

Uwaga 1. Jeżeli w gubernji, w której znajdują się grunta, należące do skarbu, lub do Domenów, niema Zarządzających rolnictwa i Dóbr Państwa, lub Zarządzających dóbr koronnych, to przedstawiciele Zarządów rolnictwa i dóbr koronnych (po jednym od każdej dykasterji) wyznaczani są do Rady gubernjalnej przez Głównego Zarządcę rolnictwa i Ministra Dworu i dóbr koronnych.

podzielone na oddziały, ze wskazaniem liczby pełnomocników, którzy mogą być wybrani przez każdy oddział.

*) Analogicznie do art. 253 Ustawy wyborczej do Izby Państwowej.

Do art. 54-go.

W radach ziemskich gubernjalnych i powiatowych w gub. Królestwa Polskiego przewodniczącego wybiera rada z pośród radnych na trzyletnią kadencję. Prezesowie ziemskich rad gubernjalnych zatwierdzani są przez władzę Najwyższą, zaś prezesowie rad powiatowych lub okręgowych — przez ministra spraw wewnętrznych. Prezes rady ziemskiej zajmować nie może żadnych urzędów w zarządzie ziemskim i pełni swe obowiązki bezpłatnie. Oprócz prezesa Rady ziemskiej, na wypadek jego nieobecności lub choroby, wybierani są tą samą drogą zastępcy, których liczbę oznacza zebranie.

(Punkt 5 wniosku 78-ii postów).

Do art. 56-go.

W gub. Królestwa Polskiego, oprócz ustanowionej w rozkładzie liczby radnych, w gubernjalnej radzie ziemskiej uczestniczą:

- 1) Prezesi powiatowych zarządów ziemskich;
- 2) miejscowi naczelnicy zarządu Rolnictwa i Dóbr Państwa, oraz zarządzający Okręgami Domenów, lub wyznaczeni przez nich przedstawiciele, po jednym od każdego z tych zarządów, o ile w gubernji są grunta rządowe lub koronne;
- 3) przedstawiciele zarządu górniczego, wyznaczeni przez Ministra Przemysłu i Handlu, o ile znajdują się w gubernji zakłady rządowe solne lub górnicze;
- 4) Inspektorowie Rolnictwa z prawem głosu doradczego, zaproszeni przez Prezesa Rady, oraz
- 5) w Warszawskiej Radzie ziemskiej gubernjalnej — Prezydent m. Warszawy, zaś w Piotrkowskiej — Prezydent m. Łodzi.

Uwaga 2. W tych guberniach, w których istnieją zakłady rządowe solne lub górnicze, Minister przemysłu i handlu wyznaczać może do udziału w Radzie Gubernialnej, z prawem głosu, jednego z podległych sobie urzędników zarządu górniczego.

Uwaga 3. Do składu gubernialnej Rady ziemskiej należą także z głosem doradczym inspektorowie rolnictwa na zaproszenie przewodniczącego zgromadzenia.

Uwaga 4. Naczelnikom zarządu rolnictwa i dóbr państwa pozostawia się prawo, przy rozważaniu w zgromadzeniach ziemskich kwestyj rolniczych, wyznaczać zastępców na te zebrania z pośród inspektorów gospodarstwa rolnego, którym w tych wypadkach przysługują takie same prawa, jakie przysługują naczelnikowi.

Art. 57. W powiatowej Radzie ziemskiej oprócz Radnych biorą udział: 1) przedstawiciele Zarządu rolnictwa i dóbr koronnych (po jednym od każdej z tych dykasterji), wyznaczeni przez Ministra Dóbr Państwa i Ministra Dworu, o ile w powiecie znajdują się grunta państwowe lub koronne; 2) delegowany od władzy duchownej, o ile Zarząd eparchialny uzna za potrzebne go wyznaczyć; 3) Głowa miasta gubernialnego, resp. powiatowego.

Art. 58. Jeżeli ktokolwiek zpośród Radnych w czasie kadencji, na którą jest wybrany, utraci prawo uczestnictwa w wyborach ziemskich, z przyczyn, wskazanych w p. 1, 2, 4, 6 art. 27-go, lub złoży mandat Radnego, to zostaje uznany za wychodzącego i zastępuje go do upływu kadencji zastępca, wybrany z mocy art. 43 lub 51. Radni, pociągnięci do odpowiedzialności sądowej za przekroczenia lub przestępstwa, o których mowa w p. 3 art. 27, usuwani są z Rady do czasu ukończenia wdrożonego przeciwko nim dochodzenia sądowego.

Art. 59. Żaden z Radnych bez przyczyn, zasługujących na uwzględnienie, nie może usuwać się od udziału w Radach ziemskich. Za przyczyny, usprawiedliwiające nieobecność, są uważane: przerwa w komunikacjach; choroba, uniemożliwiająca wyjazd z domu; ciężka choroba lub śmierć bliskich krewnych, wreszcie poświadczone w sposób należyty zajęcia na służbie państwowej. Radny winien zawiadomić na piśmie Przewodniczącego o przyczynie niestawienia się, ten zaś zawiadomienia o tem Radę, z przytoczeniem usprawiedliwienia, nadesłanego przez Radnego.

Art. 60. Jeżeli Radny nie przybędzie na posiedzenie i nie poda przyczyn nieobecności, zasługujących na uwzględnienie, albo też jeśli podane przezeń przyczyny Rada uzna za niewystarczające, to Rada ma prawo powziąć większością $\frac{2}{3}$ głosów uchwałę o pociągnięciu nieobec-

Do art. 57-go.

W ziemskiej radzie powiatowej w gub. Królestwa Polskiego, oprócz Radnych powiatowych, biorą udział: 1) przedstawiciele zarządów, wymienionych w p. 2, 3 i 4 art. poprzedniego, oraz 2) Prezydenci lub Burmistrzowie miast danego powiatu.

nego do kary, stosownie do art. 1440¹ kodeksu kar., z zastosowaniem wskazanej w artykule tym gradacji.

Art. 61. W zakresie obowiązków, przekazanych instytucjom ziemskim (art. 2), Radom ziemskim przysługuje ogólna władza dyspozycyjna, dozór nad organami wykonawczymi, oraz decyzja w sprawach, zaliczonych do atrybucji Rad przez odpowiednie przepisy prawa lub artykuły, niżej przytoczone (62 — 64).

Art. 62. Do atrybucji Gubernjalnych Rad ziemskich w granicach gubernji — zaś do Rad powiatowych w granicach powiatu należy: 1) dokonywanie wyborów na urzędy, wskazane przez prawo, i oznaczanie wysokości wynagrodzenia, do urzędów tych przywiązanych; 2) oznaczanie trybu czynności ziemskich organów wykonawczych i wydawanie dla nich odpowiednich instrukcji; 3) rozpatrywanie budżetów ziemskich i rozkład podatków pieniężnych, oraz powinności naturalnych; 4) oznaczanie wysokości opłat ziemskich, ustanowionych przez prawo; 5) zamiana powinności naturalnych na opłaty pieniężne; 6) umarzanie zaległości i kar z opłat ziemskich, których wpływ jest wątpliwy, lub które niesłusznie były wyznaczone; 7) wydawanie przepisów dla zarządzania kapitałami i innym majątkiem, należącym do ziemstw lub znajdującym się w ich zarządzie i rozporządzeniu, oraz zarządzanie zakładami leczniczymi, dobroczynnymi i innymi, znajdującymi się pod zarządem instytucji ziemskich; 8) kupno i sprzedaż nieruchomości; 9) tworzenie kapitałów specjalnych na potrzeby żywnościowe ludności, na dobroczynność publiczną i inne potrzeby ziemskie *); 10) upoważnianie do zaciągania pożyczek krótkoterminowych z kapitałów ziemskich, mających przeznaczenie specjalne; 11) zamiana dróg gubernjalnych i powiatowych na wiejskie lub odwrotnie, oraz zmiany kierunku dróg ziemskich; 12) ustanawianie opłat od przejezdnych na drogach ziemskich i przeprawach, znajdujących się pod zarządem ziemstwa, oraz na przeprawach, należących do osób prywatnych; 13) urządzenie wystaw wyrobów miejscowych; 14) sprawdzanie czynności i sprawozdań Zarządów Ziemskich i rozpatrywanie skarg na te Zarządy, lub na funkcjonariuszów ziemstw; 15) wytaczanie spraw o odpowiedzialności prezesów i członków Zarządów ziemskich, oraz osób, wymienionych w art. 137 i 138; 16) porozumiewanie się z rządem o przejęcie przez ziemstwo utrzymania dróg szosowych; 17) przedstawianie wniosków w sprawach, oddanych pod rozpoznanie Rad przez rząd, lub władze gubernjalne.

Art. 63. Do atrybucji Gubernjalnych Rad Ziemskich w szczególności należy: 1) podział na gubernjalne i powiatowe: budowl i ziemskich, urzędów, dróg, powinności tegoż podziału; 2) rozkład według powiatów podatków państwowych, których repartycja należy według prawa

*) Zawiadywanie sprawami żywnościowymi przekazano instytucjom włościańskim, pozostawiając w zawiadywaniu ziemstw powiatowe ziemskie kapitały żywnościowe, tam, gdzie one istniały, na zasadach dawnych. (Prawo z d. 12 (25) czerwca 1901 r.).

do instytucji ziemskich, oraz wpływających na rzecz ziemstwa opłat od dokumentów i patentów; 3) rozkład pomiędzy powiaty sum, wyasygnowanych na urządzenie aresztów dla osób, skazanych na areszt z wyroków sędziów miejskich i naczelników ziemskich, jakoteż odliczanie z tych sum do 10% na utrzymywanie przytułków poprawczych dla nieletnich; 4) urządzenie nowych lub przenoszenie dawnych przystani na rzekach spławnych i jeziorach; 5) zezwalanie na nowe jarmarki, targi i rynki; zamykanie lub przenoszenie ich z jednej miejscowości do drugiej oraz zmiana terminów istniejących jarmarków, targów i bazarów, oraz ich wewnętrznego rozmieszczenia w granicach wyznaczonych wsi; 6) ustanawianie powinności naturalnych i opłat pieniężnych dla walki ze szkodliwymi dla pól i łąk zwierzętami i owadami; 7) ustanawianie taks wynagrodzenia: a) za straty, spowodowane przez wypas lub inne szkody w polu; b) za szkody leśne; c) za gaszenie pożarów leśnych; 8) oznaczanie na każde trzylecie cen, które właściciele statków wypłacać powinni robotnikom za postój ponadterminowy na wewnętrznych drogach wodnych, w braku specjalnego w tym względzie omówienia w kontrakcie pomiędzy właścicielami a robotnikami; 9) wydawanie instrukcji i wskazówek dla powiatowych instytucji ziemskich w sprawach, które należąc do zakresu atrybucji ziemstwa gubernjalnego, wymagają z natury swej przedwstępnych opinii lokalnych, lub dalszego przeprowadzenia na miejscu; 10) rozpatrywanie rozporządzeń uchwał powiatowych Rad Ziemskich, przedstawianych ze względu na rodzaj spraw Gubernjalnej Radzie Ziemskiej, jak również tych, które Gubernator odda do decyzji Rady z mocy Ustawy niniejszej; 11) sprawy wzajemnych ubezpieczeń ziemskich; 12) decydowanie w sprawach pożyczek na potrzeby ziemstwa; 13) udział w wydawaniu postanowień obowiązujących w przedmiotach wskazanych w Ustawie niniejszej; 14) przedstawianie rządowi za pośrednictwem Gubernatora petycji, dotyczących potrzeb miejscowych.

Nadto do gubernjalnej Rady ziemskiej należy: 1) używanie sum specjalnego dla każdej gubernji kapitału drogowego na budowę dróg, wykonywaną z mocy postanowień ziemstwa gubernjalnego, lub ziemstw powiatowych, albo wreszcie przekazywanie kapitałów do rozporządzenia tychże ziemstw; 2) zawieszanie czynności kas pensyjnych i emerytalnych dla urzędników instytucji ziemskich, jako też oznaczanie warunków ich likwidacji; 3) wyznaczanie terminów składania danych, przeznaczonych dla gubernjalnych Zarządów ziemskich, oraz sprawozdań ze stanu ogólnego sprawy weterynaryjnej; 4) przedstawianie próśb o pozwolenie wydawania z sum ziemskich wynagrodzenia właścicielom bydła miejscowego, które padło po zameldowaniu we właściwym czasie o chorobie zaraźliwej, lub epizootji, z warunkiem, aby wynagrodzenie nie przenosiło $\frac{1}{3}$ szacunku bydła.

Art. 64. Do atrybucji powiatowych Rad ziemskich należy w szczególności: 1) rozkład w powiecie tych opłat państwowych i gubernjalnych, których repartycja

według prawa powierzona jest instytucjom ziemskim; 2) przedstawianie gubernialnej Radzie ziemskiej wiadomości i wniosków, oraz projektów w zakresie spraw, należących do atrybucji tejże Rady; 3) przedstawianie rządowi petycji, dotyczących wyłącznie potrzeb i korzyści miejscowych danego powiatu; 4) ustanawianie taks za przejazd dorożkami lub innymi powozami publicznymi poza granicami miast, gdziekolwiek wskutek warunków miejscowych okaże się to potrzebnem.

Art. 65. Sesje zwyczajne Rad ziemskich zwoływane są raz do roku: gubernialne nie później, niż 1 grudnia, powiatowe — nie później, niż 1 października. Rozporządzenia, dotyczące zwołania w terminie właściwym i otwarcia Rad ziemskich, wydają Zarządy ziemskie za zezwoleniem Gubernatora.

Art. 66. Ministrowi Spraw Wewnętrznych przysługuje prawo zezwalania na zwoływanie zwyczajnych sesji Rad ziemskich także po upływie wskazanych wyżej terminów (art. 65), z warunkiem: 1) ażeby przeciąg czasu pomiędzy sesją Rady powiatowej a gubernialnej był wystarczający dla przedstawienia Gubernatorowi w czasie właściwym budżetów powiatowych i rozkładów, oraz dla rozpatrzenia ich przez Gubernatora; 2) ażeby otwarcie Rady Gubernialnej wyznaczane było najpóźniej na 1 lutego następnego roku; 3) ażeby odroczenie sesji Rady gubernialnej nie stało na przeszkodzie dopełnieniu we właściwym czasie obowiązujących ziemstwo wypłat i powinności.

Art. 67. Czas trwania sesji zwyczajnych Rad oznacza się na dni 20 dla Rad gubernialnych, na dziesięć — dla powiatowych; wszakże, na prośbę Rad, terminy te mogą być przedłużone przez Gubernatora, o ile zachodzi rzeczywista potrzeba.

Art. 68. Sesje nadzwyczajne Rad gubernialnych i powiatowych zwoływane są lub dozwolane przez Gubernatora, przyczem mają być dokładnie wskazane sprawy, podlegające roztrząsaniu. Wykaz tych spraw rozsyłany jest Radnym jednocześnie z zaproszeniem na sesję Rady. O ile gubernator napotka trudności w zezwoleniu na zwołanie Rady, przedstawia sprawę do uznania Ministra Spraw Wewnętrznych.

Art. 69. Rady ziemskie otwierane są i zamykane: gubernialne przez Gubernatora osobiście, powiatowe przez Przewodniczącego Zebrania.

Art. 70. Po otwarciu Rady ziemskiej, Rada wybiera z pośród swoich członków sekretarza, dla zawiadywania biurowością danego zgromadzenia.

Art. 71. Rady ziemskie przystępują do rozpatrywania spraw, należących do ich kompetencji: 1) na wniosek Gubernatora; 2) na wniosek Zarządu ziemskiego; 3) na wniosek Przewodniczącego i Członków Rady, oraz 4) na skutek prośby lub skargi osób prywatnych. Członek Rady, pragnący przedstawić wniosek, zwraca się do Przewodniczącego, który poddaje

wniosek pod dyskusję Rady, o ile nie napotka prawnych do tego przeszkód. Wnioski, żądania lub komunikaty urzędów i funkcjonariuszy państwowych, oraz instytucji społecznych i stanowych, wprowadzane są na Radę albo na wniosek Gubernatora, albo przez Zarząd ziemski.

Art. 72. Rada ziemska może przekazywać rozpatrywanie spraw, wchodzących w zakres swej atrybucji, poszczególnym Komisjom, składającym się z Radnych.

Art. 73. Na posiedzenia Rad ziemskich z polecenia Prezesów mogą być zapraszone osoby, nie należące do składu Rady, dla przedstawiania potrzebnych wyjaśnień.

Art. 74. Dla prawnego kompletu Rady, wymagana jest obecność najmniej $\frac{1}{2}$ ogólnej liczby Radnych, ustanowionej przez rozkład. Jeżeli ogólna, ustanowiona liczba radnych nie dochodzi do 20, to w posiedzeniu powinno brać udział najmniej 10 Radnych. Zebrania nadzwyczajne, zwoływane w wypadkach szczególnie ważnych, jako to w razie klęsk lub wojny, uważane są za prawomocne przy każdej ilości obecnych.

Uwaga. W miejscowościach, w których nie jest wprowadzona w czyn ustawa o naczelnikach ziemskich okręgowych (Dod. Praw. III c. d. 1890) w tych zgromadzeniach powiatowych, w których liczba radnych według rozkładu (art. 14) nie dochodzi do 24, dla wyboru Sędziów Pokoju Cyklowych w Zgromadzeniu powinno być obecnych najmniej 12 Radnych.

Art. 75. W Radach Ziemskich sprawy rozstrzygane są prostą większością głosów, a w razie równości przy głosowaniu jawnem, rozstrzyga głos Przewodniczącego. Przy głosowaniu nikt mieć nie może więcej ponad jeden głos. Odstępowanie głosu innej osobie nie jest dozwolone.

Art. 76. Wybory tak Prezesów i Członków Zarządów Ziemskich, jako też innych funkcjonariuszy, których wybór należy do Rad Ziemskich, dokonywane są przez głosowanie tajne za pomocą gałek. Tą samą drogą uchwalane są wnioski o pociągnięcie do odpowiedzialności funkcjonariuszy Zarządu Ziemskiego, oraz decydowane są sprawy, dotyczące wyznaczania pensji lub zapomób pieniężnych funkcjonariuszom. Wszelkie inne sprawy, według uznania Rady, mogą być decydowane przez głosowanie jawne.

Art. 77. Co do trybu załatwiania spraw w Radach Ziemskich, przestrzegane są przepisy, wyluszczone w art. 179—200 Ogólnej Ustawy Gubernialnej.

Art. 78. Wszelkie uchwały Rady Ziemskiej wpisywane są do protokołu, który podpisują Prezes i obecni Członkowie Rady, oraz stwierdza Sekretarz.

Art. 79. Dla wyboru, w wypadkach wskazanych przez prawo, opiekunów honorowych i dozorców zakładów szkolnych, utrzymywanych na koszt wspólny ziemstw i miasta, oraz dla orzeczenia o ogłaszaniu przepisów, obowiązujących dla mieszkańców miejscowych, i wymagających z natury swojej zastosowania nietylko poza obrębem miast, lecz i w ich obrę-

bie, — urządzone są posiedzenia wspólne Rad Ziemskich powiatowych i Rad miejskich. Podobne posiedzenia wspólne odbywają się z zezwolenia gubernatora, w Moskwie — generał-gubernatora, w Petersburgu i Odesie — gubernatora, po porozumieniu z Naczelnikiem miasta. Przewodnictwo w zebraniach wspólnych przysługuje Prezesowi odnosnej Rady Ziemskiej. O ile przeciw uchwale większości zebrania wspólnego wniesiony będzie protest przez większość członków Rady miejskiej lub większość członków Rady Ziemskiej powiatowej, sprawa przenosi się do Rady Ziemskiej Gubernialnej.

Uwaga. Gdy utrzymanie zakładu szkolnego obciąża nie tylko miasto i ziemstwo powiatu, lecz zarazem i fundusze ziemstwa gubernialnego, to opiekunowie honorowi i dozorczy zakładów, znajdujących się w mieście gubernialnem, wybierani są przez zebranie łączne Rady Ziemskiej Gubernialnej i Rady miejskiej, zaś opiekunowie i dozorczy zakładów szkolnych, znajdujących się w mieście powiatowem, — przez zebranie łączne Rady powiatowej i Rady miejskiej miejscowej.

Art. 80. Wszelkie uchwały Rad Ziemskich i połączonych, z dołączeniem do nich dokumentami, Zarządy Ziemskie przedstawiają w kopiach gubernatorowi.

Art. 81. Uchwały, które na zasadzie art. 82 i 83 Ustawy niniejszej lub z mocy innych przepisów prawnych podlegają zatwierdzeniu władzy państwowej, nie mogą być wykonywane do czasu otrzymania tego zatwierdzenia.

Art. 82. Niżej wymienione uchwały Rad Ziemskich podlegają zatwierdzeniu gubernatora: 1) o podziale dróg i komunikacji ziemskich na gubernialne i powiatowe; 2) o zmianie kierunku dróg ziemskich; 3) o zamianie dróg gubernialnych i powiatowych na wiejskie i odwrotnie, oraz o budowie nowych i przenoszeniu dawnych przystani na rzekach spławnych i jeziorach; 4) o urządzaniu wystaw wyrobów miejscowych; 5) o otwieraniu nowych jarmarków i przenoszeniu dawnych z jednej miejscowości do drugiej, zmianie terminów, otwarciu i zamykaniu istniejących jarmarków i rynków, oraz o zmianach w ich podziale wewnętrznym pomiędzy wyznaczone dla nich wsi; 6) o taksach odszkodowań: a) za straty, wynikłe z wypasów i innych uszkodzeń gruntów; b) za poręby leśne; c) za straty, wynikłe przy gaszeniu pożarów leśnych; 7) o ustanowieniu taks za przejazd dorożkami lub innemi powozami poza granicą miast, gdziekolwiek wskutek rozwoju przemysłu dorożkarskiego i innych warunków zachodzić tego może potrzeba; 8) o ustanawianiu opłat od przejeżdżających na drogach i przeprawach, będących pod zarządem ziemstwa, oraz na przeprawach, utrzymywanych przez osoby prywatne; oraz 9) o cenach, według których właściciele statków winni wypłacać pracownikom na statkach wynagrodzenie za ponadterminowy postój na drogach wodnych wewnętrznych, w braku specjalnego warunku, przewidującego wypadek podobny, w umowie pomiędzy właścicielami statków a robotnikami.

Uwaga. Uchwały zgromadzeń ziemskich, dotyczące przedmiotów, wskazanych w punkcie 3 artykułu niniejszego, mogą być wprowadzone w wykonanie nie inaczej, jak po porozumieniu z gubernatorem, zaś co do zamiany dróg ziemskich na wiejskie — z miejscową władzą wojskową, wreszcie co do przystani — z miejscowymi instytucjami ministerjum komunikacji. Uchwały zgromadzeń ziemskich o otwieraniu nowych jarmarków, oraz o zamykaniu ich lub przenoszeniu do innych miejscowości, a także o zmianie terminów, podlegają zatwierdzeniu Gubernatora w porozumieniu się z zarządzającym Izba Skarbowa.

Art. 83. Niżej wymienione uchwały Rad Ziemskich podlegają zatwierdzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych: 1) o podziale majątków i zakładów dobroczynnych na gubernialne i powiatowe; 2) o zamianie powinności naturalnych na opłaty pieniężne; 3) o ustanawianiu powinności naturalnych i opłat na tępienie owadów i zwierząt szkodliwych dla pól i łąk; 4) o zaciąganiu pożyczek, z wyjątkiem pożyczek z kapitałów ziemskich, mających przeznaczenie specjalne; 5) o zawieszaniu czynności kas pensyjnych i emerytalnych urzędników instytucji ziemskich i oznaczeniu warunków ich likwidacji; 6) prośby zgromadzeń gubernialnych ziemskich o pozwolenie na wydawanie zapomóg z sum ziemskich tytułem wynagrodzenia właścicieli zwierząt miejscowych, padłych po zameldowaniu we właściwym czasie, o ukazaniu się choroby zaraźliwej lub epizootji; 7) prośby instytucji ziemskich o wydawanie zapomóg w celu powiększenia środków miejscowych dla walki z chorobami zaraźliwymi i epidemicznymi, tytułem pożyczki z funduszu podatku procentowego na sumę ogółem nie wyżej nad 50,000 rubli.

Uwaga 1. Oznaczone w p. 5 artykułu niniejszego uchwały Rad ziemskich zatwierdzane są przez ministra spraw wewnętrznych po porozumieniu się z ministrem skarbu i sprawiedliwości.

Uwaga 2. Wymienione w p. 7 artykułu niniejszego prośby Rad ziemskich gubernialnych co do zapomóg, przewyższających sumę 50,000 rubli lub bezzwrotnych, przedstawiane są do Najwyższego uznania trybem, wskazanym w ustawie lekarskiej.

Art. 84. Jeżeli gubernator nie uzna za możliwe zatwierdzić którejkolwiek z uchwał Rady Ziemskiej, wskazanych w art. 82, to powinien ją przedstawić do rozpatrzenia Urzędowi gubernialnemu do spraw ziemskich i miejskich. W razie zgody większości członków Urzędu z opinią gubernatora, odmawiająca zatwierdzenia uchwały, uważa się ona za nieistniejącą, o czem zawiadamia się Radę z podaniem motywów decyzji Urzędu. W razie zaś niezgodności opinii gubernatora ze zdaniem większości Członków Urzędu gubernialnego, sprawa powinna być przedstawiona Ministrowi Spraw Wewnętrznych, który ją rozstrzyga trybem, przewidzianym w art. 85.

Uwaga. W razie, jeżeli o otwarciu lub zamknięciu jarmarków, albo przeniesienie ich z jednej miejscowości do drugiej albo wreszcie co do zmiany terminów jarmarków istniejących nie nastąpi zgodne porozumienie pomiędzy gubernatorem a zarządzającym Izłą Skarbową, to uchwały Rad ziemskich przekazywane są do decyzji Urzędu gubernialnego do spraw ziemskich i miejskich, a następnie przedstawiane są Ministrowi spraw wewnętrznych. Decyzja spraw podobnych należy do Ministra spraw wewnętrznych po porozumieniu się z ministrami skarbu, oraz handlu i przemysłu. W razie zaś, jeżeli uchwały wspomnianej nie uznają za możliwe zatwierdzić ani gubernator, ani zarządzający Izłą Skarbową, to sprawa skierowuje się według porządku, wskazanego w art. 84.

Art. 85. Uchwały Rad Ziemskich, podlegających zatwierdzeniu Ministra, przedstawiane mu są przez gubernatora z opinią o nich Urzędu Gubernialnego. Od Ministra zależą, po porozumieniu w wypadkach właściwych z innymi Ministrami, zatwierdzenie uchwały lub odmowa zatwierdzenia. W tym ostatnim wypadku uchwała Rady Ziemskiej uważa się za nieistniejącą, o czem Rada jest powiadomiona z przytoczeniem motywów, na zasadzie których Minister powziął swoje postanowienie.

Art. 86. Uchwały Rad Ziemskich, nie podlegające zatwierdzeniu (art. 81—83), wprowadzane są w wykonanie, o ile gubernator w ciągu 2 tygodni od dnia otrzymania tych uchwał, nie powstrzyma ich wykonania z powodów, wskazanych w art. 87.

Uwaga. Przepis powyższy nie jest stosowany do uchwał w sprawach, wskazanych w p. 14 art. 13. Porządek wprowadzania tych ostatnich uchwał określony jest niżej, w art. 104.

Art. 87. Gubernator powstrzymuje wykonanie uchwały Rady Ziemskiej, gdy dopatrzy, iż: 1) jest niezgodna z prawem lub powzięta z przekroczeniem atrybucji Rady ziemskiej i obowiązującego ją trybu działania; lub 2) nie jest zgodna z ogólnymi interesami i potrzebami państwa, albo też wyraźnie niekorzystna dla interesów ludności miejscowej.

Art. 88. Uchwałę Rady Ziemskiej, powstrzymaną przez gubernatora jako niezgodną z prawem, lub przekraczającą atrybucję Rady, gubernator przekazuje w terminie miesięcznym od dnia otrzymania Urzędowi gubernialnemu do spraw miejskich i ziemskich. Decyzja Urzędu o wykonaniu uchwały lub o odrzuceniu jej staje się prawomocną, z wyjątkiem wypadku, wskazanego w art. 12.

Art. 89. Decyzja Urzędu gubernialnego (art. 88), odrzucająca uchwałę Rady Ziemskiej na zasadach, wskazanych w art. 88, może być zaskarżoną przez Radę Ziemską do Senatu. Uchwała w tej mierze Rady Ziemskiej zapaść powinna przed ukończeniem najbliższego posiedzenia po otrzymaniu zawiadomieniu o skasowaniu uchwały przez Urząd. Wynikającą z uchwały tej skargę Urząd Ziemski składa gubernatorowi, który przedstawia ją Ministrowi. Ten ostatni najdalej w ciągu

trzech miesięcy przedstawia ją razem z własną swoją opinią Senatowi Rządzącemu.

Art. 90. Uchwały Rady Ziemskiej powiatowej, uznane przez Gubernatora za niezgodne z dobrem ogólnopaństwowem, albo też wyraźnie sprzeczne z interesami ludności miejscowej, przedstawiane są przez gubernatora do rozpatrzenia na pierwszym kolejnym zebraniu Rady Ziemskiej Gubernialnej, której uchwały, o ile gubernator zgodzi się z niemi, stają się obowiązującymi.

Art. 91. Uchwały Rady Ziemskiej Gubernialnej, uznane przez gubernatora za niezgodne z dobrem i potrzebami ogólnopaństwowymi, albo też wyraźnie sprzeczne z interesami ludności miejscowej, przedstawiane są Ministrowi Spraw Wewnętrznych po uprzednim rozpatrzeniu ich w Urzędzie Gubernialnym (art. 88) razem z decyzją tego ostatniego.

Art. 92. W tym samym porządku przedstawiane są Ministrowi Spraw Wewnętrznych uchwały Rady Ziemskiej Gubernialnej, oznaczone w art. 90, gdy gubernator nie uzna za możliwe zgodzić się na nie.

Art. 93. Minister Spraw Wewnętrznych albo zezwala na wykonanie przedstawionej mu uchwały Rady Ziemskiej, albo też przedstawia ją do zmiany lub skasowania, o czem zawiadamia Gubernatora w terminie trzymiesięcznym od dnia otrzymania uchwały Rady Ziemskiej.

Art. 94. Skasowanie lub zmiana uchwały Rady Ziemskiej na przedstawienie Ministra Spraw Wewnętrznych decyduje się w drodze ustawodawczej w tych wypadkach, w których zależeć od tego może podwyższenie opłat ziemskich ponad wysokość ustanowioną przez Radę Ziemską, — we wszystkich zaś innych wypadkach decyduje Komitet Ministrów.

Art. 95. Jeżeli zebranie Rady Ziemskiej nie dojdzie do skutku wskutek nieobecności wymaganej liczby Radnych (art. 74), to zebranie zwołuje się powtórnie, w razie zaś nieprzybycia wymaganej liczby radnych i na to zebranie, wnioski Zarządu Ziemskiego, które miało ono rozpatrzyć, przedstawiane są z opinią zebrania gubernatorowi, który te z pośród nich, z którymi uzna za możliwe zgodzić się, skierowuje do wykonania, co do innych zaś postępuje zgodnie z zasadami, wskazanymi w art. 80—90 o wykonywaniu uchwał Zgromadzeń Ziemskich. Tą samą drogą decydowane są wnioski Urzędu Ziemskiego powiatowego, którego Przewodniczący i Członkowie są mianowani na mocy art. 53. Jeżeli wreszcie w niedoszłym Zebraniu miały być dokonane wybory Przewodniczącego i Członków Zarządu, to urzędy te obsadzane są na termin trzyletni trybem, wskazanym w art. 119.

Rozdział trzeci.

O Zarządach Ziemskich i innych organach wykonawczych.

Art. 96. Zarządy Ziemskie Gubernialne i Powiatowe składają się z prezesa i dwóch członków. Liczba członków może być powiększona z decyzji Rady Ziemskiej do czterech, zaś w Zarządzie Guber-

njalnym, za upoważnieniem Ministra Spraw Wewnętrznych, do sześciu.

Uwaga. W miejscowościach, w których nie istnieją przy zarządach osobne komisje rolnicze, inspektorowie gospodarstwa rolnego, na zaproszenie zarządów ziemskich, biorą udział w zarządach gubernjalnych i powiatowych z prawem głosu doradczego.

Art. 97. Do Zarządów Ziemskich należy bezpośrednie zarządzanie sprawami gospodarstwa ziemskiego, według przepisów Ustawy niniejszej, oraz odpowiednich postanowień i praw, stosownie do wskazówek Rad Ziemskich. Zarządy prowadzą sprawy bieżące gospodarstwa ziemskiego; wyszukują środki jego ulepszenia; zwołują za zezwoleniem gubernatora Rady Ziemskie; zbierają potrzebne dla Rady wiadomości i wykonywują jej uchwały; układają projekty budżetów ziemskich i rozkładów; pilnują wpływu prowadzą pod dozorem Rad Ziemskich dochodzenia w sprawach majątkowych ziemstwa; ustanawiają za zgodą Rady przepisy i terminy rachunkowości funkcjonariuszy i instytucji ziemskich; dokonywują rewizji tej rachunkowości i składają Zgromadzeniu sprawozdania o swej działalności oraz o obrocie kapitałów ziemskich i o stanie podległych im instytucji, zakładów i majątków. Nadto Urzędy Ziemskie Powiatowe przeprowadzają: 1) rozporządzenia miejscowe z polecenia Zarządu Ziemskiego gubernjalnego w granicach powiatu, dotyczące budowy dróg i zaspokojenia potrzeb zarządu wojskowego i cywilnego, obciążających ziemstwa, oraz dotyczące wzajemnych ubezpieczeń ziemskich; 2) przedstawiają sprawozdania z tych spraw Zarządowi gubernjalnemu; 3) dostarczają Zarządowi gubernjalnemu wszelkich wiadomości miejscowych z powiatu, potrzebnych dla ułożenia budżetu powinności ziemskich gubernjalnych i 4) prowadzą księgi podatkowe powiatowe według formularzy, ustanowionych przez Ministra Spraw Wewnętrznych po porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Uwaga. Sprawozdania, układane przez Zarządy Ziemskie, drukowane są i rozsyłane Członkom Rady Ziemskiej przed zwołaniem posiedzenia. Nadto sprawozdania te, razem z odpowiedniami uchwałami Rad Ziemskich, mogą być podawane do wiadomości publicznej.

Art. 98. Zarządy Ziemskie powiatowe układają po porozumieniu z Naczelnikiem Ziemskim miejscowym plany urzędów wsi, a po zasięgnięciu opinii zebrań wiejskich i właścicieli ziemskich, których posiadłości mieszczą się w granicach planu wsi, przedstawiają je do zatwierdzenia gubernatorowi. Jeśli pomiędzy Zarządem Ziemskim powiatowym a Naczelnikiem Ziemskim zajdzie różnica zdań co do sporządzonego planu, to gubernator, przed zatwierdzeniem, przekazuje go do rozpatrzenia przedwstępnego przez Urząd Gubernjalny (Ust. Naczeln. Ziemsk. art. 104).

Art. 99. W szczególnie ważnych wypadkach, wskazanych w art. 74, jeżeli nadzwyczajne zebranie Rady Ziemskiej nie może być zwołane w czasie właściwym. Zarząd Ziemski, na wezwanie gubernatora zarządza odpowiednie środki, o

czem następnie zawiadamia Radę Ziemską.

Art. 100. Przepisy, dotyczące trybu wewnętrznego zarządu, oraz wyszczególnienie spraw, podlegających decyzji kolegialnej Zarządu ustanawia Rada Ziemska. Obowiązki Prezesa i Członków Zarządu dzielą pomiędzy sobą Członkowie Zarządu po zatwierdzeniu przez Radę Ziemską.

Art. 101. Sprawy, podlegające rozpatrzeniu kolegialnemu Zarządu, decydowane są większością głosów; w razie równości rozstrzyga głos Przewodniczącego. Jeżeli jednak Przewodniczący uważać będzie, iż zdanie większości sprzeczne jest z prawem lub nie jest zgodne z uchwałą Rady Ziemskiej, to posiada on prawo wstrzymania wykonania uchwały i przedstawienia sprawy gubernatorowi, który przekazuje ją do rozpatrzenia Urzędowi gubernjalnemu do spraw ziemskich i miejskich. W wypadkach, niecierpiących zwłoki, Przewodniczący ma prawo zarządzić środki, podlegające uchwale kolegialnej Zarządu, lecz obowiązany jest podać o tem do wiadomości Zarządowi Ziemskiemu na najbliższem jego posiedzeniu.

Art. 102. Nadzór ogólny nad biegiem prawidłowym spraw w Zarządzie Ziemskim i podległych mu instytucjach należy do Prezesa. Do jego władzy należy także zarządzenie zbierania wiadomości, przygotowania spraw referowanych i tym podobnych czynności wykonawczych.

Art. 103. Gubernator ma prawo dokonywania rewizji Zarządów Ziemskich i innych organów wykonawczych Zarządu Ziemskiego, oraz wszelkich podlegających ziemstwu instytucji. Dopatrzwszy się przy rewizji lub w inny sposób nieprawidłowości w czynnościach Zarządu lub innych organów wykonawczych ziemskich lub instytucji ziemstwu podległych, albo też powziawszy o tem wiadomość z komunikatów lub doniesień instytucji rządowych, stanowych lub społecznych, gubernator, zażądawszy w razie potrzeby wyjaśnień od Zarządu Ziemskiego, zwraca go do doprowadzenia rzeczy do porządku.

Zarząd, o ile dozna trudności w wykonaniu podobnego wezwania, podaje o tem do wiadomości gubernatora, który wówczas przekazuje sprawę Urzędowi Gubernjalnemu do spraw ziemskich i miejskich i miejskich. Uchwała Urzędu jest obowiązująca dla Zarządu Ziemskiego i może być zaskarżoną tylko przez Radę Ziemską w porządku, wskazanym w art. 89.

Art. 104. Zarządy Ziemskie zwracają się do gubernatora z przedstawieniami i otrzymują od niego polecenia; z innemi instytucjami gubernjalnemi i powiatowemi Zarządy komunikują się przez odezwy. Wspomniane w p. 14 art. 63 i w p. 13 art. 64 podania przedstawiane są przez Zarządy Ziemskie gubernjalne gubernatorowi, który skierowuje je do odpowiedniego ministerjum ze swoim wnioskiem.

Uwaga: Zarządy ziemskie w sprawach bieżących, dotyczących rolnictwa, mogą się zwracać bezpośrednio do departamentu rolnictwa głównego zarządu rolnego.

Art. 105. Dla bezpośredniego zarządzania poszczególnymi działami gospodarstwa i zarządu Ziemskiego, do pomocy Zarządom Ziemskim mogą być wybierane osoby tak z pośród Radnych, jak też i z pośród właścicieli, posiadających prawo bezpośredniego głosowania w zebraniach ziemskich. Dla zarządzania majątkiem i zakładami ziemskimi, oraz dla wykonywania takich czynności w sprawach ziemskich, które z natury swojej wymagają specjalnych kwalifikacji i przygotowania, Zarządy ziemskie mogą zapraszać osoby postronne. Mianowanie i zwalnianie od obowiązków osób, pełniących pewne czynności w Zarządzie Ziemskim, należy do prezesa Zarządu.

Uwaga: Przysługujące zgromadzeniom ziemskim prawo wyboru osób postronnych do pomocy Zarządom ziemskim na zasadzie art. 105, nie wyklucza możliwości tworzenia z tych osób komisji dla celów, wskazanych w art. 105.

Art. 106. Prezesom i Członkom Zarządów Ziemskich, oraz innym osobom, pełniącym obowiązki w instytucjach ziemskich, niewolno jest brać udziału w dostawach na potrzeby gospodarstwa ziemskiego i wogóle dokonywać jakichkolwiek transakcji pieniężnych z instytucjami ziemskimi tej gubernji lub powiatu, w którym funkcjonują.

Art. 107. Przy mianowaniu, przenoszeniu lub zwalnianiu od obowiązków osób, będących na służbie ziemskiej, a niezajmujących stanowiska, obsadzanego drogą wyboru, lecz korzystających z praw służby państwowej, przestrzegane są przepisy podane w Ustawie o służbie z nominacji państwowej. Przy mianowaniu, przenoszeniu lub zapraszaniu do szczególnych zajęć innych osób, przestrzegany jest porządek, wskazany w art. 286 Ogólnej Ustawy Gubernjalnej.

DZIAŁ CZWARTY.

O udziale instytucji ziemskich w wydawaniu postanowień obowiązujących dla ludności miejscowej.

Art. 108. Rady Ziemskie gubernjalne posiadają prawo układania przepisów obowiązujących dla mieszkańców całej gubernji lub niektórych poszczególnych miejscowości, a nie leżących w obrębie zarządów miejskich, w sprawach następujących: 1) o środkach ostrożności przeciw pożarom w miejscowościach zamieszkałych, w lasach lub na polach, o gaszeniu pożarów i o budowlach wiejskich; 2) o porządku utrzymywania w czystości placów, ulic, dróg, rur ściekowych, stawów, studni, kanałów, ścieków naturalnych, mostów i grobli; 3) o urządzaniu przystani, przepraw i przewozów, oraz o kolejkach konnych i innych udoskonalonych komunikacjach, porządku ich utrzymania i użytkowania; 4) o porządku dowozu do stacji kolei żelaznych; 5) o oczyszczaniu podwórz; 6) o urządzaniu i utrzymywaniu sanitarnem rzeźni, zakładów fabrycznych i innych przemysłowych; 7) o środkach utrzymania czystości w lokalach, przeznaczonych do handlu

produktami spożywczymi i zabezpieczeniu nieszkodliwości tych ostatnich; 8) o środkach zapobiegania zanieczyszczeniu wody; 9) o porządku wewnętrznym na jarmarkach, rynkach i targach; 10) o miejscowościach, w których nie mogą być dopuszczane składy materiałów palnych i o porządku utrzymywania materiałów podobnych; 11) o usuwaniu i niszczeniu zwierząt martwych; 12) o środkach zapobiegania i tamowania chorób zaraźliwych, epidemicznych i miejscowych; 13) o wszelkich innych przedmiotach, co do których Radom Ziemskim gubernjalnym, na zasadzie obowiązujących ustaw, przepisów lub innych postanowień, przysługuje prawo wydawania postanowień obowiązujących dla ludności miejscowej; 14) o przemyśle dorożkarskim i utrzymywaniu dorożek i innych powozów do użytku publicznego po za granicami miast; 15) o przyjmowaniu na wagę nabywanych przez handlarzy wszelkiego rodzaju zbóż, mąki, krup, słodu, otrębów i wogóle chleba, oraz nasion olejnych i innych w takich miejscowościach, nie oznaczonych w art. 820 ustawy handlowej, do których produkty te dostarczone są do sprzedaży; 16) o taksach za dokonywanie ważenia na wagach publicznych.

Art. 109 nie obowiązuje.

Art. 110. Ogłaszane przez Rady Ziemskie (art. 108) postanowienia obowiązujące nie powinny w niczem być sprzeczne z prawem obowiązującym. Do wydawania ich Rady Ziemskie gubernjalne przystępują: 1) na wezwanie gubernatora; 2) według własnego uznania; 3) na wezwanie Rad Ziemskich powiatowych lub wspólnych (art. 79). Projekty postanowień w zakresie spraw, wymienionych w p. 2, 5 — 8, 11 i 12 art. 108, rozpatrywane są przy udziale Inspektora lekarskiego gubernjalnego lub jego pomocnika, oraz przy udziale inspektora gubernjalnego weterynarii.

Art. 111. Ułożone w porządku wskazanym w artykule poprzednim (110) postanowienia obowiązujące, przedstawiane są gubernatorowi, który, o ile nie znajdzie przeszkody do ich zatwierdzenia, ogłasza je w porządku, oznaczonym w art. 424 Ogólnej Ustawy Gubernjalnej. Jeżeli zaś gubernator nie uzna za możliwe zatwierdzić przedstawione mu rozporządzenie obowiązujące, to sprawa rozstrzyga się w drodze wskazanej w art. 84 i 85. Skasowanie lub zmiana postanowień obowiązujących odbywają się w ten sam sposób, jaki jest ustanowiony dla ich wydawania.

Uwaga: Postanowienia obowiązujące, dotyczące spraw wymienionych w art. 108, podlegają przepisom, wyłuszczonym w art. 423 i 426 — 428 Ogólnej Ustawy Gubernjalnej.

Art. 112. Przy wydawaniu przepisu obowiązującego, powinien być oznaczony termin, od którego przepis nabiera mocy obowiązującej. Termin ten nie może przewyższać 2 tygodni od czasu ogłoszenia postanowienia w każdej miejscowości powiatu.

Art. 113. Urzędnicy policji winni są przestrzegać dokładnego wykonywania postanowień obowiązujących w sprawach, wskazanych w art. 108. Niezależ-

nie od tego, dla dopilnowania wykonania tych postanowień, Rady Ziemskie mogą wybierać specjalnych Opiekunów Cyrkułowych, których zaopatrują, jako poświadczenie ich godności, w listy otwarte na formularzach i z pieczęcią Zarządu Ziemskiego.

Art. 114. Wszczynanie dochodzenia sądowego i zaskarżanie do sądu winnych przekroczenia przepisów obowiązujących w sprawach, wskazanych w art. 108, należy do policji oraz do Zarządów Ziemskich i Opiekunów Cyrkułowych.

DZIAŁ PIĄTY.

O porządku obsadzania urzędów ziemskich i warunkach służby ziemskiej.

Art. 115. Urzędy Prezesów i Członków Zarządów Ziemskich obsadzane są drogą wyborów przez Rady Ziemskie, którym przysługuje prawo wybierania nawet więcej niż jednej osoby na każdy urząd.

Art. 116. Na urzędy ziemskie, oznaczone w art. 79 i 115, mogą być wybierani nie tylko Radni, lecz i inne osoby, mające prawo głosu na ziemskich zebraniach wyborczych, z zachowaniem wszakże ograniczeń, wskazanych w art. 117.

Art. 117. Prezesi Zarządów Ziemskich, oraz Członek Urzędu Gubernjalnego do spraw ziemskich i miejskich od Rady Gubernjalnej ziemskiej, powinni należeć do liczby osób, mających prawo wstępowania na służbę państwową. Przy obsadzaniu urzędów ziemskich, należy mieć na względzie, ażeby urzędów z wyboru w jednej instytucji nie zajmowały osoby, znajdujące się w stopniu pierwszym powinowactwa i w pokrewieństwie: w linii prostej bez ograniczenia, w liniach bocznych — do trzeciego stopnia włącznie. Pozwolenie na zajmowanie urzędów ziemskich i jednocześnie innych urzędów ministerjum spraw wewnętrznych, udziela minister spraw wewnętrznych; co zaś do warunków zajmowania urzędów ziemskich oraz urzędów innych ministerjów, przestrzegać należy przepisów, ustanowionych w art. 170 i 171 Ustawy o służbie z nominacji rządu.

Art. 118. Osoby, wybrane na Prezesów Zarządów Gubernjalnych, zatwierdzane są na stanowisku przez Ministra spraw wewnętrznych, zaś Prezesi Zarządów Powiatowych, oraz Członkowie Zarządów Gubernjalnych i powiatowych — przez Gubernatora. W razie wybrania na dane stanowisko dwóch lub więcej osób (art. 115), zatwierdzany jest jeden z pośród wybranych, inni zaś zaliczeni być mogą jako kandydaci na to stanowisko.

Art. 119. Jeżeli Minister spraw wewnętrznych lub Gubernator stosownie do sprawy, nie uzna za możliwe zatwierdzić osoby wybranej na urzędy Prezesa lub Członków Zarządów, — oraz w wypadku, gdy wybory na te godności nie zostały dokonane, — gubernator wzywa odnośną Radę Ziemską do ponownego dokonania wyborów, przyczem osoby, które nie zostały zatwierdzone, po raz drugi nie

mogą podlegać wyborowi. O ile ponowne wybory również nie będą dokonane, lub o ile wybrane osoby znowu zatwierdzone nie będą, to na nieobsadzone urzędy w razie potrzeby Minister spraw wewnętrznych mianuje osoby na termin danej kadencji, z zachowaniem warunków, wskazanych w art. 116 i 117.

Uwaga: W gubernjach Wiackiej, Ołonieckiej i Permskiej, oraz powiatach Welskim, Nikolskim, Solwyczegodzkim, Totemskim, Ustsysolskim, Ustiużskim i Jareńskim gub. Wołogodzkiej, na urzędy Prezesa i Członków Zarządu mianowane być mogą także osoby, nie posiadające cenzusu majątkowego, oznaczonego w art. 16 i 24.

Art. 120. Z pośród Członków Zarządu Ziemskiego odpowiednia Rada ziemska wybiera jednego zastępcę Prezesa Zarządu na wypadek choroby lub chwilowej nieobecności tegoż. Wybór ów podlega zatwierdzeniu Ministra spraw wewnętrznych, co do Zarządu ziemskiego gubernjalnego, zaś Gubernatora — co do Zarządu powiatowego. W razie niezatwierdzenia wybranych osób, zastosowuje się art. 119, dotyczący wyborów lub wyznaczenia innego zastępcy z pośród członków Zarządu.

Art. 121. Prezesi i Członkowie Zarządów Ziemskich, chociażby przed objęciem tych godności nie byli Radnymi, biorą udział w odpowiednich Radach Ziemskich z prawami Radnych. Prezesi Zarządów ziemskich powiatowych, biorą udział w Radach ziemskich gubernjalnych.

Art. 122. Prezes i Członkowie Zarządu Ziemskiego powinni usuwać się od udziału przy rozpatrywaniu przez Radę Ziemską spraw, dotyczących ich własnych czynności, oraz nie biorą udziału w uchwałach Rad w zakresie rewizji sprawozdań Zarządu.

Art. 123. Termin pełnienia obowiązków z wyboru w Zarządzie Ziemskim jest trzyletni. W razie ustąpienia Przewodniczącego lub Członka Zarządu Ziemskiego w ciągu dwóch pierwszych lat służby, obowiązki te przechodzą na kandydatów (art. 118), a w braku tych ostatnich, wyznaczane są nowe wybory. Jeżeli zaś urzędy te pozostają nieobsadzone w ostatnim roku kadencji, to Prezesa Zarządu zastępuje jego zastępca, Członków Zarządu zaś — kandydaci; w braku zaś tych ostatnich, gubernator w razie potrzeby wyznacza zastępców z zachowaniem przepisów, ustanowionych w art. 116 i 117 i w uwadze do art. 118.

Art. 124. Prezesowie i Członkowie Zarządów Ziemskich uważani są za będących na służbie państwowej. Członkowie Zarządów z pośród osób, nieposiadających prawa wstępowania na służbę państwową, nie otrzymują rangi, ale w czasie urzędowania korzystają ze wszelkich praw i przywilejów tego stopnia, który odpowiada zajmowanemu przez nich urzędowi. W razie przesłużenia przez osoby te w godności Członka Zarządu przynajmniej w ciągu trzech trzechletnich kadencji, mogą być one przedstawione przez Gubernatora do pierwszej rangi służbowej. Klasy godności Prezesów i Człon-

ków Zarządów Ziemskich, oraz rangi co do mundurów, oznaczone są w rozkładzie, dołączonym do niniejszej ustawy.

Uwaga 1. Cosiętyczy emerytur osób, zajmujących urzędy w instytucjach ziemskich, do czasu wydania osobnych w tym względzie postanowień, przestrzegane są przepisy, dotyczące tego przedmiotu w prawodawstwie ogólnem.

Uwaga 2. W roku 1883 ustanowione zostały główne zasady dla zakładania, na prośbę instytucji ziemskich gubernjalnych, ziemskich gubernjalnych kas emerytalnych, które też dołączone są do niniejszego artykułu.

Uwaga 3. Kasy pensyjne dla urzędników instytucji ziemskich zakładane są na zasadzie ustawy załączonej przy niniejszem.

Art. 125. Zwolnienie ze służby Przewodniczącego i Członków Zarządów Ziemskich przed upływem terminu urzędowania przeprowadza na zasadzie ich prośby władza, od której zależy ich zatwierdzenie lub mianowanie. Udzielanie urlopów po za granice gubernji należy do gubernatora, zaś udzielanie urlopów w granicach gubernji do odpowiednich Zarządów Ziemskich.

Art. 126. Pensje Prezesom i Członkom Zarządów Ziemskich, zatwierdzonych w tej godności według art. 118, wypłacane są w wysokości, oznaczonej przez odpowiednią Radę ziemską przed dokonaniem wyborów. Pensje osób, mianowanych na te stanowiska z mocy art. 53, 119 i 123, oznacza Zarząd Gubernjalny do spraw ziemskich i miejskich; nie mogą być one jednak wyższe ponad przeciętne wynagrodzenie odpowiedniego urzędu w danej gubernji.

dział szósty.

O zaskarżaniu uchwał ziemskich i odpowiedzialności urzędników ziemskich.

Art. 127. Osoby prywatne, Towarzystwa i instytucje, w razie pokrzywdzenia swych praw cywilnych przez czynności instytucji ziemskich, posiadają prawo dochodzenia tych praw na zasadach ogólnych (Ust. Post. Cywil. art. 1 i uw.).

Art. 128. Skargi na wprowadzenie w wykonanie uchwały Rad Ziemskich, o ile z natury rzeczy nie może być wszczęte dochodzenie z mocy art. 127, — podawane są do Senatu. Oświadczenia osób prywatnych, Towarzystw lub instytucji o pogwałceniu ich praw przez postanowienia Rad Ziemskich jeszcze niewykonane, (art. 81 i 86) mogą być podawane gubernatorowi. Te z pośród nich, które dotyczą spraw, wyszczególnionych w art. 83. gubernator przedstawia do decyzji Ministra Spraw Wewnętrznych, inne zaś przekazuje do rozpatrzenia Urzędowi gubernjalnemu do spraw miejskich i ziemskich (art. 88).

Art. 129. Skargi na zarządzenia Zarządów Ziemskich podawane są według uznania skarżącego gubernatorowi lub odpowiedniemu Zgromadzeniu Ziemskiemu.

Art. 130. Gubernator, o ile uzna podaną sobie skargę za zasługującą na uwzględnienie, wzywa odpowiedni Zarząd Ziemski do zaspokojenia pretensji osoby, która przedstawiła skargę. W dalszym ciągu sprawy przestrzega się porządek, wskazany w art. 103.

Art. 131. Osobom prywatnym, Towarzystwom lub instytucjom, których interesy są pokrzywdzone przez postanowienia Urzędu Gubernjalnego do spraw miejskich i ziemskich, przysługuje prawo zaskarżenia w ciągu trzech miesięcy od czasu oznajmienia im danego postanowienia, o ile zaś oznajmionem im nie było, to od dnia wprowadzenia go w wykonanie. Skargi te podawane są gubernatorowi, który przedstawia je, razem z opinią Urzędu, w ciągu miesiąca, Ministrowi Spraw Wewnętrznych, ten zaś wnosi je ze swoją o nich decyzją do osądzenia Senatu.

Art. 132. Prezesi i Członkowie Zarządów Ziemskich za przestępstwa i przeproczenia w urzędowaniu podlegają odpowiedzialności w porządku dyscyplinarnym lub z wyroku sądu karnego.

Art. 133. Sprawy o odpowiedzialności osób, wymienionych w artykule poprzednim (132), wszczynane są albo z mocy uchwał odpowiednich Rad Ziemskich albo z rozporządzenia gubernatora, a po zasięgnięciu od oskarżonych odpowiednich wyjaśnień, przekazywane są przez gubernatora do rozpatrzenia Urzędu Gubernjalnego do spraw ziemskich i miejskich. Przy rozpatrywaniu spraw tego rodzaju do składu Urzędu wchodzi z prawem formularza służby, oraz złożeniu z urzędu.

Art. 134. W porządku odpowiedzialności dyscyplinarnej Prezesi i Członkowie Zarządów Ziemskich mogą podlegać: uwagom, wymówkom bez wciągania do formularza służby, oraz złożeniu z urzędu.

Art. 135. Oznaczone w art. poprzednim (134) kary, oprócz złożenia z urzędu, wymierzone są członkom Zarządów Ziemskich powiatowych przez Urząd Gubernjalny do spraw ziemskich i miejskich. Wnioski zaś Urzędu tego o wymierzeniu kar dyscyplinarnych (art. 134) na Prezesów Zarządów Ziemskich i Członków Zarządów powiatowych, decydują się przez uchwały Rady Ministra Spraw Wewnętrznych, zatwierdzone przez Ministra.

Art. 136. Członkowie Zarządów Ziemskich powiatowych oddawani są pod sąd przez Urzędy gubernjalne do spraw ziemskich, Członkowie Zarządów gubernjalnych — przez Radę Ministra Spraw Wewnętrznych z zatwierdzeniem przez Ministra.

Art. 137. Osoby, wybierane do pomocy Zarządom Ziemskim w celu bezpośredniego zarządzania poszczególnymi gałęziami gospodarstwa ziemskiego (art. 104), oraz Radni, należący do składu poszczególnych Komisji, utworzonych przez Rady Ziemskie (art. 6), uw.; art. 10, art. 72) i Opiekunowie Cyrkułowi (art. 113) za czynności niezgodne z prawem przy wykonywaniu włożonych na nie obowiąz-

ków, podlegają odpowiedzialności w równym stopniu, jak i Członkowie odpowiednich Zarządów Ziemskich.

Art. 138. Sprawy, dotyczące urzędników, podległych Zarządom, oraz pełniących obowiązki z wolnego najmu, za przekroczenia służbowe, wszczynane są

na wniosek Gubernatora lub Rad Ziemskich i Zarządów. Osoby te oddawane są pod sąd za przekroczenia służbowe przez Urzędy Gubernjalne do spraw ziemskich i miejskich i podlegają odpowiedzialności na równi z osobami, znajdującymi się na służbie państwowej.

Dodatek do artykułu 6-go.

Przepisy o układaniu, zatwierdzaniu i wykonywaniu budżetów ziemstw, oraz rozkładów opłat i powinności ziemskich.

I. Zasady ogólne.

1. Podstawą do dysponowania funduszami pieniężnymi ziemskimi są budżety i rozkłady ziemskie. Żadna uchwała Rady ziemskiej, powodująca wydatek pieniężny, nie może być wprowadzona w wykonanie inaczej, jak przez wniesienie odpowiedniego kredytu do budżetu, z wyjątkiem wypadków, przewidzianych w art. 68 i 99.

Uwaga. Przepisy tego dodatku nie stosują się do obrotów w zakresie wzajemnego ubezpieczenia od ognia, które dokonywane są według przepisów osobnych, wyszczególnionych w Ustawie o wzajemnem ubezpieczeniu od ognia.

2. Do budżetu wprowadzone być winny wszelkie wydatki, obowiązujące ziemstwa, na zasadzie Ustawy o powinnościach ziemskich, oraz innych ustaw, postanowień i praw. Wprowadzenie do budżetu wydatków nieobowiązujących zależy od uznania Rad Ziemskich. Wprowadzenie do budżetów ziemskich gubernjalnych lub powiatowych nowych wydatków nieobowiązkowych odbywa się nie inaczej, jak na zasadzie przedstawienia Zarządu lub też po uprzednim rozpatrzeniu wniosków o nowych wydatkach przez osobne komisje, składające się z Radnych (art. 72). Suma ogólna wszystkich wydatków budżetowych odpowiadać powinna sumie wyszczególnionych w tym budżecie pozycji dochodowych.

3. Niezależnie od wydatków na powinności i potrzeby ziemstwa, wykazane w budżecie, do budżetu są wprowadzane: A. obowiązkowo: 1) suma zapasowa na wydatki nieprzewidziane i niedobór dochodów, określana w wysokości nie wyższej ponad pięć procent sumy ogólnej wydatków, zaś za pozwoleniem Ministra Spraw Wewnętrznych i powyżej tej normy i 2) suma, w wysokości niemniejszej od dwóch procent ogólnej budżetowej sumy podatków ziemskich, przeznaczona na utworzenie kapitału obrotowego dopóty, póki suma ogólna tych corocznie na cel powyższy zatrzymywanych funduszy nie dojdzie do wysokości półrocznej sumy podatków ziemskich; B. według uznania ziemstwa: sumy, przeznaczone na tworzenie kapitałów specjalnych w celu zabezpieczenia i powiększenia środków na zaspokojenie szczegó-

nych potrzeb w zakresie zarządu instytucji ziemskich.

Uwaga. Na utworzenie kapitału obrotowego mogą być również używane pozostałości z budżetów lat poprzednich, oraz inne wolne fundusze pieniężne ziemstwa.

4. Wprowadzane do budżetów rozchodzą wyszczególniane są według pozycji, z których każda obejmować powinna w miarę możliwości wszelkie wydatki, jednakowe co do przeznaczenia swego oraz stosownie do podziału na poszczególne powinności, wskazanego w Ustawie o powinnościach ziemskich (art. 899).

5. Na pokrycie wydatków, wyszczególnionych w budżecie, przeznaczają się: 1) fundusze ziemskie, niemające przeznaczenia określonego, pozostałe z poprzedniego okresu budżetowego, poprzedzającego rozpatrzenie budżetu; 2) nie zainkasowane przed ustanowieniem nowego budżetu zaległości podatków ziemskich, opłat i kar, których wpływ przewidywać można w ciągu roku budżetowego; oraz 3) wszelkie spodziewane w ciągu roku budżetowego wpływy uboczne, jak: procenty od kapitałów ziemskich, z wyjątkiem ubezpieczeniowego i drogowego, opłaty sądowe, opłaty lecznicze, opłaty za korzystanie z przepraw, drogowe i t. d. Pozostała poatem suma na pokrycie wydatków budżetowych wyznacza się do poboru z gruntów i innych nieruchomości, podlegających obciążeniu na rzecz ziemstwa, oraz z przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych na zasadzie Ustawy o powinnościach ziemskich.

Uwaga. Dochody od kapitałów ziemskich, mających przeznaczenie specjalne, mogą być wydatkowane tylko na te potrzeby, dla zaspokojenia których kapitały te były utworzone lub ofiarowane. Budżety dochodów, spodziewanych od tych kapitałów, oraz wydatków, które z tego źródła mają być uczynione, dołączają się do budżetu ogólnego.

6. Do budżetów powinności ziemskich pieniężnych dołączane są także wykazy potrzeb, zaspakajanych drogą powinności w naturze i rozkład tych powinności. Oznaczone rozkłady zawierać powinny wiadomości o rozmiarach każdej powinności, wykonywanej w naturze, oraz możliwie dokładne jej oszacowanie.

7. Do budżetów i rozkładów ziemskich dołącza się ogólny memoriał objaśniający, zawierający przegląd ogólny dochodów i wydatków pieniężnych ziemstwa, oraz rozmiaru potrzeb, zaspakajanych w naturze, wskazanie zmian w porównaniu z budżetem poprzednim, oraz przyczyn tych zmian.

III. Układanie i zatwierdzanie budżetów i rozkładów ziemskich.

8. Projekty, budżetów i rozkładów ziemskich układane są co roku przez Zarządy Ziemskie gubernjalne i powiatowe i wprowadzane są przez nie na porządek dzienny Rad Ziemskich gubernjalnych i powiatowych w dniu ich otwarcia.

Uwaga. Do czasu określenia granic opodatkowania ziemskiego stosowane są co do układania i zatwierdzania budżetów ziemskich przepisy czasowe, wyłożone w art. 97-ym Ustawy o powinnościach ziemskich.

9. Projekty budżetów i rozkładów ziemskich mogą być drukowane dla rozsyłania Członkom Rady Ziemskiej przed otwarciem posiedzenia, oraz oprócz tego, za pozwoleniem Gubernatora, w Wiadomościach gubernjalnych.

10. Rady Ziemskie gubernjalne i powiatowe dla przeprowadzenia kontroli rachunkowości ziemskiej wybierają z pośród siebie osobne komisje rewizyjne, których wnioski podlegają zatwierdzeniu Zgromadzeń Ziemskich. Oprócz tego Rad Ziemskich. Oprócz tego Rady Ziemskie mogą powierzać osobnym komisjom, składającym się z Radnych, rozpatrzenie uprzednie budżetów i rozkładów ziemskich.

11. Rady Ziemskie powiatowe zatwierdzają budżety i rozkłady powiatowe po rozpatrzeniu ich i poprawieniu, gdzie zachodzi potrzeba.

12. Jednocześnie Rady Ziemskie powiatowe rozpatrują przedwstępne wnioski Zarządów powiatowych, co do rozległości potrzeb gubernjalnych, które mogą być zaspokojone w granicach powiatu, i wnioski swoje komunikują Radzie gubernjalnej.

13. Budżety ziemskie i rozkłady, zatwierdzone przez Rady Ziemskie gubernjalne lub powiatowe, razem ze wszelkimi dodatkami, niezależnie od przedstawienia Gubernatorowi na zasadzie art. 80 Ustawy niniejszej, komunikowane są w kopiach Zarządzającemu Izby Skarbowej, który uwagi swoje co do tych budżetów i rozkładów przedstawia do uznania Gubernatora.

14. Zastrzeżenia swoje co do budżetów i rozkładów ziemskich we wszystkich wypadkach, wyszczególnionych w art. 87-ym Ustawy niniejszej, Gubernator przedstawia Radzie Ziemskiej gubernjalnej nie później niż w dniu jej otwarcia. W razie niezgodnej opinii Gubernatora z uchwałą Rady Ziemskiej, zapadłą co do zastrzeżeń, dotyczących budżetów i rozkładów, oraz co do samych budżetów i rozkładów, przestrzegane są przepisy, wyszczególnione w art. 88 — 94 Ustawy niniejszej.

15. Jeżeli wykonanie całego rozkładu podatków ziemskich lub części jego zostaje wstrzymane przez Gubernatora, to Urząd gubernjalny do spraw miejskich i ziemskich orzeka, czy podatki te mają być pobrane według rozkładu roku poprzedniego, do czasu rozstrzygnięcia sprawy drogą, wskazaną w art. 14 Dodatku niniejszego, czy też dozwolony być może, i w jakim stopniu, pobór ich według nowego rozkładu.

16. Budżety i rozkłady zatwierdzone są w Wiadomościach gubernjalnych są podawane w Wiadomościach gubernjalnych i przesyłane wszystkim Zarządom ziemskim i powiatowym, oraz Gubernatorowi, Ministrom i Głównozarządzającym Zarządów oddzielnych; komunikowane są nadto zarządom i instytucjom, których dotyczy wykonanie potrzeb zarządów wojkowego i cywilnego.

17. Wydatki budżetowe, które Gubernator zakwestjonował, wykonywane są, do czasu rozstrzygnięcia sprawy na zasadzie art. 14-go Dodatku niniejszego, w rozmiarach oznaczonych w budżecie roku poprzedniego.

III. Wykonywanie budżetów ziemskich.

18. Zarząd Ziemski przy wykonywaniu budżetu używać może kredytów, wyznaczonych w każdej pozycji tegoż budżetu, jedynie na wydatki, które z natury swej dotyczą tej samej pozycji.

19. W razie koniecznej potrzeby dokonania, z którejkolwiek pozycji, wydatków, które przenoszą jej wysokość budżetową, Zarząd Ziemski może to czynić tylko na rachunek funduszu zapasowego (art. 3, A., p. 1 Dod. niniejszego). Przeniesienie wolnych sum z jednej pozycji na drugą dozwolone jest nie inaczej, jak tylko na mocy uchwał Rad Ziemskich.

20. Od Rad Ziemskich należy zaopatrywanie Zarządów w odpowiednie wskazówki i plenipotencje, co do chwilowego zaciągania pożyczek ze specjalnych kapitałów ziemskich, w razie niedoboru w opłatach ziemskich.

21. Budżet wydatków obowiązuje od dnia 1 stycznia do 31 grudnia każdego roku. Dla ukończenia rozpłat z wierzycielami ziemstw i zaspokojenia należności wyznacza się termin ulgowy do 1 lipca roku następnego.

22. Zarządom Ziemskim przysługuje prawo, z zezwolenia Rad Ziemskich, zaspakajania każdej powierzonej ziemstwu potrzeby zarządów wojkowego lub cywilnego, na którą, według budżetu, przeznaczony jest odpowiedni kredyt, po porozumieniu z odnośną władzą lub zarządem, przez przelanie im sumy, omówionej na zasadzie tego porozumienia, lecz nie przenoszącej wyasygnowanego w tym celu kredytu.

23. Czynności gospodarcze przy zaspakajaniu potrzeb ziemskich dokonywane są albo w drodze najmu, przedsiębiorstwa i dostaw, albo przez zarządzenia gospodarcze samych Zarządów Ziemskich. Wybór tej lub innej drogi na wykonania danej czynności należy od Rady Ziemskiej, zaś o ile żadnej w tej mierze wska-

zówki niema, to wybór należy do Zarządu Ziemskiego.

24. Przy oddawaniu dostawy lub antreprzyzy z licytacji publicznej, konkurencja odbywa się w Zarządzie Ziemskim powiatowym lub gubernialnym, stosownie do wskazówek Rady Ziemskiej. Licytacja podlega zatwierdzeniu lub unieważnieniu przez Zarząd ziemski, który ją urządził. Ten że Zarząd zawiera odpowiednie umowy na zasadzie licytacji.

25. Zawierane przez Zarząd umowy posiadają moc obowiązującą dla ziemstwa guberni lub powiatu, które ponoszą pieniężną odpowiedzialność z tytułu umowy.

26. Kapitały Ziemskie przechowywane są według uznania Rady Ziemskiej w miejscowych kasach państwowych, lub w Banku państwa i jego oddziałach. Bieżące fundusze ziemstwa i wpływające na rzecz

ziemstwa opłaty pieniężne przechowywane są i wpłacane, z polecenia Zarządu Ziemskiego, w kasach rządowych gubernialnych i powiatowych. Dla powiększenia środków tych kas instytucje ziemskie asygnują corocznie osobne sumy, których wysokość, jakoteż warunki przechowywania kapitałów i sum ziemskich i ich wydatkowania, — ustanawia Minister Skarbu po porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

27. Bliższe wskazówki co do porządku układania i klasyfikacji budżetów ziemskich, oraz co do asygnowania funduszy ziemskich, formy i porządku rachunkowości wydaje z załączeniem wzorów budżetów ziemskich i sprawozdań rachunkowych Zarządów ziemskich, Minister Spraw Wewnętrznych po porozumieniu z Ministrem Skarbu i Kontrolerem Państwa, przedstawia je Senatowi Rządzącemu dla podania do wiadomości publicznej.

Dodatek do art. 3-go Ustawy o gubernialnych i powiatowych instytucjach ziemskich.

PRZEPISY

o organizacji instytucji ziemskich okręgowych oraz o zmianie składu i granic gmin w gubern. Królestwa Polskiego.

1. Ziemstwa Okręgowe tworzą się zamiast powiatowych, dla dwóch lub więcej powiatów administracyjnych Królestwa Polskiego, gdy liczba ludności jest w nich nieznaczną, przestrzeń niewielką lub też z powodu innych względów ekonomicznych i praktycznych.

2. Prawa, obowiązki, zakres działalności, granice władzy i tryb czynności instytucji ziemstw okręgowych i ich organów, odpowiadają w zupełności prawom, obowiązkom, zakresowi działalności, granicom władzy i trybowi czynności instytucji ziemskich powiatowych i ich organów.

3. Połączenie i przemianowanie dwóch lub więcej ziemstw powiatowych w jedno ziemstwo okręgowe, nastąpić może z inicjatywy odnośnych rad ziemskich, powiatowych i gubernialnych, oraz gubernatora odnośnej gubernji, warszawskiego generał-gubernatora, lub Ministra spraw wewnętrznych. Wnioski wskazanych tu władz administracyjnych, oraz gubernialnej Rady ziemskiej, skierowują się do decyzji odnośnych rad ziemskich powiatowych.

4. Uchwały powiatowych rad ziemskich powinny być poparte przez odpowiednie dane i motywy z załączeniem projektu liczby radnych Rady ziemskiej okręgowej i wskazaniem projektowanego miejsca posiedzeń Rady, oraz Zarządu ziemskiego i innych organów Ziemstwa okręgowego.

5. Wnioski oraz uchwały dotyczące utworzenia ziemstw okręgowych, gubernialna Rada ziemska przedstawia gubernatorowi z załączeniem kopii uchwał odnośnych rad ziemskich, gubernialnych i powiatowych, oraz wszelkich dokumentów i papierów z motywami i wyjaśnieniami.

6. Gubernator po uzyskaniu uchwały Urzędu do spraw ziemskich i miejskich, przedstawia całą sprawę, razem ze swoją opinią Ministrowi spraw wewnętrznych, za pośrednictwem warszawskiego generał-gubernatora, który również dołącza własny swój wniosek.

7. Minister spraw wewnętrznych decyduje sprawę o utworzeniu instytucji ziemskich okręgowych, po porozumieniu, w razie potrzeby z innymi urzędami. Decyzja Ministra uważa się za ostateczną.

8. W razie ustanowienia ziemstwa Okręgowego, Minister Spraw Wewnętrznych ustanawia również liczbę Radnych w Radach: okręgowej i gubernialnej, miejsce posiedzeń Rady okręgowej i innych organów okręgowych ziemskich.

9. W wypadkach, w których z mocy ustawy ogólnej w radach ziemskich, komisjach lub urzędach, uczestniczą miejscowe urzędy i organy powiatowe lub miejskie, w odnośnych zebraniach okręgowych biorą udział urzędy i organy tego powiatu lub miasta, w których odbywają się posiedzenia ziemskiej Rady okręgowej. Wszakże w sprawach, dotyczących drugiego powiatu, mogą brać udział odpowiednie urzędy i organa tegoż powiatu.

10. Sprawy, dotyczące zmian w składzie i granicach gmin lub połączenia kilku gmin w jedną, lub o przeniesieniu zarządów gminnych z jednej miejscowości do drugiej — decyduje Urząd do spraw ziemskich i miejskich na wniosek zebrań gminnych, rad ziemskich lub władz administracyjnych po uwzględnieniu opinii wszystkich instytucji zainteresowanych. O dokonanej zmianie granic gminy, gubernator zawiadamia warszawskiego generał-gubernatora i Ministra spraw wewnętrznych, oraz ogłasza w organie urzędowym miejscowym.

Dodatek do art. 14 Ustawy o gubernjalnych i powiatowych instytucjach ziemskich.

Wykaz liczby Radnych w gubernjalnych i powiatowych Radach ziemskich Królestwa Polskiego.

Gubernje i powiaty	Liczba radnych w powiatowych Radach ziemskich				Liczba radnych w gubernjalnych Radach ziemskich	Gubernje i powiaty	Liczba radnych w powiatowych Radach ziemskich				Liczba radnych w gubernjalnych Radach ziemskich
	Od I-go Zebrania wyborczego	Od II-go Zebrania wyborczego	Od III-go Zebrania wyborczego	R A Z E M			Od I-go Zebrania wyborczego	Od II-go Zebrania wyborczego	Od III-go Zebrania wyborczego	R A Z E M	
Gub. Warszawska.					14	Gub. Piotrkowska.					10
m. Warszawa	—	—	—	—	4	m. Łódź	17	14	9	40	8
p. Błotki	21	3	10	34	3	p. Będziński	15	10	8	33	4
" Gostyński	16	4	8	28	4	" Brzeziński	18	13	9	40	7
" Grójecki	20	3	11	34	3	" Częstochowski	17	10	9	36	4
" Kutnowski	17	4	9	30	3	" Łaski	20	6	11	38	5
" Łowicki	17	4	9	30	3	" Łódzki	20	8	10	38	5
" Nieszawski	19	2	10	31	3	" Piotrkowski	21	6	11	36	5
" Nowomiński	19	4	9	32	3	" Radomski	17	3	9	29	4
" Płoński	17	5	8	30	3	" Raski					52
" Putuski	17	5	9	31	3						
" Radzimiński	17	2	9	28	3						
" Skierniewicki	16	4	7	27	3						
" Sochaczewski	16	3	8	27	3						
" Warszawski	21	6	13	40	4						
" Włocławski	16	8	8	32	4						
					60						
Gub. Kaliska.					7	Gub. Płocka.					5
p. Kaliski	17	11	9	37	6	p. Ciechanowski	17	3	8	28	6
" Kolski	20	3	10	33	5	" Lipnowski	18	3	9	30	6
" Koniński	19	2	10	31	6	" Mławski	17	5	9	31	8
" Łęczycki	19	6	9	34	6	" Płocki	15	9	8	32	5
" Sieradzki	19	8	10	37	5	" Przasnyski	16	3	8	27	5
" Ślupski	20	2	10	32	5	" Rypieński	17	2	9	28	5
" Turecki	20	2	10	32	6	" Sierpecki	17	3	8	28	40
" Wieluński	25	2	12	39	4						
					40						
Gub. Kielecka.					4	Gub. Radomska.					6
p. Jędrzejowski	19	1	10	30	7	p. Hżeciński	21	1	11	34	6
" Kielecki	18	7	9	34	7	" Konecki	19	6	10	35	6
" Miechowski	21	2	11	34	7	" Koziński	21	2	10	33	6
" Olkusiński	21	2	11	34	7	" Opatowski	21	6	10	37	6
" Pinczowski	19	4	9	32	6	" Opoczyński	21	2	10	33	8
" Stopnicki	21	2	11	34	7	" Radomski	21	8	10	39	6
" Włoszczowski	18	1	10	29	4	" Sandomierski	19	4	10	33	44
					42						
Gub. Lubelska.					4	Gub. Siedlecka.					4
p. Biłgorajski	20	2	9	31	6	p. Bialski	15	6	8	29	6
" Chełmski	22	4	11	37	4	" Garwoliński	21	3	11	35	4
" Hrubieszowski	19	6	9	34	4	" Konstantynowski	18	1	9	28	5
" Janowski	20	3	10	33	4	" Łukowski	19	4	9	32	4
" Krasnostawski	20	2	10	32	4	" Radzyński	17	5	8	30	6
" Lubartowski	19	3	9	31	4	" Siedlecki	15	7	7	29	4
" Lubelski	18	13	9	40	8	" Sokołowski	16	4	8	28	4
" Puławski	23	2	12	37	6	" Węrowski	17	3	9	29	5
" Tomaszowski	19	2	10	31	4	" Włodawski	18	4	9	31	42
" Zamojski	19	6	9	34	4						
					48						
Gub. Łomżyńska.					5	Gub. Suwalska.					5
p. Kolneński	17	2	9	28	6	p. Augustowski	16	4	8	28	5
" Łomżyński	16	8	8	32	5	" Kalwaryjski	15	5	8	28	7
" Makowski	15	3	8	26	6	" Marjampolski	19	3	9	31	5
" Mazowiecki	17	2	9	28	6	" Sejneński	17	2	9	28	8
" Ostrołęcki	17	4	9	29	6	" Suwalski	15	7	8	30	5
" Ostrowski	17	4	9	30	6	" Władysławowski	16	3	8	27	5
" Szczytyński	17	2	8	27	6	" Wołkowyski	17	3	8	28	40
					40						

II. Przypuszczalne zmiany i uzupełnienia w innych ustawach, z powodu wprowadzenia ziemstw w Królestwie Polskiem.

A) W ustawie o organizacji gubernjalnej Królestwa Polskiego.

(Zb. pr. II. wyd 1892 i d. c. z. r. 1906.)

1. W sprawach żywnościowych, budowlanej, drogowej, lekarskiej, o otwieraniu i kasowaniu jarmarków i targów, oraz wogóle w sprawach, dotyczących zarządu, urzędzeń i gospodarstwa ziemskiego, a także powinności ziemskich i gminnych, gubernatorowie, zarządy gubernjalne, naczelnicy powiatów, zarządy powiatowe i gminne — kierują się przepisami Ustawy o Instytucjach ziemskich oraz Ustawą o powinnościach ziemskich.

2. Oprócz spraw, wymienionych w art. 208 Org. zarządu Król. Pol. do atrybucji zebrania gminnego należy nadto:

a) ustanawianie w porozumieniu z gubernjalnemi i powiatowemi Radami ziemskimi udziału gminy we wszelkich przedsięwzięciach ziemskich, wykonywanych na rachunek i pod kierunkiem ziemstwa gubernjalnego lub powiatowego, jakoteż zarządzanie różnemi sprawami lub przedmiotami z pośród należących do kompetencji instytucji ziemskich powiatowych lub gubernjalnych i przekazanych gminie za wzajemnem porozumieniem się gminy i ziemstwa;

b) rozkład na mieszkańców gminy powinności ziemskich i rozstrzyganie innych kwestji, przedstawianych przez instytucje ziemskie w granicach ich atrybucji;

c) przedstawianie gubernjalnej Radzie ziemskiej wniosków o zwracanie się do rządu w sprawach, dotyczących potrzeb i korzyści gminnych;

3. Oprócz obowiązków, wskazanych w art. 16 Ust. Zarz. gub. Kr. Pol., do wójta gminy należy, po porozumieniu z pełnomocnikami, wykonywanie poleceń instytucji ziemskich w sprawach, podlegających ich kompetencji, oraz dozór nad wykonaniem tych zarządzeń.

4. Oprócz przedmiotów, wskazanych w art. 218 Org. Zarz. gub. Kr. Pol. wójt gminy obowiązany jest naradzać się i działać wspólnie z pełnomocnikami w sprawach, dotyczących gospodarstwa i zarządu ziemskiego, powinności ziemskich i poleceń instytucji ziemskich.

5. Kontrola rachunkowości instytucji gminnych i funkcjonariuszów gminy, oraz rewizja sum i rachunków gminnych kas pożyczkowo-oszczędnościowych powierza się powiatowemu Zarządowi ziemskiemu.

6. Pobór i egzekucja opłat, ustanowionych na rzecz ziemstw powiatowych i gubernjalnych, dokonywana jest na zasadach istniejących obecnie w gub. Królestwa Polskiego dla poboru i egzekucji podatków i specjalnych opłat gubernjalnych.

7. Do obowiązków sołtysów należy również wykonywanie poleceń instytucji ziemskich oraz dozór nad wykonaniem postanowień tych instytucji w sprawach z zakresu ich kompetencji.

8. Do atrybucji Zebrania gromadzkiego należy również rozkład powinności ziemskich pomiędzy członków gromad wiejskich na polecenie zarządów ziemskich i gminnych.

B) W Ustawie o powinnościach ziemskich.

(Zb. Pr. t. IV, wyd. 1899 i d. c. 1906.)

Jednocześnie z wprowadzeniem w gubernjach Królestwa Polskiego Ustawy o instytucjach ziemskich, wprowadzić do tych gubernji Ustawę o powinnościach ziemskich (Zb. Pr. t. IV, wyd. 1899 i d. c. 1906) w częściach, stosujących się do miejscowości, w których wprowadzono w wykonanie Ustawę o instytucjach ziemskich, z następującymi zmianami i uzupełnieniami:

1. W miastach Warszawie i Łodzi zarządzanie powinnościami ziemskimi, dotyczącymi tych miast, należy do ich zarządów.

2. Instytucje ziemskie gub. Królestwa Polskiego mocą umawiać się z organami gminnymi co do przyjmowania na rachunek ziemstwa i pod jego kierunek niektórych powinności, obciążających gminy i gromady wiejskie, a nie zaliczonych według ustawy o powinnościach ziemskich do zakresu zarządu ziemskiego.

3. W gub. Królestwa Polskiego do składu komitetów gubernjalnych, zarządzających sprawą kwaterunku wojskowego (art. 17 — 21 Ust. o powin. ziem. wyd. 1899) zamiast gubernjalnych Marszałków szlachty należy Prezes Rady ziemskiej gubernjalnej, zaś zamiast głowy miasta — Prezydent miasta gubernjalnego.

4. Do składu powiatowych komitetów kwaterunkowych (art. 22 Ust. o pow. ziem. wyd. 1899 roku) w gub. Królestwa Polskiego zamiast sprawnika należy Naczelnik powiatu, zamiast głowy miasta — Prezydent lub Burmistrz miasta, zaś zamiast starosty — wójt gminy.

5. Co do powinności drogowych na rachunek ziemstwa w gub. Królestwa Polskiego przenoszą się budowa i utrzymanie dróg, zaliczonych z mocy przepisów 19 czerwca 1870 roku (Naj. Zatw. Protokoły Komitetu w sprawach Kr. Pol. Dz. Pr. t. 70 Nr. 240) do pierwszego i drugiego rzędu, oraz mostów, grobli i innych urządzeń na tych drogach. Utrzymanie zaś dróg, zaliczonych z mocy wspomnianych przepisów do 3-go rzędu, oraz mostów i innych urządzeń na nich, należy do gminy. Dozór nad należytem utrzymaniem dróg wszystkich kategorii należy do obowiązków instytucji ziemskich.

6. Do powinności pieniężnych w gub. Królestwa Polskiego należy urządzenie i utrzymanie lokali dla osób, skazanych na areszt z wyroków instytucji sądów pokoju i sądów gminnych, z wyjątkiem lokali, wyznaczonych w tym celu przez gminy.

7. Oprócz opłat, wskazanych w art. 38 i 39 Ust. o Inst. ziem. d. c. 1906 r. na dochód ziemstw w gub. Królestwa Polskiego zaliczane są:

a) Opłaty sądowe i opłaty, pobierane od papierów w sprawach cywilnych, prowadzonych w sądach gminnych;

b) Kary i grzywny, nakładane przez sądy pokoju i gminne na zasadzie art. 27 Ust. o kar. Sąd. Pok., uw. do art. 199 Ust. karn. (wyd. 1892) uw. 1 do art. 91 i uw. do art. 124 Ust. postępow. cyw. (wyd. 1892), oraz kary od osób, uchylających się od wykonania powinności naturalnych;

c) Osobne wynagrodzenie od skarbu państwa zamiast skasowanych skutków wprowadzenia rządowej sprzedaży trunków opłat dodatkowych na potrzeby miejscowe od patentów fabryk i zakładów wyrobu i sprzedaży trunków, w wysokości przeciętnej tych opłat w pięcioleciu 1893 — 1897;

d) Kary za nieuiszczone we właściwym czasie opłaty ziemskie.

8. Do składu gubernjalnych komisji szacunkowych (art. 55 Ust. o powin. ziem. d. c. 1906) w gub. Królestwa Polskiego, zamiast gubern. Marszałka szlachty należy Prezes gubern. Rady ziemskiej, zaś zamiast Głowy miasta — Prezydent miasta gubernjalnego.

9. W powiatowych komisjach szacunkowych (art. 58 Ust. o powin. ziem. wyd. 1899), zamiast powiatowego marszałka szlachty przewodniczy Prezes Rady ziemskiej powiatowej, zaś zamiast Naczelnika ziemskiego wchodzi miejscowy Komisarz do spraw włościańskich.

9. Co do powinności kwaterunkowej w gub. Królestwa Polskiego obowiązują przepisy art. 447 do 659 Ust. o inst. ziem. wyd. 1899 i d. c. 1906 r. zamiast art. 661—666 tejże Ustawy.

C) W różnych innych ustawach i przepisach.

1) Z chwilą wprowadzenia w gub. Królestwa Polskiego Ustawy o Instytucjach Ziemskich, na dochód odpowiednich ziemstw zalicza się w ciągu dwóch lat następujące obecnie istniejące opłaty specjalne: a) podatek transportowy (postanowienie Namiestnika Kr. Pol. z dn. 27 Maja 1823),

b) drogowy ziemski (Ukaz Najw. 19 czerwca 1870 roku. Postanowienie Komitetu do spraw Kr. Pol. i Najw. zatw. 8 czerwca 1898 opinia Rady państwa o projekcie Ust. o podat. przemysłowym państwowym);

c) opłata na utrzymanie sądów gminnych (Najw. zatw. 29 grudnia 1887 i 8 czerwca 1898 opinia Rady Państwa);

d) podatek od hodowców bydła (Najw. zatw. 20 lipca 1870 dziennik Komit. Min. i prawo 12-go czerwca 1902 o środkach policyjno-weterynaryjnych);

e) podatek leczniczy w gub. plockiej (Najw. zatw. opinia Rady Państwa z dn. 2 czerwca 1897 (P. Zb. Pr. 14244) i 19 kwiet. 1904 Zb. postanow. 1109).

Po upływie dwóch lat od chwili wprowadzenia w gub. Królestwa Polskiego Ust. o Inst. ziemskich, pobór wszystkich wyżej wymienionych opłat ustaje i same te podatki zostają zniesione.

2) Uzupełniając i zmieniając odpowiednie artykuły Rozdziału IV Ustawy o podatkach bezpośrednich (Zb. Pr. t. V), z chwilą wprowadzenia w gub. Królestwa Polskiego Ust. o instytucjach ziemskich przekazuje się w ciągu dwóch lat na dochód ziemstw odpowiednie wpływy i kary z dodatkowego podatku gruntowego dworskiego i włościańskiego, oraz od osad, a także z podymnego dworskiego i włościańskiego. Po upływie dwóch lat wymienione tu opłaty zostają zniesione.

3) Z chwilą wprowadzenia w gub. Królestwa Polskiego Ustawy o instytucjach ziemskich, wydatki na utrzymanie sądów gminnych, na Warszawski Komitet Statystyczny, Warszawskie więzienie transportowe i na kwatery straży ziemskich w gub. Królestwa Polskiego przenoszą się całkowicie na rachunek skarbu państwa.

4) Z chwilą wprowadzenia instytucji ziemskich w gub. Królestwa Polskiego, gminy i gromady wiejskie ponoszą w dalszym ciągu te tylko ustanowione przez prawo powinności, które nie są zaliczone do typu ziemskich.

5) Moc art. 13 Ustawy o znajdujących się pod strażą (Zb. Pr. t. XIV wyd. 1890 i c. d.) rozciąga się na gub. Królestwa Polskiego, zaś uwaga 3-cia do tegoż artykułu wyd. 1890 zostaje zmieniona.

6) Moc art. 1—16 i 173—183 Ustawy o dobroczynności publicznej (Zb. Pr. t. VIII wyd. 1892 i d. c.) rozciąga się na gub. Królestwa Polskiego, zaś art. 357—359, 363—412 wyd. 1892 r. i d. c. 1906 r., 420 d. c. 1906 i uw. do art. 421 d. c. 1906 znoszą się.

7) Zakłady dobroczynne i lecznicze w gub. Królestwa Polskiego, znajdujące się w zarządzie skasowanych gubernjalnych i powiatowych Rad dobroczynności publicznej (z wyjątkiem zakładów dobroczynnych prywatnych) przechodzą pod zarząd odpowiednich instytucji ziemskich z należąciami do nich kapitałami, mającemi przeznaczenie specjalne, oraz z prawami do dochodów, wskazanych w art. 417 i 418 Ust. Dob. Publ. (Zb. Pr. t. XIII wyd. 1892 i d. c. 1906). Jednocześnie przechodzą na odpowiednie instytucje ziemskie wszelkie zobowiązania pieniężne, obciążające skasowane gubernjalne i powiatowe Rady dobroczynności publicznej, oraz przechodzące pod zarząd ziemstwa zakłady dobroczynne.

8) Z chwilą wprowadzenia instytucji ziemskich w gub. Plockiej, znoszą się istniejące w gubernji tej instytucje okręgowe lekarskie (P. Zb. Pr. 14244, 21695 i Zb. Post. 1904 r. Nr. 1109) z przekazaniem ich majątku odpowiednim instytucjom ziemskim.

9) Szpital dla umysłowo chorych, istniejący w Tworkach, przechodzi pod zarząd Warszawskiego ziemstwa gubernjalnego, z przekazaniem temuż ziemstwu sum i wpływów, ustanowionych art. 419 Ust. Dobr. publ. d. c. 1906 r. z potrąceniem sumy 133,172 rb., przekazanej według art. 2 działu VIII prawa o samorządzie miast w gub. Królestwa Polskiego.

Podział wyznaczonej na każdą gubernję sumy tego podatku przekazuje się instytucjom ziemskim.

10). Nadzór leczniczy nad szpitalami ziemskimi, i innymi zakładami leczniczymi i dobroczynnymi, przechodzącymi pod zarząd ziemstw, przekazuje się zarządom ziemskim.

11). Art. 356 Zb. Postanowień i przepisów o ubezpieczeniu wzajemnem (Zb. Pr. t. XIII rok I

wyd. 1908), zmienia się jak następuje: Zarząd instytucji ubezpieczeń składa się z Prezesa Zarządu, jego Zastępcy i członków od ziemstw, wybieranych po jednym od każdej Rady ziemskiej gub. Królestwa Polskiego. Członkowie od ziemstw biorą udział w liczbie czterech według kadencji ustanowionej przez Zarząd.

12) Zastosować do gub. Królestwa Polskiego postanowienia, dotyczące rad szkolnych gubernjalnych i powiatowych, oraz opiek szkolnych.

13) Kapitały, majątek i urządzenia, pozostające obecnie w rozporządzeniu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i innych, lub Zarządów i instytucji gubernjalnych, a posiadające przeznaczenie specjalne w zakresie spraw, przechodzących pod zarząd instytucji ziemskich gub. Królestwa Polskiego, przekazane zostają tym ostatnim z zachowaniem kapitałom wskazanym ich pierwotnego przeznaczenia. Wszelkie zaś kapitały, wpływy bieżące, dochody i rezerwy, dotyczą-

ce spraw, należących do tych instytucji, a przeznaczone do zaspokajania potrzeb bieżących, oraz zaległości istniejących dotąd opłat i dochodów ziemskich i specjalnych, przekazanych ziemstwom lub też mających do nich wpływać z mocy niniejszego prawa, — przechodzą do dochodów ogólnych odpowiednich instytucji ziemskich.

14. Ministrowi Spraw Wewnętrznych pozostawione jest wyznaczenie terminów i porządku przekazania tworzonemu instytucjom ziemskim spraw, majątków i zakładów, przechodzących pod ich zarząd, oraz wskazanie szczegółowych przepisów co do porządku wyborów i pierwszych czynności tych instytucji.

15. Osoby, zajmujące urzędy zniesione, pozostają po za etatem na zasadach ogólnych.

16. Wszelkie prawa, postanowienia, rozporządzenia i przepisy niezgodne z prawem niniejszem zostają zniesione.

966 b / 51

REGULAMIN

Delegacji Obywatelskiej przy Towarzystwie Popierania Pracy Społecznej

(zatwierdzony na posiedzeniu Rady Towarzystwa Popierania Pracy Społecznej)

dnia 24 marca 1909 r.

1. Przy Towarzystwie Pop. Pracy Społecznej tworzy się, zgodnie z § 2 ustawy Towarzystwa, w charakterze komisji głównej, Delegacja obywatelska. Zadanie Delegacji polega na rozważaniu aktualnych spraw krajowych i wyrażaniu o nich opinii, a to celem popierania działań przedstawicielstwa polskiego w Dumie i Radzie Państwa, zmierzających do obrony realnych interesów kraju.

2. Opinie Delegacji nie mogą mieć w żadnym razie charakteru instrukcyj, któreby przedstawiciele naszych w Dumie i Radzie Państwa obowiązywać miały. O kwestjach, dotyczących taktyki parlamentarnej i politycznej, Delegacja opinii nie wydaje.

3. Uchwały Delegacji w sprawach określonych § 1 zapadają prostą większością głosów, przyczem na żądanie mniejszości, umotywowane jej zdania powinny być zapisane do protokołu i zakomunikowane reprezentacji naszej w Petersburgu. Wybór członków Wydziału (patrz § 7) dokonywa się również prostą większością głosów. W innych sprawach oraz dla uchwalenia zmian w organizacji wewnętrznej Delegacji potrzebną jest większość $\frac{2}{3}$ głosów.

4. Głosowanie odbywa się tajnie, jeżeli tego zażąda chociażby dwóch członków.

5. Zebranie Delegacji uważa się za prawomocne, jeżeli na niem obecna jest połowa ogólnej ilości jej członków.

6. Zebrania Delegacji uważane są za poufne. Wiadomości o posiedzeniach i uchwałach Delegacji mogą być komunikowane prasie tylko w formie komunikatów ułożonych przez Wydział Delegacji.

7. Dla załatwiania bieżących spraw Delegacji, ustanawia się Wydział Delegacji złożony z 9-ciu członków. W posiedzeniach Wydziału uczestniczy z urzędu delegat Tow. Pop. Pracy Społecznej.

8. W razie nieobecności członków Wydziału, zastępują ich wskazani przez nieobecnych i zatwierdzeni przez Wydział członkowie Delegacji.

9. Wprowadzaniem w życie uchwał Delegacji i Wydziału zajmuje się, w ramach Ustawy Towarzystwa, Biuro Pracy Społecznej.

10. Zebrania zwyczajne Delegacji zwoływane są przez Wydział w miarę potrzeby. Zaproszenia na posiedzenia Delegacji, na których mają być rozpoznawane kwestje, dotyczące organizacji wewnętrznej Delegacji winny być rozsyłane przynajmniej na pięć dni przed terminem.

11. Bawiący w Warszawie posłowie polscy do Dumy i Rady Państwa mogą być obecni na zebraniach Delegacji w charakterze gości honorowych.

REGULAMIN

Delegacji Obywatelskiej przy Towarzystwie Popierania Pracy Społecznej

(zatwierdzony na posiedzeniu Rady Towarzystwa Popierania Pracy Społecznej)

dnia 24 marca 1909 r.

1. Przy Towarzystwie Pop. Pracy Społecznej tworzy się, zgodnie z § 2 ustawy Towarzystwa, w charakterze komisji głównej, Delegacja obywatelska. Zadanie Delegacji polega na rozważaniu aktualnych spraw krajowych i wyrażaniu o nich opinii, a to celem popierania działań przedstawicielstwa polskiego w Dumie i Radzie Państwa, zmierzających do obrony realnych interesów kraju.

2. Opinie Delegacji nie mogą mieć w żadnym razie charakteru instrukcyj, któreby przedstawicieli naszych w Dumie i Radzie Państwa obowiązywać miały. O kwestiach, dotyczących taktyki parlamentarnej i politycznej, Delegacja opinii nie wydaje.

3. Uchwały Delegacji w sprawach określonych § I zapadają prostą większością głosów, przyczem na żądanie mniejszości, umotywowane jej zdania powinny być zapisane do protokołu i zakomunikowane reprezentacji naszej w Petersburgu. Wybór członków Wydziału (patrz § 7) dokonywa się również prostą większością głosów. W innych sprawach oraz dla uchwalenia zmian w organizacji wewnętrznej Delegacji potrzebną jest większość $\frac{2}{3}$ głosów.

4. Głosowanie odbywa się tajnie, jeżeli tego zażąda chociażby dwóch członków.

5. Zebranie Delegacji uważa się za prawomocne, jeżeli na niem obecna jest połowa ogólnej ilości jej członków.

6. Zebrania Delegacji uważane są za poufne. Wiadomości o posiedzeniach i uchwałach Delegacji mogą być komunikowane prasie tylko w formie komunikatów ułożonych przez Wydział Delegacji.

7. Dla załatwiania bieżących spraw Delegacji, ustanawia się Wydział Delegacji złożony z 9-ciu członków. W posiedzeniach Wydziału uczestniczy z urzędu delegat Tow. Pop. Pracy Społecznej.

8. W razie nieobecności członków Wydziału, zastępują ich wskazani przez nieobecnych i zatwierdzeni przez Wydział członkowie Delegacji.

9. Wprowadzaniem w życie uchwał Delegacji i Wydziału zajmuje się, w ramach Ustawy Towarzystwa, Biuro Pracy Społecznej.

10. Zebrania zwyczajne Delegacji zwoływane są przez Wydział w miarę potrzeby. Zaproszenia na posiedzenia Delegacji, na których mają być rozpoznawane kwestje, dotyczące organizacji wewnętrznej Delegacji winny być rozsyłane przynajmniej na pięć dni przed terminem.

11. Bawiący w Warszawie posłowie polscy do Dumy i Rady Państwa mogą być obecni na zebraniach Delegacji w charakterze gości honorowych.

10/5/51.

ZASADY ORGANIZACJI

DELEGACJI OBYWATELSKIEJ

przy

TOWARZYSTWIE POPIERANIA PRACY SPOŁECZNEJ

(zatwierdzone przez Radę T-wa Pracy Społecznej).

1. Przy Towarzystwie Popierania Pracy Społecznej, zgodnie z § 2 ustawy Towarzystwa, tworzy się, w charakterze komisji głównej, Delegacja obywatelska. Zadanie Delegacji polega na rozważaniu aktualnych spraw krajowych i wyrażaniu o nich opinii, a to celem ułatwiania prac przedstawicielstwa polskiego w Petersburgu, zmierzających do obrony realnych interesów kraju.

2. Opinie Delegacji nie mogą mieć w żadnym razie charakteru instrukcyj, któreby przedstawiciele naszych w Dumie i Radzie Państwa obowiązywać miały. O kwestiach, dotyczących taktyki parlamentarnej i w ogóle politycznej, Delegacja opinii nie wydaje.

3. Uchwały Delegacji w sprawach przewidzianych § 1 zapadają prostą większością głosów, przyczem, na żądanie mniejszości, umotywowane jej zdania powinny być zapisane do protokołu i zakomunikowane reprezentacji naszej w Petersburgu. Wybór członków Wydziału (patrz § 7) dokonywa się również prostą większością głosów. Dla uchwalenia zmian w organizacji wewnętrznej Delegacji potrzebną jest większość $\frac{2}{3}$ głosów obecnych; jeżeli zaś żaden z postawionych wniosków wymaganej większości nie uzyska, sprawa schodzi z porządku dziennego.

4. Głosowanie odbywa się tajnie, jeżeli tego zażąda chociażby dwóch członków.

5. Zebranie Delegacji jest prawomocne, jeżeli na niem obecna jest połowa ogólnej ilości członków.

6. Zebrania Delegacji uważane są za poufne. Wiadomości o posiedzeniach i uchwałach Delegacji mogą być podawane prasie tylko w formie komunikatów, ułożonych przez Wydział Delegacji.

7. Bieżące sprawy Delegacji załatwia Wydział Delegacji, złożony z 9-iu członków wybranych przez Delegację na rok jeden. W posiedzeniach Wydziału uczestniczy z urzędu delegat Tow. Pop. Pracy Społecznej z głosem doradczym. Delegat Towarzystwa obowiązany jest przestrzegać, aby czynności i uchwały Delegacji i Wydziału nie były sprzeczne z ustawą i zadaniami Tow. Pracy Społecznej.

8. W razie nieobecności członków Wydziału, zastępują ich wskazani przez nieobecnych i zatwierdzeni przez Wydział członkowie Delegacji.

9. Wprowadzaniem w życie uchwał Delegacji i Wydziału zajmuje się, w ramach Ustawy Towarzystwa, Biuro Pracy Społecznej.

10. Zebrania Delegacji zwołuje Wydział w miarę potrzeby. Zaproszenia na posiedzenia Delegacji, na których mają być rozpoznawane kwestje, dotyczące organizacji wewnętrznej Delegacji, winny być rozsyłane przynajmniej na pięć dni przed terminem.

11. Bawiący w Warszawie posłowie polscy do Dumy i Rady Państwa mogą być obecni na zebraniach Delegacji w charakterze gości honorowych.

Warszawa, 8 Kwietnia 1909 r.

W SPRAWIE USTAWY WODNEJ.

Obowiązujące w Cesarstwie od r. 1902 przepisy o przeprowadzaniu rowów i innych urządzeń, odprowadzających wodę przez grunta cudze dla irygacji lub odwodnienia gruntów, albo też dla regulacji wód, wprowadza nowy rodzaj wywłaszczenia całkowitego lub częściowego cudzej własności, na rzecz użyteczności prywatnej, ale dla specjalnych celów, które tak ważne mają znaczenie dla rozwoju rolnictwa, że mogą być uważane za cele użyteczności publicznej.

Taka sama zasada wywłaszczenia przyjęta została we Francji w prawach z dnia 29 Kwietnia r. 1845, 11 Lipca r. 1847 i 10 Czerwca r. 1854, co bynajmniej nie było uważane za pogwałcenie tego właśnie Kodeksu Cywilnego, który również i u nas obowiązuje.

W przepisach rosyjskich z roku 1902, jako zasada wynagrodzenia za grunta zajęte dla celów irygacyjnych lub odwadniających, przyjęta jest opłata roczna, a jako wyjątek spłata jednorazowa.

Za normę do obliczania wynagrodzenia rocznego przyjęto dochód przeciętny z ostatnich lat pięciu, a za normę jednorazowego wynagrodzenia skapitalizowany dochód wedle stopy 5%.

Dla Królestwa Polskiego takie wynagrodzenie za czasowe lub bezterminowe używanie gruntów na instalacje irygacyjne lub odwadniające byłoby niewłaściwe ze względu na obowiązujące u nas prawo hipoteczne.

Obowiązek, ustanowiony dla właściciela gruntu niżej położonego oddania tego gruntu do użytkowania, jest służebnością, która zmniejsza wartość gruntu, a zatem wynagrodzenie za zmniejszenie tej wartości winno być wypłacone właścicielowi. Ponieważ atoli rzadkim jest wypadkiem, aby posiadłości ziemskie nie były obciążone długami hipotecznymi, wypłata więc nie może być skuteczniejsza bez zgody tych wierzycieli.

Ustanowienie rocznej opłaty, która w wielu wypadkach wynosiłaby kwotę nieznaczną, pociągałoby za sobą przy każdej opłacie rocznej składanie dowodów, stwierdzających, że nie zachodzą przeszkody do wypłaty ze strony wierzycieli, co byłoby zbyt kosztowne i ambasowne.

Gdyby zaś przypadkiem któryś z wierzycieli nie zgodził się na wypłatę, lub też nie mógł zgody swej prawnie wyrazić (skutkiem, na przykład, przeciążenia swej sumy subintulacjami, sporów etc.), to klasyfikacja funduszu wynagrodzeniowego między wierzycielami oczywiście kosztowałaby nieraz więcej, niż suma przypadająca mogąca do spłaty każdorazowej.

Z drugiej strony, wobec ustanowienia hipotecznie służebności, należałoby żądać odpowiedniego zabezpieczenia należnych opłat na tym majątku, na którego rzecz służebność ustanowiona. Zabezpieczenie opłaty pod kolejnym numerem hipotecznym byłoby problematyczne, gdyż zależne od stanu hipotecznego. Nadawanie zaś jakiegokolwiek bądź przywileju tej opłacie jest niepożądane, gdyż to odbiłoby się na kredycie hipotecznym ziemskim, albowiem wierzyciele hipoteczni musieli by się liczyć z tem, że przed nimi może się znaleźć z przywilejem hipotecznym suma nieokreślona, która w wielu wypadkach mogłaby być fikcyjnie na ich szkodę zwiększana.

Dla tego też dla Królestwa Polskiego byłoby najodpowiedniejszym, aby wynagrodzenie za zajęte grunty czy na własność czy też na czasowe, albo bezterminowe użytkowanie, było wyznaczane w formie spłaty jednorazowej, która ulegała by wypłacie temu, komu z prawa przypadać będzie, z zastosowaniem się do obowiązującego u nas prawa.

Rozpatrzenie spraw, dotyczących się osuszania, irygacji, lub odprowadzania wód, tak co do potrzeby dokonania tych robót, jako też co do wysokości wynagrodzenia, powierzone zostało w wzmiankowanych przepisach specjalnym komisjom: powiatowej w pierwszej instancji i gubernjalnej w drugiej instancji.

W prawodawstwie francuskiem sprawy te rozstrzyga trybunał cywilny. W naszych warunkach odpowiedź: co byłoby korzystniejsze—czy rozstrzyganie tych spraw przez sądy, czy też przez specjalne komisje, jest trudna, gdyż tak sądy, jako też i komisje w tym składzie, jakiego można oczekiwać, nie odpowiedzą zadaniu.

W każdym razie należy przypuszczać, że rozpatrzenie tych spraw przez komisję da większą gwarancję znajomości rzeczy i szybkości zakończenia sprawy, a to z następujących motywów.

Badanie w sprawach, dotyczących irygacji lub odwodnienia, wymagają koniecznie wizji na miejscu, a sądy od wizji będą się uchylały, i decydowanie sprawy odbywać się przeto będzie pośrednio, na podstawie planów i opinii rzeczoznawców. Ponieważ przedstawienie planów, w których oznaczona byłaby topografia miejscowości, często dosyć rozległej, byłoby zbyt kosztowne, faktycznie więc całym materiałem do sądzenia sprawy dla sądu będzie opinia rzeczoznawców, którzy nie zawsze szczęśliwie wybierani bywają. Przytem sprawę taką sąd zmuszony jest traktować jak każdą inną, a więc na zwykłych sesjach może poświęcić jej nie wiele czasu, a skutkiem tego można się obawiać gorszego jej załatwienia.

Natomiast komisje mieszane, złożone z urzędników administracyjnych i z obywateli, tak, jak je ustanawiają wyż wymienione przepisy, byłyby kompetentniejsze, jako bardziej obznajmione ze sprawami dotyczącymi rolnictwa. Nadto sprawy przed komisjami, badającymi stan rzeczy na miejscu, lepiej mogłyby być wyjaśnione.

Pożądaniem byłoby, aby w składzie komisji reprezentowany był żywioł społeczny w takim stosunku, w jakim w komisjach w Cesarstwie reprezentowany jest przez właścicieli ziemskich, wybieranych przez ziemstwa, aby, do czasu wprowadzenia u nas samorządu ziemskiego, obywatele ziemscy, należący do składu komisji, wybierani byli przez Towarzystwo Kredytowe Ziemskie, tak do komisji powiatowych, jak i gubernjalnych.

Reasumując powyższe swoje uwagi, specjalna podkomisja Sekcji Społeczno-Prawnej wyraża opinię: że przepisy rzeczzone nie stoją w zasadniczej kolizji z obowiązującym u nas prawem cywilnem, i jeżeli przeto sprawy rozwoju rolnictwa miałyby na zastosowaniu tych przepisów do Królestwa zyskać, to pożądane jest rozciągnięcie ich na Królestwo Polskie, zwłaszcza przy jednoczesnem wprowadzeniu zmian i uzupełnień, stosownie do poniższej redakcji.

Projekt zmiany uzupełnienia przepisów 1902 r. przy zastosowaniu ich do Królestwa.

§ 17. Uwaga.

W gubernjach Królestwa Polskiego wynagrodzenie, za grunty, zajęte na czasowe lub bezterminowe użytkowanie, wyznaczać się będzie w formie spłaty jednorazowej.

§ 26 i 27. Uwaga.

W gubernjach Królestwa Polskiego do czasu wprowadzenia samorządu ziemskiego czterech obywateli, należących do składu komisji, wybierać będzie prezes Dyrekcji Szczegółowej Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego.

§ 48. Uwaga.

W gubernjach Królestwa Polskiego ujawnianie w odnośnych księgach hipotecznych decyzji, pozwalającej na przeprowadzenie przedsiębiorstwa, będzie dokonywane przez osoby zainteresowane, z zachowaniem przepisów Ustawy Hipotecznej.

PRZEPISY

co do przeprowadzania rowów i innych urządzeń, odprowadzających wodę przez grunty cudze.

(Tekst ustawy obowiązującej w Cesarstwie z d. 20 Maja 1902 r).

1. Przeprowadzanie przez grunty cudze rowów i innych urządzeń, prowadzących wodę w celu osuszenia lub z irygacji niezbędnym dla celów tych spustem lub odprowadzeniem wody jest dopuszczalnem i bez zezwolenia na to właścicieli owych gruntów, z zachowaniem jednak warunków i przepisów, wskazanych w poniższych paragrafach (2 51).

2. Właściciele gruntów tak przybrzeżnych, jak i nieprzybrzeżnych mogą się starać o wydanie pozwolenia na przeprowadzenie przez grunty cudze rowów i innych urządzeń, odprowadzających wodę celem osuszenia gruntów, do nich należących.

3. Właściciele gruntów przybrzeżnych mogą się starać o pozwolenie przeprowadzenia przez grunty cudze wzmiankowanych w § 2 urządzeń, również i dla irygacji lub nawodnienia gruntów własnych, jeżeli konieczność użytkowania z gruntów cudzych wynika: a) z szachownicy, lub b) z potrzeby odprowadzenia wody z rzeki powyżej tego miejsca, od którego zaczyna się własność brzegu.

4. Przy wydawaniu pozwolenia na przeprowadzenie przez grunty cudze rowów i innych urządzeń, odprowadzających wodę celem osuszenia, irygacji lub regulacji, należy brać pod uwagę czy urządzenie takie jest pożyteczne dla danej miejscowości i możliwe do wykonania, oraz czy nie będzie ono szkodliło żegludze, splawności, rybołówstwu i t. p., jak również istotnym interesom innych właścicieli.

5. W razie zgłoszenia kilku podań o odprowadzenie wody z jednego wodozbioru, podania te rozstrzygają się po porównaniu tej ilości wody, która może być oddaną każdemu z proszących, z wysokością żądania łącznego wszystkich razem.

6. Nie dozwala się spuszczać wody na gruntach cudzych: a) do wodozbiorów, których cała długość brzegów znajduje się w granicach jednej posiadłości; b) do wodozbiorów, niemających dostatecznego odpływu i c) do sztucznych wodozbiorów, urządzonych nie na bieżącej wodzie.

7. Nie dozwala się przeprowadzać rowów i innych odprowadzających wodę urządzeń przez grunty, znajdujące się pod budynkami osad włościańskich, a również przez miejsca, zajęte na osady, budynki, dwory, parki, ogrody, wypasy (wewnętrzne pastwiska) i wodopoje, o ile na to właściciele się nie zgodzą.

8. Właściciele gruntów przybrzeżnych, mających uleść irygacji lub odwodnieniu, mogą otrzymać pozwolenie na przystawienie od obcego brzegu grobli, tamy lub innego zagrodzenia.

9. Jeżeli dla osuszenia pewnej przestrzeni zajdzie potrzeba spuszczenia wody do wodozbiorów, położonych w granicach gruntów cudzych i mających stwierdzony dostateczny odpływ,—może być przedsiębiorcy wydane pozwolenie na niezbędne obniżenie poziomu wód w tych wodozbiorach, chociażby nawet wypadło uciec się do obniżenia na koszt petenta grobli, zbudowanych na potrzeby zakładów, poruszanych wodą.

10. Dla przeprowadzenia rowów przez grunt cudzy, powinien być obrany taki kierunek, aby rowy te były, o ile można, najmniej niedogodne dla właściciela tegoż gruntu.

11. Przestrzeń gruntu cudzego, niezbędna do przeprowadzenia rowów i innych odprowadzających wodę urządzeń, jak również i do robót, przedsiębioranych tak do ich wykonania jak i do późniejszego utrzymania ich w należytem stanie, oddaje się na terminowe lub bez terminowe użytkowanie właściciela tego gruntu, dla którego wzmiankowane roboty mają być przeprowadzone.

12. W razie przystawienia do obcego brzegu przez właściciela przybrzeżnego tamy, grobli lub innego zagrodzenia (§ 8), przymusowemu wyłączeniu ulega nie tylko przestrzeń niezbędna do postawienia zagrody, lecz również i przeznaczona na zalanie wodą.

13. Właściciel gruntu, którego część została uznana za ulegającą wyłączeniu i oddaniu w terminowe lub bezterminowe użytkowanie dla przeprowadzenia rowów i innych odprowadzających wodę urządzeń (§§ 11 i 12), ma prawo żądać wywłaszczenia całego gruntu, będącego w jego posiadaniu, a to o ile by się okazało, że pozostała po wyłączeniu część gruntu staje się dla niego bezużyteczną.

14. Za wyłączone na zasadzie §§ 11 i 12 grunty i przestrzenie użytkowe, wraz ze znajdującymi się na nich zasiewami, plantacjami i t. p., i wogóle za wszelkie szkody i straty wynikłe z omawianych robót, wyznacza się, drogą odpowiedniej taksy, słuszne odszkodowanie.

15. Odszkodowanie za wyłączone grunty i przestrzenie użytkowe (§ 14) określa się w postaci opłaty rocznej. W wypadkach zasługujących na uwzględnienie, na prośbę właściciela gruntu, rzeczne odszkodowanie może być określone w postaci spłaty jednorazowej.

16. Jeżeli strony nie mogą dojść do dobrowolnego porozumienia się, wysokość wynagrodzenia za wyłączone grunty i przestrzenie użytkowe (§ 14) ustanawia się z zachowaniem przepisów następujących: 1) z wyłączonych gruntów, które wynosiły dochód, opłata roczna za użytkowanie terminowe lub bezterminowe, tudzież opłata jednorazowa za użytkowanie terminowe, wyprowadza się z przeciętnego dochodu z ostatnich przed taksą pięciu lat z danego działka gruntu, — a jednorazowa opłata za użytkowanie bezterminowe — z tegoż dochodu, skapitalizowanego w stosunku 5%; 2) jeśli dochód z wyłączonych gruntów i przestrzeni użytkowych okaże się wyższy w ostatnim roku przed taksą, aniżeli z pięciu lat ostatnich (punkt 1), a to nie skutkiem przyczyn wypadkowych, za podstawę obliczenia wysokości wynagrodzenia może być wzięty dochód, otrzymywany przez właściciela w chwili wyłączenia; 3) przedstawione przez właściciela wiadomości i dane o dochodzie, osiąganym z gruntów i przestrzeni użytkowych, mogą być poddane sprawdzeniu; 4) wynagrodzeniu podlega nie tylko dochód z wyłączonych gruntów i przestrzeni użytkowych, lecz i cała ta suma, o którą skutkiem wyłączenia, może się zmniejszyć dochód z całego majątku, — i 5) przy wyłączaniu działków, nie przynoszących żadnego dochodu, norma wynagrodzenia wyprowadza się z wartości działka, ustanowionej względnie do cen miejscowych i warunków, w jakich dany majątek się znajduje, przyczem opłata roczna oblicza się w wysokości 6% tejże wartości.

17. Opłata uiszcza się corocznie z góry.

18. Właściciel majątku, na którego potrzeby przeprowadzono rowy i inne prowadzące wodę urządzenia, obowiązany jest utrzymywać je w należyтым stanie, pobudować i utrzymywać mosty na rowach we wszystkich miejscach, gdzie rowy te przecinają drogi i wygony dla bydła, lub też, gdzie postawienie mostów było już przy wyłączaniu gruntów uznane za niezbędne, — a podczas spuszczenia wody powinien przedsięwziąć we właściwym czasie środki, zapobiegające zatapianiu i zabagnianiu gruntów, zdzieraniu przez wodę warstwy rodzajnej, przerywaniu grobel i zanieczyszczaniu rzeki, strumienia lub jeziora, do których wodę się wpuszcza, a również i zamulaniu samych rowów.

19. W razie niezadawalniającego stanu rowów, mostów, grobel lub innych urządzeń, pobudowanych na gruntach cudzych, policja miejscowa spisuje o tem protokół, który komunikuje się właścicielowi urządzeń, odprowadzających wodę (§ 18), z wyznaczeniem terminu, w którym nieodzowne poprawki mają być wykonane. Jeżeli osoba ta w oznaczonym terminie poprawek nie dokona, właścicielowi gruntu służy prawo wykonać je swoim kosztem, i poniesionych kosztów poszukiwać na drodze sądowej od zaniedbującego swych obowiązków właściciela urządzeń. W razie, jeżeli niezadawalniający stan urządzeń grozi nieuchronnym niebezpieczeństwem, właścicielowi gruntu służy prawo, niezwłocznie i bez uprzedniego zawiadomienia, przystąpić do wykonania nieodzownych poprawek na koszt właściciela urządzeń.

20. Właścicielowi gruntu, przez który przeprowadzony jest cudzy rów osuszający, służy prawo: a) brać i odprowadzać z rowu tego wodę na jakibądź użytek, pod warunkiem zabezpieczenia rowu od zepsucia się, oraz nietamowania odpływu wody, i b) wpuszczać wodę do rzeczonoego rowu, z obowiązkiem jednak w tym wypadku wzięcia udziału w kosztach urządzenia rowu i utrzymania go w należyтым stanie. Rowy, odprowadzające wodę z irygacji, podlegają wskazanym warunkom użytkowania z rowów osuszających.

21. Ograniczenie praw właściciela gruntu, ustanowione dla przeprowadzenia rowów i innych odprowadzających wodę urządzeń (§§ 11 i 12), ustaje: a) w razie, gdy właściciel urządzeń zrzeknie się użytkowania z tychże skutkiem braku potrzeby; b) w razie, jeżeli rzeczonoze urządzenia były w przeciągu trzech lat z rzędu nieczynne, bądź skutkiem niedbałego utrzymania, bądź z innych powodów, zależnych od właściciela urządzeń, i c) z upływem terminu, wyznaczonego dla użytkowania.

22. Prócz wypadków, wskazanych w § 21, ograniczenie praw właściciela gruntu, na którym znajdują się odprowadzające wodę urządzenia, może być zniesione przed upływem terminu użytkowania, z powództwa tegoż właściciela, jeżeli dowiedzie, że niedokładności rzeczonych urządzeń są nie do usunięcia.

23. W wypadkach, wskazanych w §§ 21 i 22, właściciel majątku, dla którego potrzeb

przeprowadzono rowy i inne odprowadzające wodę urządzenia na gruncie cudzym, obowiązany jest, na żądanie właściciela gruntu, usunąć wszelkie przeszkody, tamujące użytkowanie z tegoż gruntu, a wynikłe skutkiem przeprowadzenia rzeczonych rowów i urządzeń.

24. Właściciel majątku, dla którego potrzeb przeprowadzono rowy i inne odprowadzające wodę urządzenia, jest sądownie odpowiedzialny za wszelkie szkody i straty, wynikłe skutkiem przeprowadzenia tychże rowów i urządzeń.

25. Celem rozpatrzenia próśb w sprawach, dotyczących się osuszania, irygacji lub regulacji wymagających przeprowadzenia przez grunty cudze rowów i innych odprowadzających wodę urządzeń dla odprowadzenia i spuszczenia wód, w razie braku porozumienia się właścicieli gruntów—tworzą się komisje powiatowe i gubernjalne.

26. Do składu komisji powiatowych (§ 25), pod prezydencją powiatowego marszałka szlachty, wchodzi: członek powiatowy sądu okręgowego, obwodowy naczelnik ziemski tego obwodu, w którym roboty mają być prowadzone, prezes lub członek zarządu ziemsko-powiatowego (uprawa), inspektor podatkowy, przedstawiciele zarządów komunikacji, oraz rolnictwa i dóbr państwa, i czterej miejscowi właściciele ziemscy. Ci ostatni są wybierani na trzy lata przez zebranie ziemskie powiatowe, o ile można z różnych stron powiatu, przyczem jednocześnie obierani są i czterej zastępcy, którzy wchodzi na ich miejsce, w razie opuszczenia przez nich zajmowanego stanowiska przed następnym posiedzeniem zebrania ziemsko-powiatowego. Prezesowi Komisji służy prawo zapraszania na posiedzenia komisji techników i rzeczoznawców, z głosem doradczym.

UWAGA. W miejscowościach, w których niema marszałków szlachty, przewodnictwo w komisjach powiatowych wklada się na prezesa zjazdu powiatowego, a w miejscowościach, na które nie rozciąga się prawo o naczelnikach ziemskich — na isprawnika powiatowego. W ostatnim wypadku, zamiast naczelnika ziemskiego, zasiada odpowiedni urzędnik z zarządu włościańskiego, a zamiast powiatowego członka sądu okręgowego — honorowy lub obwodowy sędzia pokoju, według wyboru zjazdu sędziów pokoju. W miejscowościach, gdzie nie są wprowadzone ziemstwa, zamiast prezesa lub członka zarządu ziemskiego powiatowego (uprawy), zasiada w komisji jeden z urzędników powiatowych, mianowany przez gubernatora, który też zaprasza i czterech obywateli ziemskich, wchodzących do składu komisji.

27. Do składu komisji gubernjalnych (§ 25), pod prezydencją gubernjalnego marszałka szlachty wchodzi: zarządzający Izbą skarbową, zarządzający dobrami państwa lub wyznaczony przez niego przedstawiciel, przedstawiciel zarządu komunikacji, członek sądu okręgowego, jeden ze stałych członków rządu gubernjalnego, przedstawiciel lub członek zarządu ziemsko-gubernjalnego (uprawy) i czterej obywatele ziemscy. Ci ostatni wybierani są na trzy lata przez zebranie ziemskie gubernjalne, przyczem obierani są jednocześnie i czterej zastępcy, którzy wchodzi na ich miejsce, w razie opuszczenia przez nich zajmowanego stanowiska przed następnym posiedzeniem zebrania ziemsko-gubernjalnego. Prezesowi komisji służy prawo zapraszania na posiedzenia komisji techników i rzeczoznawców, z głosem doradczym.

UWAGA. W miejscowościach, w których niema gubernjalnych marszałków szlachty, przewodnictwo w komisjach gubernjalnych wklada się na zarządzającego izbą skarbową, lub na zarządzającego dobrami państwa, według starszeństwa rangi,—a w miejscowościach, na które nie rozciąga się prawo o naczelnikach ziemskich, zamiast stałego członka rządu gubernjalnego, zasiada w komisji gubernjalnej stały członek komisji włościańskiej. W miejscowościach, gdzie nie są wprowadzone ziemstwa, zamiast prezesa lub członka zarządu ziemsko-gubernjalnego, zasiada w komisji gubernjalnej jeden z urzędników gubernjalnych, mianowany przez gubernatora, który też zaprasza i czterech miejscowych obywateli ziemskich, wchodzących do składu komisji.

28. Posiedzenie komisji powiatowych i gubernjalnych zwołują, w miarę potrzeby, ich prezesi. Załatwianie spraw tych komisji ześrodkowuje się w odnośnych kancelariach zarządów powiatowych i gubernjalnych.

29. Pozwolenia na studja, niezbędne do przeprowadzenia na cudzych gruntach rowów lub innych urządzeń, prowadzących wodę, wydaje naczelnik powiatu (isprawnik) na warunkach, przedstawionych przez właściciela gruntu. Na żądanie właściciela gruntu, przedsiębiorca może być zobowiązany do zabezpieczenia strat, mogących wyniknąć skutkiem studjów. W razie niemożności polubownego porozumienia się z właścicielem gruntu, co do warunków przeprowadzenia studjów i co do wysokości i sposobów zabezpieczenia strat, ostateczna co do punktów spornych decyzja pozostawia się komisji powiatowej (§ 25).

30. Zgłoszenia o pozwolenie przeprowadzenia rowów i innych urządzeń, prowadzących wodę na gruntach cudzych, dla odprowadzenia lub spuszczenia wody, winny być składane na imię prezesa komisji powiatowej. W podaniu powinny być wymienione: cel i wielkość przedsięwzięcia, ilość wody, jakiej ono wymaga, sposób wykonania, spodziewane korzyści, przestrzeń gruntów cudzych, którą należałoby wydzielić do użytkowania terminowego lub bezterminowego, oraz osoby, których prawa byłyby skutkiem tego zakłócone. Do podania należy dołączyć plan robót i niwelacji danej miejscowości.

31. Przy przeprowadzaniu wody przez grunty cudze i spuszczeniu jej do cudzych wodobiorów, petent obowiązany jest przedstawić dowody, że osuszenie, irygacja lub regulacja nie mogą być racjonalnie przeprowadzone bez spuszczenia wody w kierunku, wskaza-

nym w projekcie, — że zaprojektowany spust wody nie może spowodować zatopienia, lub zabagnienia gruntów, zerwania grobli lub uszkodzenia cudzych rowów osuszających i że wogóle nie może stać się dla kogobądź przyczyną strat, powetować się nie dających, — oraz, że spust wody może odprowadzić tylko tę jej część, która zbywa od potrzeb gospodarstwa i zakładów, oraz od konstrukcji wodnych. W razie konieczności przystawienia grobli do cudzego brzegu, petent obowiązany jest dowieść, że dany projekt nie może być wykonany bez urządzenia nowego wodozbioru w danym miejscu, lub bez podniesienia poziomu wody w wodozbiornie istniejącym, i że takie podniesienie poziomu wody nie pociągnie za sobą zabagnienia gruntów cudzych, nie wydzielonych dla przedsiębiorającego roboty.

32. Prezes komisji powiatowej zarządza nie później, jak na trzy miesiące przed pierwszym posiedzeniem komisji w danej sprawie, trzykrotne ogłoszenie w miejscowej gazecie gubernjalnej o zgłoszonym projekcie, — osobom zaś, których prawa skutkiem tego projektu mogłyby być bezpośrednio zagrożone, należy zaraz po pierwszym ogłoszeniu przelać jego kopję. Takie kopje wywiesza się również w kancelariach: zarządu gminnego i policji powiatowej. Dowody, złożone przez przedsiębiorającego roboty w myśl § 30, a mianowicie, plan robót i niwelacji danej miejscowości, winny być zawsze dostępne w kancelarii komisji powiatowej dla osób zainteresowanych.

33. W wypadkach, w których zgłoszony projekt robót dotyczy się gruntów skarbowych, państwowych, miejskich lub innych, nie będących w prywatnym posiadaniu, prezes komisji powiadamia o zgłoszonym projekcie instytucje, w których zawiadywaniu znajdują się pomienione grunty, aby instytucje te wyznaczyły od siebie przedstawicieli, mających brać udział w danej sprawie w charakterze pełnomocników.

34. Osoby i instytucje (§§ 32 i 33), zainteresowane w sprawie, mogą przedstawiać komisji swoje zarzuty w ciągu całego czasu prowadzenia sprawy, aż do chwili wydania ostatecznej decyzji (§ 44); w razie zaś zaniedbania się w tym względzie, tracą prawo występowania przeciwko urzeczywistnieniu projektu; ale natomiast nie tracą bynajmniej praw do zwrotu na zasadach ogólnych strat i kosztów, z tego powodu poniesionych.

35. Nie później, jak na 2 tygodnie przed posiedzeniem komisji powiatowej, przedsiębiorający roboty, osoby, zainteresowane w sprawie, i pełnomocnicy instytucji, wskazanych w § 33, powinni być zawiadomieni awizacjami, wzywającymi, aby się stawili na posiedzenie. Niestawienie się na posiedzenie którejkolwiek z wyżej wymienionych osób nie tamuje rozpatrzenia sprawy.

36. Komisja powiatowa, po rozpatrzeniu przedstawionego zgłoszenia, wraz z odpowiednimi dowodami, po rozważeniu korzyści, mających się osiągnąć z danego projektu, z uwzględnieniem spowodowanych przezeń ograniczeń praw osób trzecich, stara się przedewszystkiem skłonić strony do polubownego porozumienia. W wypadkach nieosiągnięcia takiego porozumienia, komisja, w razie potrzeby, zarządza sprawdzenie na gruncie kwestji spornych przez jednego lub kilku swych członków, przy współudziale, w razie potrzeby, zaproszonych, w myśl § 26, techników i rzeczoznawców.

37. W wypadku, wskazanym w § 36, przedsiębiorający roboty, obowiązany jest złożyć z góry sumę, potrzebną na pokrycie wszystkich kosztów sprawdzenia, według obliczenia, przedstawionego przez prezesa komisji.

38. O dniu zjazdu na grunt osoby, mające udział w sprawie, winny być zawiadomione awizacjami, nie później jak na siedem dni naprzód; nieprzybycie którejkolwiek z tych osób nie tamuje jednak przeprowadzenia oględzin na gruncie. Wszystkie dane, zebrane na gruncie, powinny się mieścić w protokole, który winien być podpisany przez osoby dokonywające oględzin, i przez wszystkich obecnych.

39. Po szczegółowym wyjaśnieniu wszystkich okoliczności, dotyczących przedsiębranego projektu, komisja powiatowa wydaje opinię, która się wciąga do dziennika, kopję zaś tego dziennika komunikuje się stronom, biorącym udział w sprawie.

40. Jeżeli komisja powiatowa uzna, że zgłoszone podanie zasługuje na uwzględnienie, to w decyzji swej powinna szczegółowo wskazać wszystkie warunki, na jakich pozwala się na wykonanie danego projektu, termin zaczenia i wykończenia robót, jak również wysokość i warunki wynagrodzenia, należącego się osobom zainteresowanym. W szczególności zaś, pomiędzy warunkami wykonania projektu powinny być wykazane: ilość wody, mogącej być użytą; czas, w przeciągu którego dozwala się użytkowanie; poziom, na którym dozwala się przeprowadzenie rowów osuszających, a przy budowie tam — poziom wody, który winien być utrzymywany w wodozbiornach powyżej i poniżej tychże tam.

Przytem na przedsiębiorającego roboty wkłada się obowiązek stałego utrzymywania na rzece wodowskazu, któryby, przy instalacjach, odprowadzających wodę, wskazywał i umożliwiał sprawdzanie, czy woda utrzymuje się na dozwolonym poziomie, a także obowiązek stosowania się do żądań zarządu dróg komunikacji co do czasowego wstrzymania działania instalacji, odprowadzających wodę, ze względu na potrzeby żeglugi i spławu.

41. Osoby, biorące udział w sprawie, mogą zaskarżyć decyzję komisji powiatowej do komisji gubernjalnej, w terminie dwumiesięcznym, licząc od dnia doręczenia im kopji dziennika. Skargi takie winny być wnoszone na ręce prezesa komisji powiatowej, który je

w terminie dwutygodniowym przedstawia komisji gubernjalnej. Podobnież prezes komisji powiatowej przedstawia do decyzji komisji gubernjalnej wszystkie sprawy, w których komisja powiatowa wydała decyzje, niezgodne z opinią przedstawiciela zarządu dróg komunikacji, lub przedstawiciela zarządu rolnictwa i dóbr państwa.

42. W komisji gubernjalnej sprawy są roztrząsane w taki sam sposób, jak i w powiatowej. O dniu posiedzenia komisji gubernjalnej przedsiębiorcy roboty, osoby zainteresowane w sprawie, oraz pełnomocnicy instytucji, wskazanych § 33, winni być zawiadomieni awizacjami nie później, jak na trzy tygodnie przed posiedzeniem. Niestawienie się na posiedzenie którejkolwiek z wyżej wymienionych osób nie tamuje rozpatrzenia sprawy.

43. Decyzje komisji gubernjalnej komunikuje się w kopjach osobom, wymienionym w § 42, jak również i komisji powiatowej dla właściwego postąpienia (§ 48).

44. Decyzje komisji gubernjalnej uważa za ostateczne i in merito nie podlegają zaskarżeniu; na wypadek jednak prawa przez komisję gubernjalną, lub przekroczenia zakresu władzy, osoby zainteresowane mogą wnosić skargi do Senatu Rządzącego (pierwszego departamentu) na ręce gubernatora, w terminie trzymiesięcznym, licząc od dnia ogłoszenia decyzji komisji.

45. Gdyby zezwolenie na projektowane roboty wydane zostało przez komisję gubernjalną wbrew opinii przedstawiciela zarządu dróg komunikacji, w takim razie gubernator przedstawia sprawę do decyzji ministerjum rolnictwa i dóbr państwa, które ją rozstrzyga w porozumieniu z ministerjum komunikacji.

46. Gdyby przedsięwzięcie osuszające, irygacyjne lub regulacyjne musiało być przeprowadzone przez dwa lub kilka powiatów, w takim razie podania o pozwolenie na takie roboty wnosi się do komisji powiatowych wszystkich tych powiatów. Każda komisja powiatowa wydaje swą opinię co do danej sprawy, a ostateczną decyzję in merito, tak pod względem pozwolenia na dany projekt, jak i co do warunków wykonania, oraz co do wysokości wynagrodzenia za wydzielone grunty,—wydaje komisja gubernjalna. Jeśli zaś projekt tyczy się różnych gubernji, to w tego rodzaju sprawach odnośne komisje gubernjalne wydają swe opinie, a ostateczna decyzja zależy od uznania ministra rolnictwa i dóbr państwa po rozpatrzeniu sprawy w radzie ministra.

47. Skargi na decyzje co do wysokości i warunków przyznanego wynagrodzenia, jako też i same decyzje w tym przedmiocie, mogą być rozpatrywane w wyższej instancji tylko w takim razie, jeżeli ma ona prawo i inne punkty sprawy rozpatrywać in merito.

48. Po upływie terminu, ustanowionego na zaskarżenie decyzji, pozwalającej na przeprowadzenia danych robót, prezes komisji powiatowej wydaje przedsiębiorcy te roboty pozwolenie na ich zaczęcie, a jednocześnie komunikuje starszemu notariuszowi kopję odnośnego postanowienia celem wpisania odpowiednich zaznaczeń do rejestru wieczystego, zarówno tego majątku, dla którego przedsiębiorą się roboty, jak i tych majątków, w których, według projektu, mają być złożone urządzenia, prowadzące wodę. Od chwili wpisania pomienionych zaznaczeń do rejestrów, zaczyna się liczyć czas opłat corocznych (§ 17).

49. Strona, niezadowolona z wysokości i warunków wynagrodzenia, należącego się jej, lub przypadającego od niej, skutkiem wprowadzenia w wykonanie (§ 48) postanowienia, wydanego na zasadzie §§ 40—47, może co do pomienionych kwestji wystąpić przeciwko drugiej stronie z powództwem na drodze sądowej, w terminie sześciomiesięcznym, licząc od chwili wpisania wzmiankowanego w § 48 zaznaczenia do rejestru.

50. Przedsiębiorcy robót może przystąpić do robót na gruntach cudzych dopiero po uiszczeniu określonego wynagrodzenia jednorazowego w ostatecznej decyzji lub określonej opłaty rocznej za pierwszy rok (§ 17). W razie atoli, gdyby przedsiębiorcy roboty wystąpił z powództwem o zmniejszenie określonego wynagrodzenia (§ 49), sąd może, według mego uznania, dozwolnić mu zamiast zapłaty, zabezpieczyć tą zapłatę w papierach procentowych państwowych do czasu rozsądzenia sprawy.

51. Na podania o zakończenie użytkowania z gruntu, wydzielonego na urządzenie rowów i innych prowadzących wodę instalacji (p. b. § 21), decyzje wydają komisje powiatowe (§ 25). Decyzje te nie podlegają zaskarżeniu w trybie, przewidzianym w § 41, lecz stronie niezadowolonej pozostawia się możność wystąpienia z powództwem na drodze sądowej, w terminie sześciomiesięcznym, licząc od dnia doręczenia tejże stronie kopji dziennika komisji.

Po rozważeniu przepisów ustawy wodnej z r. 1902, obowiązującej w Cesarstwie, specjalna podkomisja sekcji społeczno-prawnej Tow. Pracy Społecznej zaopiniowała o możliwości rozciągnięcia tych przepisów na Królestwo Polskie ze wskazaniami w podanym na wstępie referacie podkomisji zmianom i uzupełnieniom tekstu art. 17, 26, 27 i 48.

Natomiast Komisja Ogólna Sekcji Społeczno-Prawnej ostateczne, ze swojej strony, rozstrzygnięcie pytania: czy, o ile, i za jakimi zmianami zdawałoby się rzeczą właściwą i pożyteczną rozciągnięcia na Królestwo Polskie przepisów wodnych Cesarstwa z r. 1902, — za-

wiesiła aż do czasu otrzymania w tej mierze uzupełniających opinii lub informacji od osób i instytucji, którym memoriał niniejszy rozesłano.

Sprawa jest pilną i aktualną z powodu że w dniu 1 Marca do Izby państwowej wpłynął projekt ustawodawczy rządowy co do rozciągnięcia tejże ustawy wodnej Cesarstwa na trzy gubernie nadbaltyckie.

W projekcie tym, opracowanym z ramienia Zarządu głównego rolnictwa i urzędzeń rolnych, wprowadzono częściowe zmiany co do art: 6, 7, 16, 26, 27, 29, 30, 32, 49 i 51 i dodano nadto przepis o sposobie wypłaty wynagrodzenia w dobrach fidei komisowych. Wszystkie atoli te zmiany są naogół drobne.

Jak widać z dołączonych do rzeczzonego projektu ustawodawczego objaśnień, poruszono go teraz, na skutek prośby Towarzystwa Ekonomicznego Liwońskiego, które uznało, że przepisy wodne 1902 r. naogół odpowiadają potrzebie i że ich rozciągnięcie na Liwonję, Kuronję i Estonję jest rzeczą pilną i pożądaną.

Dodać należy, że tekst rosyjski ustawy wodnej z 1902 r. mieści się w art. 236—286 ustawy gospodarstwa rolnego w wyd. z r. 1903, i kontynuacji z r. 1906 w tomie XII części 2-iej Zbioru praw Cesarstwa.

Warszawa, 7 kwietnia 1910 roku.

Warszawa, d. 30 grudnia 1912 r.

№ 4057

Do Komitetu Towarzystwa Popierania Pracy Społecznej.

W załączeniu Biuro Pracy Społecznej ma zaszczyt przedstawić Szanownemu Komitetowi szczegółowy wykaz wszystkich spraw, które mają być rozważane w IV Dumie i Radzie Państwa oraz w komisjach obu ciał prawodawczych i które Biuro Pracy Społecznej się zajmuje.

Przy każdej pojedynczej pozycji podajemy: a) treść sprawy, b) informacje o przebiegu jej w ciałach prawodawczych i c) informacje o materiałach zebranych i opracowanych przez Biuro Pracy Społecznej.

Prezes Sekcji Społeczno-Prawnej *Franciszek Nowodworski.*

Prezes Sekcji Społeczno-Ekonomicznej *Władysław Grabski.*

Dyrektor Biura Pracy Społecznej *Erazm Piltz.*

Sekretarz Komitetu *Wacław Babiński.*

Spis projektów podług oddziałów Biura Pracy Społecznej.

Oddział I. Prawno-Administracyjny. 15. O zmianie wyznania. 16. O klasztorach rzymsko-katolickich. 17. O wolności odprawiania nabożeństw chrześcijańskich nieprawosławnych i modłów niechrześcijańskich, jako też o wolności budowy, urządzania, odnawiania i naprawy świątyń tych wyznań. 18. O zniesieniu ograniczeń politycznych i cywilnych dla inowierców. 20. O gminach religijnych. 24. O stanach wyjątkowych. 25. O nietykalności osobistej. 26. O walce z pijaństwem. 31. O urządzeniu i eksploatacji komunikacji telefonicznych. 32. O podatku wojskowym. 49. O uprawnieniu ślubów, zawartych wedle innego obrządku przez osoby, zaliczone do wyznania prawosławnego, i o uprawnieniu dzieci, pochodzących z takich małżeństw.

Oddział II. Prawno-sądowy. 10. O zniesieniu areztu za długi w Król. Polskim. 13. O polepszeniu losu dzieci nieślubnych w Król. Polskim. 35. O postępowaniu zachowawczem. 36. O zmianie trybu postępowania w sprawach o czyny występne, spełnione na urzędzie. 37. O karach za dawanie datków urzędnikom. 38. O zmianie procedury w sprawach o odszkodowanie za straty, wynikłe z działania osób urzędujących. 39. O niektórych zmianach i uzupełnieniach prawa obowiązującego o stosunku małżeństw względem siebie i względem dzieci. 40. O zmianie postępowania w sprawach o czyny przestępne, dochodzone ze skargi prywatnej. 41. O urządzeniu konsultacji adwokatów przysięgłych. 42. O dopuszczeniu kobiet do adwokatury. 43. O zaopatrywaniu więźniów w odzież i pościel. 44. O pomocy skarbowej dla Towarzystw opieki nad osobami, uwalnianymi z więzienia. 45. O opłatach aktowych od przelewu praw wieczysto-czynszowych. 46. O rozszerzeniu praw osobistych i majątkowych kobiet zamężnych. 52. O obowiązkowym składaniu kaucyj przez osoby, pragnące wziąć udział w licytacjach nieruchomości.

Oddział III Oświatowy. 3. O zaprowadzeniu powszechnego nauczania początkowego. 50. O ochronie zabytków.

Oddział IV Szkolny. 2. O szkolnictwie prywatnem. 4. O szkołach początkowych. 5. O zniesieniu kar za nauczanie tajne w Królestwie i gub. Zachodnich. 47. O seminarjach nauczycielskich żeńskich.

Oddział V Robotniczy. 19. O najmie w handlu. 21. O najmie służby domowej. 22. O zmniejszeniu liczby świąt. 23. O odpoczynku normalnym pracowników handlowych. 53. O odpoczynku normalnym w zakładach rzemieślniczych.

Oddział XI. Samorząd ziemski. 7. O wzajemnych ubezpieczeniach rządowych w Królestwie. 51. O rozciągnięciu ustawy samorządu ziemskiego 1890 r. na Królestwo.

Oddział XII. Samorząd miejski. 1. O samorządzie miejskim w Królestwie.

Oddział XIV. Finanse lokalne. 48. O polepszeniu finansów ziemskich i miejskich.

Oddział XV. Agrarny. 8. O sprzedaży majoratów.

Oddział XVI. Rolniczy. 16. O rozciągnięciu przepisów wodnych z r. 1902 na Królestwo. 14. O nowej ustawie łowieckiej. 27. O ogólnej ustawie rybackiej.

Oddział XVII. Finanse ogólne i kredyt. 9. O zrównaniu podatków w Królestwie. 11. W przedmiocie obciążenia lasów skarbowych w Królestwie opłatami na rzecz gminy. 12. O przekazaniu opłat, pobieranych na utrzymanie sądów gminnych, na utrzymanie dróg w Królestwie Polskim. 29. O podatku przemysłowym. 30. O podatku dochodowym. 33. O zmniejszeniu premij akcyzowych przy wywozie spirytusu za granicę.

Oddział XVIII. Handel, przemysł i kredyt. 28. O rewizji traktatu handlowego z Niemcami.

Oddział XIX. Komunikacje. 34. O tworzeniu prywatnych towarzystw kolejowych.

1. O samorządzie miejskim w Królestwie,

Rząd wniósł ten projekt do Izby Państwowej 29 maja 1910 r. W komisji rozważono go na 1 stycznia 1911 roku, i referat komisji był złożony Izbie 9-go lutego 1911 roku. Izba przystąpiła do rozważania projektu dopiero w końcu 1911-go roku.

Gotowy referat przekazała Izba Radzie Państwa dnia 9 marca 1912 r. Rada Państwa odesłała projekt Izby do osobnej komisji, która rozpatrzyła projekt, wprowadzając doń ważne zmiany.

Projekt rządowy samorządu miejskiego w Królestwie, opierając się tylko w głównych zarysach na samorządzie miejskim w Cesarstwie, wprowadzał niektóre ulepszenia. Cenzus wyborczy miał być znacznie szerszy, niezależność od władzy administracyjnej większa, skuteczność działań więcej zabezpieczona przez ustanowienie osobnej instytucji komisarzy samorządu; prawa języka polskiego były określone, nie jako pomocnicze w samej biurowości, ale jako podstawowe przy prowadzeniu obrad. Natomiast projekt rządowy wprowadzał specjalny dla Królestwa rygor możliwości zawieszania samorządu w szczególnych razach i ustanowienie zarządu z ramienia administracji. Komisja Izby rozszerzyła jeszcze odrębność i cenzus samorządu, ulepszyła jego organizację, zniosła rygor specjalny. Izba jednak wiele z ulepszeń komisji już nie przyjęła, pozostawiła tylko bardzo szeroki cenzus wyborczy, oraz odrzuciła również rygor zamiany samorządu. Natomiast Izba pogorszyła prawa językowe w samorządzie, a w 8-iu miastach gub. suwalskiej obcięła zupełnie prawa językowe Polakom na korzyść Litwinów. Komisja Rady państwa podniosła znaczenie cenzusu, mieszkaniowy wyżej nawet, niż proponował rząd, odrzuciła wogóle te ulepszenia do projektu rządowego, które wprowadziła Izba, przywróciła rygor zamiany samorządu, ograniczyła samodzielność samorządu więcej, niż projektował rząd, prawa języka polskiego jeszcze bardziej ograniczyła, a tylko w gub. Suwalskiej przywróciła prawa językowi polskiemu, stawiając go na równi z litewskim. Rada państwa nie uznała za wystarczające te zmiany, które wprowadziła komisja i odesłała projekt powtórnie do komisji wraz z projektami licznych nowych ograniczeń. Z tych ograniczeń ważne są: ograniczenie języka polskiego w obradach do rzędu języka tłumaczenia przy obowiązkowości obrad po rosyjsku, oraz wprowadzenie trzech kuryj majątkowych przez nadanie najwyższej opodatkowanym prawa wybierania $\frac{1}{3}$ części radnych, średnio opodatkowanym $\frac{1}{3}$ i najwyższej opodatkowanym $\frac{1}{3}$, przyczem ostatnia kategoria ma być też bardzo wysoko co do cenzusu podniesiona i w ten sposób system ten doprowadziłby do opanowania samorządu przez grupy najzamożniejsze, a w miastach fabrycznych przez Niemców. Komisja ma rozważyć te poprawki i przedstawi Radzie państwa nowy projekt.

W Towarzystwie Popierania Pracy Społecznej nad tym niezmiennie ważnym dla naszego kraju projektem obradowała wielokrotnie specjalna Komisja samorządu miejskiego, utworzona w październiku 1909 r. i podzielona na cztery podkomisje do spraw: 1) organizacji samorządu, 2) ordynacji wyborczej, 3) kompetencji rad i zarządów miejskich, oraz 4) finansów i podatków miejskich. Ważniejsze zagadnienia tej sprawy były przedmiotem obrad w Komisji Głównej i w Komisji Spraw Krajowych Towarzystwa, a Komisja Społeczno-Prawna parokrotnie odbywała w tym przedmiocie łączne z Komisją miejską posiedzenia. Główna atoli praca zogniskowała się w Komisji samorządu miejskiego. Komisja ta i jej podkomisje odbyły mnóstwo posiedzeń i wypracowały szereg referatów, uwag i wniosków, które, w miarę przebiegu sprawy, były komunikowane naszym posłom, i których znaczna część, dzięki usiłowaniom posła Wł. Grabskiego, została uwzględniona przez Komisję Izby Państwowej, powodując zmiany i uzupełnienia przepisów projektu. Niestety, jednak w kwestji języka w samorządzie wnioski nie doznały posłuchu.

Biuro Pracy Społecznej zgromadziło obfity poczet opinii o sprawie samorządu miejskiego, otrzymanych od stowarzyszeń społecznych, od Towarzystw Kredytowych miejskich i od poszczególnych znawców sprawy, w odpowiedzi na rozesłane przez Biuro okólniki, do których załączono przekład polski rządowego projektu ustawy samorządu miast, dokonany przez p. L. Gren-dyżyńskiego i p. Fr. Nowodworskiego.

2. O szkolnictwie prywatnem.

Ministerjum oświaty złożyło ten projekt w Izbie dnia 24 czerwca 1910 r. Komisja oświatowa Izby, opracowawszy referat w tej sprawie, przedstawiła dany projekt prawodawczy na plenum dnia 20 grudnia 1911 r.; Izba zaś uchwaliła go z pewnemi zmianami dnia 9 czerwca 1912 roku.

Podług projektu rządowego, prawo otwierania szkół prywatnych służy zarówno osobom, jak stowarzyszeniom prywatnym. Szkoły prywatne mogą

być bądź męskie, bądź żeńskie, bądź mieszane, i dzielą się na niższe, średnie i wyższe. Wykłady (z wyjątkiem języka rosyjskiego oraz historii i geografii Rosji) projekt pozwala prowadzić w języku rodowym uczniów, ale tylko w szkołach niższych i w średnich; natomiast co do zakładów prywatnych wyższych projekt ministerjalny wymagał konieczności wykładów po rosyjsku. Otwieranie szkół prywatnych; wedle projektu, odbywa się trybem koncesyjnym. Nauczyciele szkół prywatnych powinni posiadać cenzus, wymagalny od nauczycieli szkół rządowych. Natomiast od założycieli cenzus taki nie jest wymagany. Do pozyskania praw, związanych z tym czy innym stopniem wykształcenia, wychowawcy szkół prywatnych zdawać muszą egzamin rządowy. Szkoły prywatne mogą otrzymywać subsydia od skarbu i od samorządu tylko o tyle, o ile wykłady w nich odbywają się po rosyjsku.

Izba, zmieniając projekt ministerjalny w duchu wniosków swojej komisji, uchwaliła, że szkoły prywatne mogą być otwierane nie tylko przez instytucje i osoby prywatne, ale i przez samorządy ziemskie lub miejskie, przez stany i parafje. Język wykładowy zależy od uznania założycieli szkoły, a stosuje się to zarówno do szkół niższych i średnich, jak i do wyższych uczelni i kursów, z tem atoli zastrzeżeniem, że język rosyjski i literatura rosyjska, oraz historia i geografia Rosji stanowią przedmioty obowiązujące i wykładane być winny po rosyjsku. Dalej Izba uznała, że zapomogi jednorazowe szkołom prywatnym mogą być przyznawane bez ograniczeń, stałe zaś tylko szkołom z językiem wykładowym rosyjskim. Rada Państwa nie zdążyła rozważyć tego projektu.

Towarzystwo Pracy Społecznej, ze względu na wielce doniosłe znaczenie ustawy tego rodzaju dla szkolnictwa w Królestwie, przekazało tę sprawę Komisji Szkolnej do specjalnego opracowania. Komisja ta, po szeregu posiedzeń, odbytych przy udziale znawców sprawy, — pedagogów i prawników, wyraziła swoją opinię o projekcie, a następnie, na tle referatu Komisji Izby, wypracowała w lutym 1912 r. swoje uwagi i wnioski, które zakomunikowane zostały posłom polskim w Petersburgu i posłużyły, jako materiał przy ostatecznej dyskusji i redakcji.

3. O zaprowadzeniu powszechnego nauczania początkowego.

Ministerjum oświaty złożyło ten projekt trzeciej Izbie w toku sesji pierwszej. Zasady projektu rządowego były następujące: skarb ma udzielać samorządom, gminom, instytucjom społecznym i osobom prywatnym zasiłków na utrzymanie nauczycieli, licząc po 390 rb. na komplet 50 dzieci w wieku 8—11 lat. Szkoły takie powinny należeć do ustalonej sieci szkolnej; dzieci uczęszczają do nich bezpłatnie. Sieć szkół powinna być ustalona przez samorządy miejscowe, w ciągu 2 lat po ogłoszeniu prawa, z uwzględnieniem zasady, że wszystkie miejscowości zaludnione powinny posiadać szkoły, w odległości nie przekraczającej trzech wiorst. Projekt sieci szkolnej zatwierdza ministerjum oświaty.

Projekt nauczania powszechnego III Izba Państwowa w dniu 8 stycznia 1908 r. przekazała swojej Komisji oświatowej, która 10 grudnia 1910 r. złożyła na plenum Izby swój o nim raport. Uchwalając ten projekt 19 marca 1911 r., Izba postanowiła, że ministerjum oświaty powinno w ciągu 10 lat asygnować na sieci szkolne co najmniej po 10 milionów rubli rocznie, tak, iżby w ciągu 10 lat nauczanie powszechne wprowadzono w całym państwie, oraz iżby i szkoły cerkiewne prawosławne przeszły pod zarząd ministerjum oświaty.

W Radzie Państwa projekt Izby zmieniono w ten sposób, że wykreślono zeń warunek co do terminu zaprowadzenia nauczania powszechnego w ciągu 10 lat, a szkoły cerkiewne pozostawiono pod zarządem synodu.

Komisja pojednawcza obu Izb nie osiągnęła uzgodnienia poglądów. Przy rozważaniu wniosków tej Komisji, Izba w d. 9 kwietnia 1912 r. pozostała przy swojej pierwotnej uchwale, wobec czego Rada Państwa w d. 5 czerwca 1912 r. cały projekt odrzuciła.

Doniosłość sprawy projektu nauczania powszechnego spowodowała baczne zajęcie się nią Tow. Pracy Społecznej, mianowicie, w jego Komisji Szkolnej i Komisji Głównej. Jednem z najważniejszych zagadnień była tu kwestia języka wykładowego przy nauczaniu początkowym. Uwagi i wnioski Komisji zarówno w tej materji, jak i wogóle w przedmiocie całego projektu, o którym mowa, były zakomunikowane posłom polskim.

W łonie Koła Polskiego w Izbie Państwowej czuwał specjalnie nad tą sprawą poseł A. Rząd, a następnie poseł Wąsowicz, a w Komisji Rady Państwa — poseł St. Godlewski. Przedstawicielstwo nasze w obu Izbach składało komisjom umotywowane wnioski.

Niewątpliwie projekt o nauczaniu powszechnem wpłynię do IV Izby, ale, zapewne, w nieco zmienionej już postaci.

Zaznaczyć należy, że, pomimo braku ogólnego prawa o nauczaniu powszechnem, ministerjum oświaty i ziemstwa w Rosji zaprowadzają faktycznie nauczanie powszechne w gub. wewnętrznych, udzielając znacznych na szkoły zasiłków. Wobec tego, poseł Grabski wypracował zakomunikowany prasie krajowej referat, w którym zwrócił uwagę na konieczność pośpiesznego zakładania w Królestwie większej ilości szkół ludowych przez gminy, mogące już dziś łatwo uzyskać, gwoi temu, zapomogi ze skarbu po 390 rb. na szkołę, na zasadzie praw tymczasowych, wszelka bowiem zwłoka w tej sprawie może wkrótce postawić Królestwo niemal na ostatniem miejscu w państwie pod względem wykształcenia ludowego.

4. O szkołach początkowych.

Podług projektu rządowego, złożonego Izbie Państwowej w r. 1909, szkoły początkowe mają pozostawać w zawiadywaniu Ministerjum Oświaty i pod zarządem specjalnych rad szkolnych powiatowych i gubernjalnych, a gdzie tych rad niema, pod zarządem dyrektorów i inspektorów szkół ludowych. Ziemstwom, miastom i instytucjom rządowym wolno otwierać szkoły początkowe trybem meldunkowym, prywatne zaś instytucje i osoby wyjednywać muszą na to pozwolenie właściwej rady szkolnej. Plan wykładów ustala Ministerjum; kurs nauczania trwa od trzech do czterech lat w szkołach jednoklasowych, a od czterech do pięciu lat w dwuklasowych. Wykłady mają być prowadzone po rosyjsku; ale w pierwszym, a, względnie, nawet i w drugim roku nauczania wolno posługiwać się przy wykładach językiem rodzimym uczniów, w którym to języku w dalszych stadiach nauczania tylko wykład religii odbywać się może. Ziemstwa mogą stosować przymus szkolny. Ochronki i ogrody froeblovskie dla dzieci wolno otwierać trybem koncesyjnym, przyczem i takie zakłady pozostawać mają pod zarządem rad szkolnych.

Komisja Izby otrzymała ten projekt do rozważenia 7 kwietnia 1909 r., a 9 kwietnia 1910 r. przedstawiła go ze swym raportem na plenum Izby, która poświęciła mu 22 posiedzeń. Izba powiększyła udział w radach szkolnych przedstawicieli ziemstw i miast, wprowadziła do ich składu lekarza (obok przedstawiciela duchowieństwa prawosławnego, postawionego w projekcie rządowym); wprowadziła także przedstawiciela wyznania większości mieszkańców; wreszcie dopuściła udział kobiet w radach szkolnych powiatowych. Prócz tego, dodano w uchwale Izby przepis, że instytucje i osoby prywatne, o ile od rady szkolnej nie otrzymają odpowiedzi w ciągu miesiąca, mogą otworzyć szkołę sposobem meldunkowym. We względzie języka wykładowego, Izba zajęła stanowisko o wiele liberalniejsze, niż to był czynił projekt rządowy, uchwaliła bowiem, że w szkołach jednoklasowych nauczanie odbywać się może w języku rodzimym uczniów, z tem atoli zastrzeżeniem, że język rosyjski, począwszy od drugiego roku nauczania, ma być wykładany po rosyjsku. Prócz tego, wprowadzono do ustawy przepis, że, jeśli w jakiejś dzielnicy państwa są dotychczas prawa miejscowe, uznające prawo języka ojczystego w szerszym zakresie, niż to czyni nowa ustawa o szkolnictwie prywatnem, natenczas te dotychczasowe prawa pozostają w mocy. Przyjmowanie nauczycieli do szkół początkowych należy do założycieli, pod warunkiem złożenia władzom szkolnym w ciągu dwóch tygodni dokumentów danego nauczyciela. Pod moc nowego prawa Izba, wbrew projektowi rządowemu, postanowiła podciągnąć szkoły cerkiewne. Wreszcie, Izba wprowadziła zasadę, że szkoły początkowe prywatne mogą być w całym państwie otwierane sposobem meldunkowym, o ile, w przeciągu miesiąca od złożenia podania o koncesję na szkołę, rada szkolna nie udzieli odpowiedzi. Ostateczne uchwalenie rzeczzonego projektu w Izbie odbyło się 25 kwietnia 1911 r.

W Radzie Państwa uwydatniły się odmienne poglądy. Między innemi, Rada Państwa wprowadziła system koncesyjny dla wszystkich wogóle szkół początkowych, tudzież odrzuciła uchwalone przez Izbę ulgi dla języka rodzimiego, stanowiąc wzamian, że w szkołach początkowych prywatnych wykłady odbywać się mają po rosyjsku, wyjąwszy jedynie pierwszy rok nauczania. Komisja pojednawcza obu Izb nie przysłała do porozumienia i, wobec tego, cały projekt pozostał bez załatwienia.

Tow. Pracy Społecznej projektem ustawy o szkołach początkowych zajmowało się bardzo czynnie w łonie swojej Komisji szkolnej. Nadto, dla ściągnięcia jak najobfitszego w tym przedmiocie materiału, w Biurze Pracy Społecznej sporządzono przekład polski całkowitego projektu tej ustawy w redakcji Komisji Izby i rozesłano go wielu znawcom stosunków szkolnych. Komisja szkolna Towarzystwa, na tle specjalnych referatów, opracowała odpowiednie co do rzeczzonego projektu uwagi i wnioski, zwłaszcza w przedmiocie zabezpieczenia w szkolnictwie początkowym praw języka ojczystego i zapewnienia należytego udziału społeczeństwa w organizacji szkolnictwa ludowego. Uwagi te były we właściwym czasie zakomunikowane posłom polskim w Petersburgu.

5. O zniesieniu kar za nauczanie tajne w Królestwie i gub. Zachodnich.

Ministerjum oświaty w dniu 20 grudnia r. 1907 złożyło Izbie projekt ten, będący powtórzeniem Najwyżej zatwierdzonego w r. 1906 postanowienia Rady ministrów o zniesieniu praw z d. 3 kwietnia 1892 r. względem Litwy i Rusi i z dnia 20 maja 1900 r., względem Królestwa, przepisujących znane kary administracyjne za t. zw. „tajne nauczanie“. Wspomniane prawo tymczasowe z r. 1906, wydane na mocy art. 87 ustaw zasadniczych, zniosło stosowanie w tym razie kar administracyjnych; wspomniany zaś projekt ustawodawczy zmierza jedynie do formalnego na drodze prawodawczej zatwierdzenia rzeczzonego prawa tymczasowego. Rzecz atoli charakterystyczna, że taki czysto formalny projekt prawa nie może się doczekać załatwienia. Był wniesiony do II Izby i przez nią był przyjęty; ale wtedy nie zdążyła go załatwić Rada państwa. Za III Izby nie doczekał się w niej załatwienia przez całe pięciolecie. Obecnie będzie, oczywiście, ponowiony w Izbie IV.

W Towarzystwie Pracy Społecznej Sekcja Społeczno - Prawna, w odnośnych swoich aktach zebrała materiały parlamentarne i faktyczne, do-

tyczące pomienionej sprawy i dające możność opracowania, w razie potrzeby, należytych uwag i wniosków. Potrzeba zaś taka nastęrcza się o tyle, że w prawie tymczasowym 1906 r. są pewne niedokładności natury redakcyjno-kodyfikacyjnej, wymagające usunięcia.

Pomimo zniesienia kar za tajne nauczanie, jak wiadomo, kary te są nakładane w miejscowościach z ludnością mieszaną, na mocy osobnych, wydawanych trybem administracyjnym, rozporządzeń.

W sprawie tej Koło Polskie wniosło interpelację do Dumy 10 maja 1911 r. Komisja interpelacyjna Dumy przychyliła się do tej interpelacji całkowicie, przyznając, że jest niedopuszczalnym stosowanie kar administracyjnych za takie czynności, które, na mocy prawa, zostały zwolnione od podobnych kar. Niemniej nieustannie kary te są wymierzane. Plenum Izby nie rozpatrzyło interpelacji Koła.

6. O rozciągnięciu przepisów wodnych z r. 1902 na Królestwo.

Przy uchwaleniu w obu ciałach prawodawczych projektu rozciągnięcia na gub. nadbałtyckie przepisów wodnych Cesarstwa, przyjęto dezyderat rozciągnięcia ustawy wodnej Cesarstwa także i na Królestwo. Stało się to na wniosek posła Grabskiego, oparty na opinii, wyrażonej w kraju. Ze względu bowiem na doniosłą potrzebę ustawy wodnej dla Królestwa, bez której racjonalne ulepszenie gospodarstw rolnych, w postaci drenowania gruntów, jest wręcz niemożliwe, Towarz. Pracy Społecznej powzięło inicjatywę w poruszeniu i opracowaniu tej sprawy i przekazało ją swojej Komisji Głównej oraz Sekcji Społeczno-Prawnej.

W rezultacie tego, odbył się w rzeczonej Komisji, przy udziale wybitnych prawników, szereg posiedzeń, których owocem były trzy obszernie memoriały w tej sprawie, opracowane przez pp. J. Hebdzyńskiego, J. W. Domaszewskiego i Fr. Nowodworskiego. Niezależnie zaś od tego, obradowała nad tą sprawą i Sekcja Cywilna Tow. Prawniczego.

Zarówno Sekcja Społeczno-Prawna, jak i Komisja Główna Towarzystwa opowiedziały się za rozciągnięciem na Królestwo przepisów wodnych Cesarstwa, z należytą ich zmianą i uzupełnieniami. Do takiej samej opinii przyszło i Centralne Tow. Rolnicze.

W jesieni 1910 roku General-Gubernator Warszawski urzędownie zwrócił się do Komitetu Towarz. Pracy Społecznej z propozycją wypracowania memoriału co do zmian, jakie mogą być potrzebne w przepisach wodnych Cesarstwa z r. 1902, przy rozciągnięciu ich na Królestwo, ze względu na warunki i prawodawstwo miejscowe Królestwa. Memoriał ten, szczegółowo i wszechstronnie pod względem prawniczym opracowany przez przewodniczącego Sekcji Społeczno-Prawnej Towarzystwa Pracy Społecznej, p. Fr. Nowodworskiego, w dniu 30 listopada 1910 r. złożono komisji urzędowej, zwołanej przy General-Gubernatorze, a utworzonej z naczelników różnych władz miejscowych, oraz dwóch delegatów Zarządu Głównego Rolnictwa, z udziałem nadto przedstawicieli Tow. Kred. Ziemskiego, Centralnego Tow. Rolniczego i Towarzystwa Pracy Społecznej. Komisja urzędowa miała na celu wypracowanie wniosków do ułożenia projektu ustawy. W charakterze przedstawicieli Towarzystwa Pracy Społecznej, wzięli w niej udział St. hr. Lubieński i p. Fr. Nowodworski, którego memoriał, powyżej wspomniany, wzięty był przez komisję urzędową za główną podstawę przy rozważaniu kwestyj prawnych, związanych z projektowaniem rozciągnięciem na kraj nasz przepisów wodnych Cesarstwa.

Sprawa tego projektu znajduje się obecnie w Zarządzie Głównym Rolnictwa. W czwartej Izbie należy się spodziewać odpowiedniego projektu ministerialnego. Gdyby to nie nastąpiło, Koło posiadać będzie ze strony Towarzystwa wszystkie materiały dla wniesienia odpowiedniego własnego wniosku prawodawczego.

7. O wzajemnych ubezpieczeniach rządowych w Królestwie.

Komisja budżetowa trzeciej Izby Państwowej zwróciła, w postaci dezyderatu, uchwalonego przez Izbę, uwagę na to, że instytucja wzajemnych ubezpieczeń rządowych w Królestwie Polskim, pozostająca dziś wyłącznie w rękach urzędników, działa pod niektórymi względami wadliwie, że do bliższego udziału w tej instytucji należałoby powołać przedstawicieli społeczeństwa, a, wreszcie, że część kapitału zapasowego ubezpieczeń wzajemnych należałoby obrócić na pożyczki na budowę ogniotrwałe. Jednocześnie i samo ministerjum spraw wewnętrznych poruszyło sprawę reformy tej instytucji, opracowując nawet projekt w tej mierze.

Ze względu na wagę danej sprawy, Towarzystwo Pracy Społecznej zorganizowało narady nad nią w podkomisji ubezpieczeniowej swojej Komisji Ziemskiej, dla której członek jej, adw. przys. p. B. Chomicz, opracował specjalny referat w tym przedmiocie. Wnioski i opinia Komisji będą zakomunikowane posłom naszym po wniesieniu przez rząd projektu odośnej ustawy. W razie zaś, gdyby rząd sam nie wniósł odośnego projektu, Towarzystwo Pracy Społecznej dostarczy poselstwu materiałów dla wniesienia wniosku samoistnego.

8. O sprzedaży majoratów.

W sprawie tej rząd złożył Izbie trzy projekty, z których jeden dotyczył zatwierdzenia przepisów tymczasowych z d. 21 października 1906 roku, zezwalających właścicielom majoratów, ordynacji i dóbr poduchownych na częściową sprzedaż ich gruntów, a dwa pozostałe (z d. 20-go stycznia i 1-go grudnia 1910 r.) zawierały uzupełnienie rzeczonych przepisów. Komisja Izby wniosła te trzy projekty na plenum 13 maja 1911 roku, Izba zaś uchwaliła je razem 19 maja 1912 roku. Rada państwa jeszcze nie rozważyła tej sprawy.

W sprawie tej szczególną wagę posiada odrzucenie przez Izbę państwową paragrafu nowego projektu rządowego, wprowadzającego ograniczenie dla Polaków w nabywaniu gruntów majorackich. W Izbie odnośne ograniczenia, w tem prawie projektowane przez rząd dla gubernji chełmskiej, zostały odrzucone. Stanowisko Rady państwa i komisji pojednawczej w tej sprawie jest niepewne. Towarzystwo Pracy Społecznej opracuje memoriał w tej sprawie na użytek Kół poselskich polskich.

Projekt sprzedaży majoratów rozważano w dwóch komisjach Tow. Pracy Społecznej: Społeczno-Prawnej i Agrarnej.

9. O zrównaniu podatków w Królestwie.

Koło Polskie w styczniu 1912 roku wniosło do Izby Państwowej projekt zrównania w Królestwie podatków rolnych skarbowych, t. j. gruntowego i podymnego, tak, by podatki te łącznie stanowiły równoważnik, w stosunku do wartości gruntów, tych podatków skarbowych, jakimi obciążone są grunty w Cesarstwie. Skala podatkowa, istniejąca w Cesarstwie, zastosowana do Królestwa, wymagałaby skasowania całkowitego podatku podymnego i głównego gruntowego z pozostawieniem jedynie podatku gruntowego dodatkowego, czyli skasowanie około 6 milionów rubli podatków gruntowych i pozostawienie jedynie dwóch milionów. W duchu wyrównania skali podatków w Królestwie, wypowiedziała się komisja budżetowa Izby Państwowej już w 1908 roku. Komisja finansowa Izby, której Izba przekazała wniosek Koła Polskiego do rozpatrzenia, nie zdążyła tego uczynić. Rada ministrów nie zdążyła się też co do niego wypowiedzieć.

Towarzystwo Pracy Społecznej sprawą tą nie zajmowało się szczególnie do tej pory, obecnie jednak sprawa zrównania i obniżenia podatków skarbowych w Królestwie jest postawiona na porządku spraw, któremi Towarzystwo ma się zajmować ze stanowiska ogólnego, a nie tylko w związku z tokiem prac prawodawczych.

10. O zniesieniu aresztu za długi w Królestwie Polskiem.

Na mocy tego projektu, w „okręgu sądowym warszawskim“, t. j. w całym Królestwie Polskiem, znosi się areszt osobisty za długi, jako obowiązujący dotychczas, lecz minimalnie rzadko stosowany, środek przymusu egzekucyjnego przeciwko niewypłacalnemu dłużnikom. Izba państwowa, uchwalając ten projekt, utrzymała jednak w mocy areszt osobisty upadłych podczas trwania upadłości, z zasady, że taki areszt jest właściwie nie środkiem poszukiwania należności, lecz jedynie sposobem zabezpieczenia osobistego stawiennictwa upadłego. Projekt, o którym mowa, znosi i przepisy co do cesji sądowej całego majątku dłużnika na rzecz wierzycieli.

Projekt przeszedł do Rady Państwa.

W Tow. Pracy Społecznej rozpoznaniem danego projektu zajmowała się Komisja Społeczno-Prawna.

11. O przedmiocie obciążenia lasów skarbowych w Królestwie opłatami na rzecz gminy.

Koło Polskie złożyło wniosek ten Izbie Państwowej w dniu 29 stycznia 1912 roku, Izba zaś przekazała go swej komisji finansowej, która go nie zdążyła rozpatrzyć. Rada ministrów postanowiła wypowiedzieć się przeciwko wnioskowi.

Wniosek oparty jest na założeniu, że lasy skarbowe w Cesarstwie są poważnie opodatkowane na potrzeby ziemstw, w Królestwie zaś przyczyniają się tylko w drobnej mierze do wydatków gminnych, wcale natomiast nie ponosząc opłat na utrzymanie dróg gubernjalnych, na utrzymanie szpitalów, służby weterynaryjnej, na co łożą środki specjalne inni opodatkowani w Królestwie, i t. p. Wniosek Koła Polskiego żądał tedy, by opłaty na rzecz potrzeb lokalnych Królestwa od lasów skarbowych u nas podwyższyć przynajmniej do normy, stosowanej w Cesarstwie.

Sprawą tego wniosku zajmować się będzie Sekcja Społeczno-Ekonomiczna w Towarzystwie Pracy Społecznej, a Kołu Polskiemu wypadnie ją ponownie poruszać, bądź łącznie z samorządem ziemskim, bądź oddzielnie.

12. O przekazaniu opłat, pobieranych na utrzymanie sądów gminnych, na utrzymanie dróg w Królestwie Polskiem.

W dniu 29 stycznia 1912 roku Koło Polskie złożyło Izbie Państwowej wniosek powyższy, żądający, by opłaty specjalne, pobierane od r. 1887 na utrzymanie sądów gminnych w Królestwie, przeznaczyć na zasilenie funduszków drogowych. Wnioskodawcy wychodzą z zasady, że utrzymanie sądów gminnych powinno być pokrywane całkowicie kosztem skarbu, jak to się dzieje z sądami pokoju w Cesarstwie. Natomiast fundusz z opłat dotychczasowych na sądy gminne należy przekazać na miejscowe potrzeby drogowe, ze względu na opłakany stan dróg w kraju.

W komisji finansowej Izby udało się posłom polskim obronić rzeczony wniosek. Rada ministrów, zrazu temu wnioskowi nieprzychylna, postanowiła następnie wniosek poprzeć.

Towarzystwo Pracy Społ., uznając doniosłość danej sprawy, opracowało memoriał w tym przedmiocie, zmierzający do tego, by ze strony rządu wywołać wniesienie odpowiedniego projektu ustawodawczego. O ileby jednak rząd sam nie wniósł tego projektu, posłom naszym wypadnie ponowić wniosek Koła Polskiego z III Izby.

13. O polepszeniu losu dzieci nieślubnych w Królestwie.

Projekt ten Izba Państwowa już uchyliła, ale Rada Państwa nie zdążyła go jeszcze rozważyć. Rząd złożył Izbie ten projekt jeszcze przed kilku laty. Komisja reform sądowych w Izbie, rozpoznając odnośny projekt prawodawczy, przez ministerjum sprawiedliwości wypracowany, wypowiedziała się za rozciągnięciem na Królestwo Polskie oraz na gubernie nadbałtyckie obowiązującego prawa z dn. 3 czerwca 1902 roku o polepszeniu losu dzieci nieślubnych.

Nowoprojektowana ustawa rozłącza opiekę nad losem dzieci nieślubnych, nie wyłączając zrodzonych w kazirodztwie lub cudzołóstwie; pozwala na adopcję własnych dzieci nieślubnych i przepisuje ułatwione ku temu warunki; chroni od uznania nieprawości rodu dzieci, zrodzonych z małżeństw, w następstwie za nieważne uznanych; a ponadto i matce dziecka nieślubnego daje prawo do poszukiwania alimentów, na podobieństwo tego, co się działo do niedawna na mocy uchylonego w r. 1902 artykułu 994 kodeksu kar głównych i poprawczych.

Cały ten projekt prawodawczy rozpatrywali w swoim czasie i nasi prawnicy w Sekcji Cywilnej Tow. Prawniczego, oraz w Komisji Społeczno-Prawnej Towarz. Pracy Społecznej.

14. O nowej ustawie łowieckiej.

Autorem projektu ustawy łowieckiej jest Zarząd Główny Rolnictwa, który złożył ten projekt III Izbie w dn. 5 lutego 1911 r. Projektowana ustawa, przeznaczona dla całego państwa, ma zastąpić obowiązujące w Cesarstwie przepisy łowieckie z r. 1892; ma też się ona stosować i do Królestwa, a zarazem zastąpić znane przepisy o polowaniu dla gubernji Królestwa Polskiego z dn. 17 lipca 1871 r. Osobna Komisja Izby rozważyła ten projekt w listopadzie 1911 r. i złożyła go na plenum III Izby, która jednak nie zdążyła go jeszcze uchwalić.

W ustawie łowieckiej najważniejszą sprawą dla naszego kraju jest proponowane skasowanie cenzusu myśliwskiego, na którego mocy obecnie mają prawo u nas na polowanie tylko osoby, posiadające nie mniej, jak 150 morgów gruntu. Towarzystwo Prawidłowego Myśliwstwa nadesłało Towarzystwu Pracy Społecznej i Kołu Polskiemu opinię swoją o konieczności utrzymania dla Królestwa istniejącego cenzusu myśliwskiego. W Komisji Izby został, skutkiem starań przedstawiciela Koła, utrzymany cenzus dla Królestwa w osobnej poprawce. Przy dyskutowaniu projektu w Dumie, cenzus ten jednak dla Królestwa był zachwiany, do rozstrzygnięcia o tem jednak w plenum nie doszło z powodu przerwania i niedokończenia rozpraw nad całym projektem. Obecnie Towarzystwo Pracy Społecznej zwróciło się do Centralnego Tow. Rolniczego o wydanie opinii swojej o ustawie łowieckiej. Po otrzymaniu tej opinii, przygotowuje Tow. Pracy Społecznej właściwy memoriał o tej sprawie dla Koła.

15. O zmianie wyznania.

Projekt ustawy o zmianie wyznania został złożony Izbie Państwowej 20 lutego 1907 roku przez ministra spraw wewnętrznych. Izba rozważyła go i uchwaliła na posiedzeniach plenarnych 22, 23, 24, 26 maja, 1 czerwca i 30 października 1909 roku.

Wnosząc rzeczony projekt do Izby, rząd miał na celu, by, w myśl Ukazu o tolerancji z dn. 17 (30) kwietnia 1905 roku, dokładnie określić zarówno warunki przejścia z prawosławia na inne wyznania, jako też warunki zmiany innych wyznań chrześcijańskich lub niechrześcijańskich. Wedle projektu rządowego, każda osoba pełnoletnia może zmienić wyznanie bez pozwolenia administracji, i z chwilą takiej zmiany ustają wszystkie jej prawa i obowiązki względem porzuconego wyznania, przyczem projekt rządowy wzbraniał przechodzenia z chrześcijaństwa na wyznanie niechrześcijańskie. Izba rozszerzyła ten projekt, zezwalając wszystkim pełnoletnim osobom przyjmować wszelkie

inne wyznanie, chociażby nawet pogańskie, o ile nie jestto sekta, ścigana przez kodeks karny. Nadto Izba przyznała prawo zmiany wyznania i osobom niepełnoletnim, w wieku od lat 14 do 21, z zastosowaniem jeno zezwolenia rodziców lub opiekunów.

W Radzie Państwa projekt, uchwalony przez Izbę, doznał zmian zasadniczych. Mianowicie, Rada Państwa, między innemi, orzekła, że osoby prawosławne w żadnym razie porzucić swego wyznania przed ukończeniem lat 21 nie mogą, chociażby rodzice ich wyznanie zmienili. Natomiast niechrześcijaństwo, w wieku od lat 14, mogą przechodzić na prawosławie nawet bez zgody rodziców. Po złożeniu podania o zmianę wyznania prawosławnego ma upłynąć 40 dni, zanim dana osoba będzie uznana, jako należąca do nowego wyznania.

Z powodu różnicy zdań pomiędzy Izbą a Radą Państwa, projekt o zmianie wyznania skierowany został do komisji pojednawczej obu Izb. W komisji tej do porozumienia nie doszło, i tym sposobem cały projekt upadł. Niechybnie, przyjdzie on pod rozpoznanie czwartej Izby Państwowej.

W Tow. Pracy Społecznej sprawą projektu ustawy o zmianie wyznania zajmowała się Komisja Prawno-Społeczna, z której ramienia opracowany został, na wezwanie posła Rady Państwa, Zygmunta hr. Wielopolskiego, referat adw. przys. Bron. Sobolewskiego o przepisach w tej materji prawodawstw zagranicznych.

16. O klasztorach rzymsko-katolickich.

Pod takim nagłówkiem minister spraw wewnętrznych w dniu 25 lutego 1907 roku złożył III Izbie projekt, którego treść sama się tłumaczy. Izba przekazała projekt ów swojej komisji wyznaniowej, lecz ta wcale go nie rozważała.

W Tow. Pracy Społecznej projekt ten w Sekcji Społeczno-Prawnej nie był rozważany, z uwagi na zaniechanie tego projektu w komisji Izby.

17. O wolności odprawiania nabożeństw chrześcijańskich nieprawosławnych i modłów niechrześcijańskich, jakoteż o wolności budowy, urządzania, odnawiania i naprawy świątyń tych wyznań.

Projekt ten, złożony Izbie przez ministra spraw wewnętrznych 20 lutego 1907 roku, a przekazany komisji wyznaniowej, nie był dotąd rozważany.

W Towarzystwie Pracy Społecznej akta tej sprawy znajdują się w Sekcji Społeczno-Prawnej.

18. O zniesieniu ograniczeń politycznych i cywilnych dla inowierców.

Złożony Izbie Państwowej przez ministra spraw wewnętrznych w dniu 28 lutego 1907 roku projekt ten ma na celu usunięcie z prawodawstwa obowiązującego wszelkich ograniczeń politycznych i cywilnych, spowodowanych przynależnością do, t. z. w terminologii prawodawczej rosyjskiej, wyznań obcych, t. j. wszelkich wyznań, okrom prawosławnego. Projekt zmierza również ku zniesieniu przepisów, dopuszczających mieszanie się władzy do stosunków religijnych osób prywatnych.

Izba Państwowa rozważyła i uchwaliła jeden tylko fragment tego projektu, mianowicie, sprawę ograniczeń dla duchownych prawosławnych, którzy się zrzekli lub zostali pozbawieni godności duchownej.

Po za tym fragmentem, cały projekt, znajdujący się w komisji wyznaniowej Izby, nie był jeszcze rozważany.

W Towarzystwie Pracy Społecznej znajdują się w Sekcji Społeczno-Prawnej akta, dotyczące danego projektu, lecz specjalnych opracowań co do niego niema.

19. O najmie w handlu.

Tłem danego projektu stał się wniosek ustawodawczy 46 posłów z dnia 25 czerwca 1908 roku, zaakceptowany w zasadzie przez Izbę uchwałą z dnia 29 maja 1909 roku. Na skutek powyższej uchwały, ministerjum handlu podjęło się opracowania projektu odnośnej ustawy i złożyło go Izbie 20 października 1910 roku. Po zaakceptowaniu przez Komisję spraw robotniczych, Izba uchwaliła go na posiedzeniu 27 maja 1912 roku, nieco jednak zmieniając brzmienie niektórych przepisów. Pracownikiem handlowym, wedle projektu, uchwalonego przez Izbę, jest każda osoba „spełniająca zlecenia handlowe”. Umowa najmu w handlu może być zawarta na lat 5 i więcej; termin próbny określono na 4 tygodnie; pracownik może prowadzić handel własny tylko za piśmienne zgodą właściciela i t. d.

Projekt ten przez Radę Państwa nie został jeszcze rozważony.

W Biurze Pracy Społecznej projekt ustawy o najmie w handlu rozważała komisja Społeczno-prawna na tle memoriału, opracowanego w tej mierze przez pierwszy Zjazd Zrzeszeń Pracowniczych w Warszawie, odbyty w r. 1910. Rzeczony memoriał zawierał szkic prawa o pracownikach handlowych, uwzględniający żywotne potrzeby tego stanu u nas i określający dokładnie stanowisko prawne pracownika handlowego. Memoriał ten Biuro Pracy Społecznej przesłało posłom naszym w Petersburgu, jako materiał do korektywy projektu, wraz z opinią w tej mierze Stowarzyszenia Kupców Polskich.

20. O gminach religijnych.

Projekt ten złożony został przez ministra spraw wewnętrznych Izbie Państwowej 23 lutego 1907 roku. Komisja wyznaniowa Izby rozważyła go, i referat swój złożyła na plenum Izby 12 grudnia 1911 roku. Jednakże Izba nie zdażyła odbyć rozpraw nad tym projektem.

W myśl projektu komisji wyznaniowej, za wyznania, ulegalizowane w państwie rosyjskim oddawna, uznać należy: kościół rzymsko-katolicki, ewangelicko-augsburski, ewangelicko-reformowany i ormiański, a z wyznań niechrześcijańskich: mahometańskie, żydowskie, karaimskie i lamaickie. Świeżo zalegalizowane zostało nadto wyznanie marjawickie.

Poza temi uznanymi prawnie kościołami i wyznaniem, projekt, o którym mowa, zezwala na tworzenie innych gmin wyznaniowych, przyczem gminy te posiadać mają własny ustrój wewnętrzny, samorząd wyznaniowy, zgromadzenia ogólne, majątek własny i rachunkowość. Gminy takie będą legalizowane przez komisje gubernialne do spraw stowarzyszeń i związków, na zasadzie deklaracji, podpisanej conajmniej przez 25 osób obojej płci, w wieku nie mniej 25-ciu lat.

Towarzystwo Pracy Społecznej przekazało projekt powyższy swojej komisji Społeczno-Prawnej do szczegółowego rozważania.

21. O najmie służby domowej.

Wniosek ten, złożony III Izbie państwowej d. 22 lutego 1910 r. przez 33 posłów, Izba przekazała komisji do spraw robotniczych, która złożyła go na plenum Izby 4 marca 1911 roku; Izba jednak nie zdażyła tego wniosku rozważyć.

Wnioskodawcy (z prawicy) w całości prawie powtarzają w swoim projekcie znane przepisy „o najmie usługi i o wzajemnych obowiązkach panów i sług“, wydane w r. 1860 dla Królestwa i podotąd obowiązujące w naszym kraju; nie mniej jednak proponują aby projektowaną przez nich ustawę rozciągnąć także na Królestwo.

Komisja Społeczno-Prawna Tow. Pracy Społecznej, przekazawszy opracowanie referatu o rzeczonym projekcie członkowi swemu, adw. przys. St. Rodkiewiczowi, zaakceptowała wypracowany przezeń referat, który też przesłano posłom polskim w Petersburgu. W rzeczonym referacie uwydatniono wadliwość projektu 33 posłów oraz niezgodność poszczególnych jego przepisów z działającym u nas kodeksem cywilnym; wogóle zaś, wyrażono opinię, że projekt ów jest niemożliwy do przyjęcia.

Sprawa, jako nie załatwiona w III Izbie Państwowej, odżyje zapewne w nowej Izbie.

22. O zmniejszeniu liczby świąt.

Znany ten wniosek posła do Rady Państwa, W. Andrejewskiego i 34 innych posłów, złożony przed kilkoma laty, przechodził zmienne koleje. Wniosek zmierzał do zmniejszenia liczby świętowanych obowiązkowo świąt prawosławnych (wraz z niedzielami z 93 do 63) i galowych, wychodząc z założenia, że nadmiar dni, podczas których nieczynne są urzędy, sądy i szkoły, wpływa ujemnie na stosunki ekonomiczne. Rada Państwa pierwotnie zaakceptowała ten wniosek w zasadzie i poleciła go osobnej Komisji do opracowania. Wszak, na skutek oporu przedstawicieli Synodu, opracowany przez Komisję projekt odnośnej ustawy wrócił do Komisji, gdzie go znacznie złagodzano. Jednak i w tej postaci wniosek nie doznał aprobaty: na posiedzeniu dnia 20 grudnia 1911 r. Rada Państwa większością głosów odesłała ten wniosek ponownie do Komisji, w której też dotąd spoczywa.

Sprawa powyższa ma ważne znaczenie i dla naszego kraju, jako obchodzącego święta podług dwóch kalendarzy. Tow. Popierania Pracy Społecznej utworzyło też dla rozważenia tej sprawy specjalną podkomisję z łona Komisji Społeczno-Prawnej. Opracowane w tej mierze dwa referaty, p. Fr. Nowodworskiego i p. St. Hłaski, Komisja Społeczno-Prawna połączyła w jeden i przesłała go posłom polskim w Radzie Państwa.

Zgodnie z opinią przedstawicieli kościoła rzymsko-katolickiego w Królestwie, Komisja Społeczno-Prawna ustaliła, że przy danej okazji nie można poruszać sprawy redukcji świąt katolickich, obowiązujących urzędy u nas, gdyż wydane specjalnie dla Królestwa w r. 1881 postanowienie Komitetu ministrów o szanowaniu świąt katolickich w sądach, urzędach i szkołach odpowiada interesom ludności katolickiej.

Projekt redukcji świąt, obowiązujących w urzędach i szkołach, prawdopodobnie powróci pod obrady i wymaga nadal specjalnej nad sobą opieki, ze względu na interesy religijne i ekonomiczne kraju.

23. O odpoczynku normalnym pracowników handlowych.

W r. 1906 rząd, na mocy art. 87 Ustaw Zasadniczych, wydał przepisy tymczasowe o zabezpieczeniu odpoczynku normalnego dla pracowników handlowych i następnie złożył odnośny projekt ustawy trzeciej Izbie, która 15-go stycznia 1908 r. przekazała go swej Komisji do spraw robotniczych. Komisja

22 maja 1909 roku przedstawiła projekt na plenum Izby. Na trzynastu posiedzeniach plenarnych Izba rozważyła i uchwaliła projekt. Uchwała zapadła na początku sesji czwartej. Największe spory wywołała kwestia wypoczynku niedzielnego i świątecznego, ze względu na rozbieżność interesów ekonomicznych i wyznaniowych. Wbrew opinii rządu i komisji, Izba wniosła przepis, dopuszczający prowadzenie handlu w niedziele i święta w ciągu pięciu godzin, i uchwaliła zamykanie handlów na cały dzień każdej niedzieli i w każde święto. W dni powszednie praca w handlu, wedle uchwalonego przez Izbę projektu, ma trwać 12 godzin z przerwą dwugodzinna. Wyjątki dopuszczono tylko w handlach spożywczych (do 15 godzin). Pracownikom do lat 15 pozwolono pracować tylko 6 godzin; kobiety ciężarne w ciągu 6 tygodni maja być wolne od pracy.

Projekt ten przeszedł do Rady Państwa.

Sprawa normalnego odpoczynku pracowników handlowych była przedmiotem rozpraw w Towarzystwie Pracy Społecznej, zarówno w komisji Społeczno-Prawnej, jak w Komisji Głównej i w Komisji Spraw Krajowych, gdzie wyrażono opinię, że byłoby korzystniej dla naszego kraju pozostać przy przepisach tymczasowych z r. 1906, które dają możliwość dostosowania zawartych w nich rozporządzeń do warunków miejscowych.

Niezależnie od tego, Biuro Pracy Społecznej ściągnęło opinie w tej sprawie od Tow. Wzajemnej Pomocy Pracowników handlowych i przemysłowych m. Warszawy, od Stow. Pracowników Handlowych wyznania mojżeszowego, od Stow. Kupców Polskich, od Komitetu Giełdowego w Warszawie i od Urzędu Starszych Zgromadzenia Kupców m. Warszawy. Opinie te zakomunikowano posłom naszym. W Izbie Państwowej interesy krajowe przy rozprawach plenarnych popierał poseł A. Parczewski.

Wreszcie, w posiadaniu Biura Pracy Społecznej znajduje się w aktach danej sprawy źródłowy memoriał Fr. Nowodworskiego, wypracowany na użytek Koła Polskiego jeszcze w roku 1908, a zawierający całokształt przepisów ustawy o wypoczynku w handlu, opracowanych w odmiennym od projektu rządowego układzie i brzmieniu. Jest to obszerna praca, obejmująca projekt tekstu przepisów ze szczegółowymi do nich motywami.

24. O stanach wyjątkowych.

Projekt ustawy o stanach wyjątkowych, wypracowany przez ministerium spraw wewnętrznych, był złożony pierwotnie jeszcze II Izbie Państwowej, a wobec III Izby został ponowiony. Komisja Izby rozważyła i opracowała ten projekt, który też figurował na liście spraw, przygotowanych na plenum.

Istota projektu polega na sprowadzeniu do wspólnego mianownika różnych nadzwyczajnych pełnomocnictw, w jakie prawo rosyjskie wyposaża władze administracyjne w razach wyjątkowych. Zamiast istniejących obecnie rozmaitych kategorii stanów wyjątkowych (stan wojenny, ochrona nadzwyczajna, ochrona wzmocniona), projektuje się wprowadzenie jednego tylko takiego stanu i jednej dlań ustawy. Rząd uważa, że tylko przy jednoczesnym uchwaleniu ustawy o stanie wyjątkowym, może być mowa o przeprowadzeniu ustawy o nietykalności osobistej, która przy stanie wyjątkowym może ulec zawieszeniu.

Projekt rzeczony, niechybnie, znajdzie się znów na porządku dziennym w IV Izbie.

Towarzystwo Pracy Społecznej zajmowało się gromadzeniem w Sekcji Społeczno-Prawnej materiałów parlamentarnych, dotyczących projektu, o którym mowa. Wypracowanie referatu o nim Komisja Społeczno-Prawna Towarzystwa powierzyła p. Fr. Nowodworskiemu.

25. O nietykalności osobistej.

Znany powszechnie projekt ustawy o nietykalności osobistej, który, w wykonaniu zapowiedzi Manifestu październikowego, był złożony III Izbie przez rząd wnet po jej otwarciu, t. j. już przed pięcioma laty, a który zresztą był jeno zredukowanym i pogorszonym powtórzeniem takiegoż projektu prawodawczego, złożonego II Izbie państwowej, a zaczerpniętego *mutatis mutandis* w przeważnej mierze z projektu, jaki w tej materji w r. 1906 wypracowała była z własnego natchnienia pierwsza Izba Państwowa, — projekt ten przeszedł w III Izbie długie i zmienne koleje. Specjalna Komisja, wybrana do rozważenia rzeczonych projektu rządowego uznała go zbyt liberalnym i, odbywszy szereg posiedzeń, obeszła się z tym projektem, w kierunku reakcyjnym, tak bezwzględnie, że, gdy odnośny referat tej Komisji przyszedł na plenum, Izba wcale go rozważać nie chciała, lecz uznała potrzebę nowego opracowania tego projektu przez nową Komisję specjalną, wybraną w całkiem innym składzie.

Ta druga Komisja nie ukończyła swojej pracy. Projekt ustawy o nietykalności osobistej przyjdzie tedy na nowo do IV Izby Państwowej.

Doniosłe znaczenie danego projektu prawodawczego, mającego stworzyć jedną z niezbędnych rękojmi swobody obywatelskiej, samo się przez się tłumaczy; przytaczanie zaś treści jego przepisów byłoby zbyt liczne i bezcelowe. Zbyteczne — bo ośnowę projektu wielokrotnie podawały dzienniki, a myśl przewodnią każdej ustawy tego rodzaju wynika z samego jej nagłówka, a bez-

celowe — bo z uwagi na dotychczasowe, tak zmienne losy rzeczzonego projektu, może on przed IV Izbą stanąć znowu w wielce odmiennej postaci.

Tow. Pracy Społecznej nie zajmowało się opracowaniem projektów ustawy o nietykalności osobistej, z uwagi na to, że już oddawna, mianowicie, na początku r. 1908, p. Fr. Nowodworski, który, jako sekretarz Komisji nietykalności osobistej w I-ej i II-ej Izbie Państwowej, jest znawcą danej sprawy, opracował na użytek Koła Polskiego obszerny memoriał z szczegółowo umotywowaną krytyką projektu rządowego. Wobec tego, praca Towarzystwa Pracy Społecznej, a mianowicie, jego komisji Społeczno-Prawnej uwydatniła się jedynie w zaproszeniu p. Fr. Nowodworskiego na referenta sprawy, celem podania stosownych uwag i wniosków na temat projektu w tej postaci, w jakiej miał on wyjść z Komisji Izby. Koło Polskie w IV Izbie mieć będzie tymczasem gotowy materiał, w postaci wymienionego powyżej referatu p. Fr. Nowodworskiego.

26. O walce z pijaństwem.

Trzecia Izba miała do czynienia z kilkoma wnioskami ustawodawczymi, wymierzonymi przeciwko pladze pijaństwa. Komisja Izby uznała za pożądany jeden z nich, a mianowicie, wniosek, proponujący nadanie gminom prawa zamykania sklepów z trunkami, ustanowienie zakazu sprzedaży trunków w dni zebrań gminnych i w dni sądów, oraz powiększenie naczyni z wódką do $\frac{1}{20}$ wiadra (butelka) zamiast najmniejszej obecnie objętości $\frac{1}{200}$ wiadra. Po uchwaleniu przez Izbę rzeczzonego wniosku, rząd wyraził gotowość opracowania stosownego projektu ustawy i złożył go Izbie 14 października 1908 roku, pod tytułem: „Projekt prawa o zmianie i uzupełnieniu niektórych artykułów ustawy o poborach akcyzowych“. Po rozważeniu tego projektu w Komisji specjalnej Izby, oraz w Komisjach finansowej i sądowej, Izba uchwalała go na posiedzeniach plenarnych.

Uchwalony przez Izbę projekt nadaje gminom prawo zakazywania sprzedaży trunków w obrębie ich terytoriów i w promieniu 200 sążni od ich granic, z wyjątkiem terytoriów miejskich. W soboty i w ille świąt handel trunkami zabroniony zostaje wszędzie po godzinie 2-ej, w niedziele zaś i święta uroczyste przez dzień cały. Objętość najmniejsza naczynia ma równać się $\frac{1}{20}$ wiadra. Handel trunkami wzbrania się w bufetach wszelkich urzędów i w miejscach rozrywki publicznej (teatry, ogrody, koncerty i t. d.). Jednocześnie Izba uchwalała szereg dezyderatów, zmierzających do zwalczania pijaństwa, za pomocą propagowania idei trzeźwości, zamknięcia domów publicznych, urządzania lecznic dla alkoholików i t. d.

Rada Państwa projektu tego nie zdążyła rozważyć.

Sprawa walki z pijaństwem była przedmiotem dyskusji w Komisji Społeczno-Prawnej Towarz. Pracy Społecznej. Z racji zaś rozważania wątpliwości, związanych z projektem, o którym mowa, Tow. Pracy Społecznej otrzymało i przesłało posłom polskim w Radzie państwa memoriał stu kupców kolonialnych z Warszawy, wskazujący na szkody, jakie sprawiłoby obowiązkowe zamykanie przez cały dzień w niedziele i święta handłów winno-kolonialnych, jako będących, właściwie, handlami spożywczymi.

27. O ogólnej ustawie rybackiej.

Składając ten projekt Izbie Państwowej, rząd miał na celu ustalenie ogólnych dla całej Rosji Europejskiej przepisów o rybołówstwie, mających obowiązywać również i w Królestwie. Projekt zawiera szereg przepisów o ochronie ryb, przyczem uwzględnione zostały warunki miejscowe. Wydawanie szczegółowych przepisów obowiązujących należy, w myśl projektu, do atrybucji osobnych komitetów rybackich, do których należeć mają również przedstawiciele ziemstw i przedsiębiorców rybackich. Izba Państwowa, rozważając rzeczoną ustawę, znacznie rozszerzyła kompetencję wspomnianych komitetów, obostrzyła zakaz łowienia ryb poniżej określonego wymiaru, zwiększyła kary za pogwałcenie przepisów i uchwalała dezyderat o konieczności polepszenia, przy pomocy rządu, samej techniki przemysłu rybackiego w całym państwie.

Projekt ustawy rybackiej został uchwalony przez Izbę 4 maja 1912 roku i przesłany do Rady Państwa, która go jeszcze nie rozważyła.

Tow. Pracy Społecznej, odczuwając wagę rzeczzonego projektu i dla naszego kraju, i pragnąc zebrać, na użytek naszych posłów, potrzebne w tym przedmiocie uwagi i opinie, odwołało się w tym celu do Centralnego Tow. Rolniczego, które zajęło się tą sprawą i w grudniu 1911 r. nadesłało Tow. Popierania Pracy Społecznej referat swego Wydziału Rybackiego, zawierający przeznaczone na użytek posłów naszych uwagi i postulaty. Materiał ten został zakomunikowany posłom.

28. O rewizji traktatu handlowego z Niemcami.

Doniosła dla naszego handlu, przemysłu i rolnictwa sprawa nowego traktatu handlowego z Niemcami (obecny traktat upływa w r. 1914) jest przedmiotem prac przygotowawczych w ministerjach finansów i handlu.

Towarzystwo Pracy Społecznej zbierze w tej sprawie materiały i, po otrzymaniu szczegółowych wniosków od krajowych stowarzyszeń prze-

mysłowych, kupieckich i rolniczych, przystąpi do opracowania, na użytek przedstawicielstwa krajowego w IV Izbie, memoriału, uzgodniającego różnorodne postulaty i potrzeby kraju w zakresie tego traktatu.

29. O podatku przemysłowym.

Obowiązująca w państwie od r. 1899 ustawa o podatku przemysłowym została poddana ścisłej rewizji w ministerjum skarbu, które dnia 28 września 1909 r. złożyło III Izbie projekt nowej ustawy o podatku przemysłowym, wzmian tymczasowej takież ustawy z r. 1899. Rzeczony projekt pozostał nierozważony nawet w komisji III Izby, przechodzi więc w spadku do IV Izby.

Biuro Pracy Społecznej zgromadziło w tej sprawie odnośne materiały, na których tle sprawa ta będzie przedmiotem obrad w Komisji finansowej Tow. Pracy Społecznej.

30. O podatku dochodowym.

Złożony pierwotnie jeszcze II Izbie przez ministra skarbu projekt ustawy o zaprowadzeniu w państwie rosyjskiem podatku dochodowego, dostał się w spadku III Izbie, która przekazała go swojej Komisji finansowej. Komisja rozważała projekt najpierw w łonie specjalnej podkomisji, a następnie w pełnym swoim składzie i ostatecznie wygotowała referat i wniosła projekt do pełnej Izby. Jednakowoż III Izba, w większości swej, niechętna dla idei podatku dochodowego, zwlekała z rozważeniem tej ustawy, która też pozostała niezakończona. Projekt podatku dochodowego, niechybnie, będzie wskrzeszony w IV Izbie, ponieważ ministerjum skarbu energicznie go popiera.

Tekst projektu, przyjęty przez komisję III Izby, ustala, że podatek dochodowy ma być pobierany „od istotnie osiągniętych przez płatnika dochodów, we wszelkiej ich postaci”, jeśli ogólna suma tych dochodów przenosi tysiąc rubli rocznie. Dochody płatnika płynąć mogą: z kapitałów, nieruchomości, dzierżaw, przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych, z pensyj rządowych i prywatnych, z zajęć zawodowych i z wszelkich innych źródeł. Podatek roczny od dochodów określono w różnych skalach, poczynając od 11 rubli rocznie przy dochodzie, wynoszącym 1000 do 1100 rubli, aż do 4,700 rubli rocznie przy dochodzie, wynoszącym 95,000 do 100,000 rubli; od dochodów zaś ponad 100,000 rubli ma się pobierać 5 proc.

Biuro Pracy Społecznej, pragnąc zebrać należyte materiały i opinie znawców, przesłało projekt podatku dochodowego Komitetowi Gieldowemu w Warszawie, Towarzystwu Przemysłowców Król. Polskiego, oraz Centralnemu Tow. Rolniczemu.

Obszerne akta danej sprawy znajdują się w Sekcji Społeczno-Ekonomicznej. W łonie naszych kół poselskich sprawą podatku dochodowego zajmował się specjalnie poseł do Rady państwa, p. Stanisław Rotwand.

31. O urządzeniu i eksploatacji komunikacji telefonicznych.

Projekt ten został złożony Izbie państwowej w dniu 31 maja 1911 roku przez ministra spraw wewnętrznych i pozostaje w komisji Izby. Projekt ujęty w systematyczną całość wszystkie postanowienia i przepisy, wydane od r. 1881, z należytemi zmianami i uzupełnieniami, jakich wymagał znaczny rozwój komunikacji telefonicznej w państwie.

Tow. Popierania Pracy Społecznej, a mianowicie, jego Komisja Społeczno-Prawna powierzyła opracowanie referatu w tej sprawie p. Fr. Nowodworskiemu; prócz tego zaś, przesłano projekt do opinii Centralnemu Tow. Rolniczemu, Tow. Prawniczemu i Tow. Przemysłowców w Królestwie Polskiem, z prośbą o uwagi i wnioski na użytek naszych posłów.

Ze względu na ogromne znaczenie, jakie rozszerzenie sieci telefonów w całym kraju ma i mieć musi dla naszego rolnictwa, handlu i przemysłu, łatwo zrozumieć wagę i doniosłość ustawy, określającej zasady i warunki zakładania telefonów i użytkowania z nich.

32. O podatku wojskowym.

Projekt specjalnego opodatkowania osób, uwolnionych od powinności wojskowej, pochodzi od ministerjum skarbu. Złożony III Izbie Państwowej projekt ten został bez rozważenia nawet w komisji, ale, jako podyktowany chęcią zasilenia dochodów skarbu, niechybnie, znajdzie się rychło na porządku dziennym IV Izby.

Ze stanowiska interesów naszego kraju, projekt ten ma znaczenie z tej racji, że proponowany w nim nowy podatek wyciągałby rok-rocznie z Królestwa przeszło milion rubli, wobec czego można i trzeba rozważyć krytycznie zasadniczość tego podatku. Oprócz tego, w przepisach szczegółowych projektowanej ustawy następują wątpliwości prawne.

Tow. Popierania Pracy Społecznej, z powyższych pobudek, uznało potrzebę opracowania w tej materji uwag i wniosków, na użytek naszego przedstawicielstwa, i, gwoli temu zaproszony na referenta tej sprawy, p. Fr. Nowodworski, opracował wyczerpujący referat o pomienionym projekcie, który we właściwym czasie będzie zakomunikowany naszym posłom.

33. O zmniejszeniu premii akcyzowych przy wywozie spirytusu zagranicę.

Ministerstwo skarbu złożyło projekt ten Izbie Państwowej 10 marca 1912 roku; obecnie znajduje się on w Komisji finansowej Izby. W oczach rządu, premjowanie spirytusu, wywożonego za granicę, jest obecnie anachronizmem.

Niezależnie od projektu rządowego i o wiele wcześniej, 104 posłów Izby złożyło (w roku 1908) wniosek do ustawy o zupełnem zniesieniu premii wywozowych. Owóż, ministerjum nie idzie tak daleko i proponuje, przynajmniej na teraz, nie zniesienie, lecz tylko zmniejszenie premii akcyzowych. Sprawa ta posiada poważne znaczenie dla przemysłu gorzelniczego w Królestwie.

Towarzystwo Pracy Społecznej zwróciło się w tej sprawie do Związku Gorzelników i do Centralnego Tow. Rolniczego i opinie tych instytucyj zakomunikuje poselstwu.

34. O tworzeniu prywatnych towarzystw kolejowych.

Projekt ustawy, mającej ustalić zasady ogólne w przedmiocie zawiązywania towarzystw do budowy kolei żelaznych prywatnych, złożony Izbie Państwowej przez ministra finansów d. 17 grudnia 1910 roku, znajduje się jeszcze w komisji Izby. Z pomiędzy wielu przepisów projektowanej ustawy, godna jest zaznaczenia postawiona w niej zasada, że towarzystwom kolei prywatnych, posiadającym znaczenie ekonomiczne ogólnopństwowe, ma być przyznawana gwarancja rządowa tak kapitału obligacyjnego, jako też również dywidendy od kapitału akcyjnego; wykup zaś kolei nie może nastąpić przed upływem lat 25 od rozpoczęcia eksploatacji.

W Tow. Popierania Pracy Społecznej rzezonym projektem zajmowała się Komisja Społeczno-Prawna, z której ramienia wygotowanie referatu w tej sprawie powierzono p. R. Kuratowskiemu. Opracowany przezeń obszerny i wyczerpujący memoriał został obecnie wraz z całemi aktami tej sprawy przekazany nowoutworzonej Komisji Handlowo-Przemysłowej Towarzystwa Pracy Społecznej, w której sprawa prywatnych towarzystw kolejowych będzie opracowana na użytek posłów polskich.

35. O postępowaniu zachowawczem.

Projekt ten jest sprawą prawodawczą bardzo doniosłą, tworzy bowiem nową, odrębną ustawę procedury zachowawczej, która to ustawa ma zastąpić przepisy, mieszczące się obecnie w ustawie procedury cywilnej, ujmując w jedną, systematycznie skodyfikowaną, całość przepisy o wielolicznych i wielce różnorodnych czynnościach władz sądowych, nie mających cechy procesu dwóch stron, nie mniej przeto dotyczących bardzo istotnych praw cywilnych, jako to: o usamowolnieniu, uprawnieniu dzieci nieślubnych, ubezwłasnowolnieniu, prostowaniu aktów stanu cywilnego, ogłaszaniu i zatwierdzaniu testamentów, wprowadzeniu w posiadanie spadku, wykonywaniu mandatów sądowych i t. d.

W szczególności dla Królestwa projekt, w mowie będący, ma tem donioślejsze znaczenie, ponieważ prawie wszystkie tego rodzaju czynności sądowe, jakie wchodzi w zakres projektowanej ustawy postępowania zachowawczego, są u nas oparte na zgola odmiennem, niż w Cesarstwie, prawie notarialnem i odbywają się też wedle innej, niż tam, modły. Ze zaś taki kodeks procedury zachowawczej, raz wprowadzony, przez długie potem lata stałe regulować będzie u nas tyloliczne stosunki cywilne (majątkowe i osobiste), łatwo więc pojąć, jak wielką posiada wagę należyte tego kodeksu zredagowanie.

Z uwagi na doniosłość pomienionej sprawy, Towarzystwo Pracy Społecznej, a mianowicie, jego Sekcja Społeczno-Prawna już w dobie przygotowania opracowywania danej sprawy, w Komisji Izby Państwowej, zajęła się sformułowaniem, ze stanowiska naszych potrzeb i naszego prawodawstwa cywilnego, konkretnych w tej materji uwag i wniosków, które też zaraz w owym czasie (w r. 1909) były zakomunikowane posłom polskim i zostały zużytkowane w Komisji Izby przez posła Parczewskiego.

Zaznaczyć należy, że niemal wszystkie te uwagi doznały uwzględnienia i wpłynęły na odpowiednią redakcję projektowanej ustawy, która, w opracowaniu komisji Izby, wyszła też w postaci zgola odmiennej od tej, jaką miała w pierwotnym projekcie rządowym.

Następnie, zgodnie z opinią Komisji Społeczno-Prawnej, wszystkie materiały, dotyczące danego projektu, zostały przesłane do Sekcji Cywilnej Tow. Prawniczego, w której zawiązała się, pod przewodnictwem adw. przys. O. Federowicza, osobna Komisja, *ad hoc* do opracowania danego projektu. Prace tej Komisji posłużą do wszechstronnego ocenienia projektu ze stanowiska naszych specjalnych potrzeb i odrębności naszego prawodawstwa, a, tem samem, i do ostatecznego ustalenia wszelkich nastęrczających się poprawek i uzupełnień. Wszelako, dotychczas Komisja Towarzystwa Prawniczego jeszcze nie ukończyła swojej roboty.

36. O zmianie trybu postępowania w sprawach o czyny występne, spełnione na urzędzie.

Projekt powyższy wniosło do III Izby państwowej ministerjum sprawiedliwości. Komisja reform sądowych opracowany przez się referat o rzezonym projekcie złożyła Izbie 11 marca 1911 roku. Na pięciu posiedzeniach

plenarnych Izba uchwaliła projekt, który 1 lutego 1912 roku przeszedł do Rady Państwa i tam został nie załatwiony.

Z mocy dzisiejszych przepisów, o kwestji oddania pod sąd urzędników za przestępstwa służbowe decyduje wyłącznie zwierzchność urzędowa oskarżonego, prokurator zaś jest usunięty od czynnego działania w tem stadium. Nowy projekt ministerjalny wprowadza zasadę, że osoby prywatne, dotknięte winą urzędnika, mogą skarżyć go o to bądź do prokuratora, bądź też do jego zwierzchności, która, niezależnie od takiej skargi, może też i sama wszczynać dochodzenia przeciwko winnemu urzędnikowi, zawiadamiając o tem prokuratora. Prokurator ma prawo protestu przeciwko niesłusznemu, jego zdaniem, umorzeniu sprawy. Izba Państwowa, rozważając projekt ministerjalny, rozszerzyła prawa prokuratora w tej mierze, nadając mu większą samodzielność, a, mianowicie, pozwalając mu, w razie uznanej przezeń potrzeby, rozpoczynać śledztwo przeciwko poszlakowanemu urzędnikowi, w ciągu tygodnia po otrzymaniu zawiadomienia od prokuratora, może założyć przeciwko jego decyzji rekurs do osobnej władzy sądowo-administracyjnej. Warto nadmienić, że, uchwalając powyższą ustawę, Izba uchwaliła też dezyderat o niezbędnej potrzebie utworzenia w Rosji trybunałów administracyjnych.

W Towarzystwie Pracy Społecznej sprawą omawianego projektu ustawy zajmowała się Komisja Społeczno-Prawna, która wyraziła opinię za przyjęciem rzeczzonego projektu w tej postaci, w jakiej wyszedł on z komisji Izby, o ileby niemożliwem było przeprowadzenie angielskiej zasady pociągania urzędników do odpowiedzialności karnej na zasadach ogólnych. Ze względu, że dany projekt był już dawniej, w r. 1907, przedmiotem obrad w Tow. Prawniczym Warszawskim, i że wyniki tych obrad były wiadome posłom polskim, Komisja nie przystępowała do wypracowania specjalnego referatu, nie mniej jednak uprosiła członka swego, adw. przys. Br. Sobolewskiego, jako referenta, o opracowanie uwag i wniosków na wypadek, gdyby tego zażądano z naszych sfer poselskich.

37. O karach za dawanie datków urzędnikom.

Projekt ten, złożony Izbie przez ministra sprawiedliwości 19 kwietnia 1912 roku, pozostaje dotąd w Komisji reform sądowych.

Jak wiadomo, prawodawstwo karne obowiązujące, przewidując odpowiedzialność urzędników za przyjmowanie datków, wcale natomiast nie grozi odpowiedzialnością osobom, które datki owe dają, z wyjątkiem jeno wypadków zniewolenia przez to urzędnika do fałszowania lub zniszczenia dokumentów (art. 382 Kod. Kar. Główn. i Popr.). Owóż, nowy projekt chce wprowadzić odpowiedzialność karną i dla osób prywatnych, dających datki.

W Towarzystwie Pracy Społecznej zastanawiała się nad tym projektem Komisja Społeczno-Prawna, która dopatrzyła się w owym projekcie nader istotnych i niebezpiecznych wątpliwości. Prócz tego, zgodnie z opinią rzeczzonej Komisji, dany projekt zakomunikowano Sekcji Karnej Tow. Prawniczego, którego opinia, wraz z wnioskami Komisji Społeczno-Prawnej Towarzystwa Pracy Społecznej, będzie zakomunikowaną posłom polskim.

38. O zmianie procedury w sprawach o odszkodowanie za straty wynikłe z działania osób urzędujących.

Projekt ministerjum sprawiedliwości pod powyższym nagłówkiem Izba przekazała swojej Komisji reform sądowych w dniu 19 marca 1909 roku; a Komisja złożyła o nim Izbie referat 21 maja 1909 roku; Izba uchwaliła ten projekt 1 lutego 1912 roku. Nie zmieniając zasadniczo obowiązującego trybu odpowiedzialności cywilnej urzędników, projekt usuwa tylko niektóre szkopy praktyczne. Dziś poszkodowany nie może wnieść do sądu akcji o odszkodowanie przeciwko urzędnikowi, dopóki tenże nie jest pociągnięty za swój czyn do odpowiedzialności karnej, lub dopóki niema specjalnego na taką akcję pozwolenia właściwej władzy sądowej. Projekt przyznaje takie prawo poszkodowanemu, zakreślając przytem termin roczny na wytoczenie akcji od chwili zrządzenia szkody przez rozporządzenie urzędnika. Izba Państwowa w swojej uchwale termin ten przedłużyła do lat dwóch, otwierając zarazem drogę skargi do wyższych instancji. Jednocześnie Izba uchwaliła dezyderat, żeby wypłata odszkodowań ciążyła na skarbie, oraz żeby rząd opracował corychlej nowy tryb postępowania w tych sprawach.

Rada Państwa tego projektu rozważyć jeszcze nie zdążyła.

W Towarzystwie Pracy Społecznej akta danej sprawy, która była przedmiotem rozważań i roztrząsań w Sekcji Cywilnej Tow. Prawniczego, znajdują się w Sekcji Społeczno-Prawnej.

39. O niektórych zmianach i uzupełnieniach prawa obowiązującego o stosunku małżeństw względem siebie i względem dzieci.

Pierwotną inicjatywą do projektu, o którym mowa, dał złożony Izbie Państwowej wniosek ustawodawczy 73 posłów, „o wolności oddzielnego pożycia małżonków“, zmierzający do ustanowienia cywilnej separacji małżonków. Na tle rzeczzonego wniosku, ministerjum sprawiedliwości ułożyło powyższy pro-

jekt ustawy. Projekt ten uprawnia porzucenie współżycia małżeńskiego w Cesarstwie, w razach znęcania się drugiej strony nad małżonką lub nad dziećmi, ciężkich obraz, hańbiącego i rozwiązłego prowadzenia, zaraźliwej lub odrażającej choroby, pomieszczenia zmysłów, a, wreszcie, w razie szkodliwości pożycia małżeńskiego dla zdrowia żony. Dzieci pozostają bądź przy współmałżonku niewinnym, bądź przy tym współmałżonku, którego wskaże sąd; dla dobra dzieci sąd może porzuconemu współmałżonkowi wzbronąć nawet widywania się z dziećmi.

Sprawy tego rodzaju, podług projektu, jak również sprawy o alimenty dla żony i dzieci, mają być rozważane przy drzwiach zamkniętych i trybem przyspieszonym.

Sekcja Społeczno-Prawna Towarzystwa Pracy Społecznej zajmowała się powyższym projektem, który, aczkolwiek nie stosuje się do Królestwa, a raczej do osób, podlegających prawodawstwu cywilnemu Królestwa, ale natomiast, stosuje się do Polaków, zamieszkających w Cesarstwie, tudzież do osób, przebywających w Królestwie, lecz zaliczonych do stałej ludności Cesarstwa. Projekt przy rozważaniu nie wywołał objekcji, wymagających specjalnych opracowań.

40. O zmianie postępowania w sprawach o czyny przestępne, dochodzone ze skargi prywatnej.

Projekt ten, złożony Izbie przez ministerjum sprawiedliwości 24 lutego 1912 roku, pozostaje dotąd w Komisji reform sądowych. Jako niezalatwiony, przyjdzie na nowo do czwartej Izby. Ponieważ obejmuje on dosyć ważną i mającą szersze znaczenie reformę prawodawstwa karnego, przeto Towarz. Pracy Społecznej przesało go Sekcji Karnej Tow. Prawniczego, z prośbą o opinię i wnioski. Obrady nad tą sprawą w Tow. Prawniczym już się odbyły, a sprawozdanie z tych obrad i osnutą na nich opinię, Tow. Pracy Społecznej zakomunikuje posłom.

41. O urządzeniu konsultacji adwokatów przysięgłych.

Projekt ministerjum sprawiedliwości w tej sprawie został rozważony przez Komisję reform sądowych Izby Państwowej i złożony na plenum Izby, ale trzecia Izba nie zdążyła go jeszcze uchwalić.

W Towarzystwie Pracy Społecznej zajmowała się tą sprawą Komisja Społeczno-Prawna, z której zapoczątkowania Biuro Pracy Społecznej komunikowało ów projekt niektórym stosownym instytucjom, prosząc o uwagi i opinię, lecz ich nie otrzymała.

42. O dopuszczeniu kobiet do adwokatury.

Uchwalony przez Izbę, ale nie rozważony jeszcze przez Radę Państwa, wniosek w kwestji dopuszczenia kobiet do adwokatury powstał z inicjatywy 100 posłów Izby i został wypracowany przez jej Komisję reform sądowych, ponieważ rząd odmówił poparcia tego wniosku.

W myśl projektu, kobiety pozyskać mają wstęp do adwokatury, zarówno przysięglej, jak prywatnej, na jednakiach z mężczyznami zasadach.

W Tow. Popierania Pracy Społecznej wniosek ten rozważała Komisja Społeczno-Prawna, która wypowiedziała się dla tego projektu przychylnie.

43. O zaopatrywaniu więźniów w odzież i pościel.

Projekt powyższy pochodzi od ministerjum sprawiedliwości i proponuje zmiany w obowiązujących obecnie przepisach o zaopatrywaniu więźniów w odzież i pościel, rozszerzając przytem zarówno rodzaje więzień, jak i kategorie więźniów, do których przepisy te stosować się mają. Między innemi, bardzo tu rozszerzono obowiązkowość noszenia odzieży więziennej przez areztantów.

Izba uchwaliła ten projekt i przekazała go Radzie Państwa.

Więzienia tyłu, niestety, liczą zawsze mieszkańców, że zarówno regulowanie życia więziennego, jak i przepisy, określające zaopatrywanie w odzież osób niezamożnych, wypuszczanych z więzienia, mają i dla naszego kraju nie-małe znaczenie. Z tego względu, projektem, w mowie będącym, zajmowała się Komisja Społeczno-Prawna Tow. Popierania Pracy Społecznej; prócz tego projekt ów zakomunikowano Towarzystwu Opieki nad więźniami. Z ramienia Komisji Społeczno-Prawnej Tow. Pracy Społecznej, p. Fr. Nowodworski opracował specjalny referat z wnioskami co do pożądaney zmiany kilku przepisów projektu, i referat ten, wraz z opinią Tow. Opieki nad więźniami, przesłano posłom polskim w Radzie Państwa.

44. O pomocy skarbowej dla Towarzystw opieki nad osobami, uwalnianymi z więzienia.

Wobec obowiązującego od r. 1909 nowego prawa o przedterminowym zwalnianiu więźniów, patronaty nad więźniami spełniają obecnie ważną funkcję rozciągania nad nimi opieki. Izba Państwowa, akceptując ten projekt, uchwaliła zwolnić patronaty od wszelkich opłat i podatków, przyznając im także prawa bezpłatnego przesyłania korespondencji pocztą. Zapomogi skarbowe Główny Zarząd więzień ma dzielić między poszczególne patronaty, zależnie od ich potrzeb i wysokości posiadanych już przez nie funduszków, tudzież udzielać im zapomóg jednorazowych w razach nagłych. Fundusze na zapomogi dla patronatów Główny Zarząd więzień ma wyjednywać corocznie w drodze budżetowej. Projekt ten znajduje się obecnie w Radzie Państwa, gdzie oczekuje na uchwalenie.

45. O opłatach aktowych od przelewu praw wieczysto-czynszowych.

Projekt ten pochodzący od Ministerjum finansów, dotyczy w pierwszym rzędzie Królestwa Polskiego, gdzie stosunki wieczysto-czynszowe są bardzo rozpowszechnione, i gdzie przez to raz po raz wynikały kwestje: czy od przelewu praw wieczysto-czynszowych należą się skarbowi opłaty alienacyjne, pobierane przy przejściu prawa własności nieruchomości. Projekt Ministerjum rozstrzyga to pytanie w sposób twierdzący. Złożony pierwotnie w II Izbie i ponowiony w Izbie III projekt ten został rozważony i uchwalony przez Izbę; ale nie załatwiła go Rada państwa, i z tej racji dana sprawa wymaga w dalszym ciągu baczniejszego i opieki. Że od przelewu praw wieczysto-czynszowych należy się opłata alienacyjna, z tem zgadzała się większość prawników, i taką też opinię, z powodu omawianego obecnie projektu, wyraziła w r. 1907 Sekcja Cywilna Tow. Prawniczego. Idzie atoli o to, by odnośne prawo tak było zrehabilitowane, iżby władze nie mogły potem stosować go wstecz do tranzakcji, dawniej zawartych. Drugą zaś kwestją ważną jest sposób obliczania wysokości opłat.

Koło Polskie w III Izbie posiadało o rzeczonym projekcie ustawodawczym wypracowany w r. 1908 przez p. Fr. Nowodworskiego obszerny memoriał, który posłużył posłom Grabskiemu i Parczewskiemu do stawiania w Komisji finansowej Izby stosownych uwag i wniosków, po większej części uwzględnionych i przez Komisję, i przez plenum Izby.

Tow. Popierania Pracy Społecznej w swojej Sekcji Społeczno-Prawnej zajęło się zebraniem materiałów danej sprawy, a w tej liczbie i dawniejszego memoriału p. Fr. Nowodworskiego. Skompletowane w ten sposób akta mogą być przydatnym materiałem przy ostatecznem załatwianiu tej sprawy w ciążach prawodawczych.

46. O rozszerzeniu praw osobistych i majątkowych kobiet zameżnych.

Projekt ten dotyczy uchylenia istniejących w prawodawstwie cywilnem Cesarstwa ograniczeń praw cywilnych kobiet zameżnych, jakimi są: zakazy mężatkom wystawiania weksli bez zgody męża (o ile nie prowadzą same handlu), zawierania na własną rękę umów najmu osobistego, otrzymywania bez aprobaty męża paszportu i wstępowania bez zezwolenia męża do służby rządowej lub społecznej, jak również do zakładów naukowych wyższych. Projekt powyższy dotyczy zarazem i Królestwa. Znosząc powyższe ograniczenia mężatek, Izba państwowa wniosła zarazem i istniejący w naszym kodeksie specjalny zakaz kobietom występowania bez asystencji mężów w sprawach sądowych o najem osobisty. Rada państwa nie zdążyła tego projektu rozważyć.

Projektem, o którym mowa, zajmowała się w Tow. Popierania Pracy Społecznej Komisja Społeczno-Prawna, z której ramienia referat w tym przedmiocie opracował członek jej, adw. przys. Aleksander Jackowski. Niezależnie od tego, rozważała ten projekt Sekcja Cywilna Tow. Prawniczego. Opinia Komisji Społeczno-Prawnej, referat p. Al. Jackowskiego i sprawozdanie z posiedzenia Sekcji Cywilnej Tow. Prawniczego były zakomunikowane posłom polskim w Izbie. Też same materiały posłużą, oczywiście, i do użytku posłów polskich w Radzie państwa.

47. O seminarjach nauczycielskich żeńskich.

Rzeczony projekt ministerjalny miał na celu ustanowienie statutu i etatów dla żeńskich seminarjów nauczycielskich, na podobieństwo statutu i etatów takich samych seminarjów męskich. Izba Państwowa dn. 20 czerwca 1908 roku uchwaliła z tej dziedziny ustawę częściową, mianowicie, by ministrowi oświaty przyznać prawo otwierania seminarjów żeńskich i powoływania kobiet do zakładów w tych seminarjach (ustawa ta przyjęta przez Radę państwa, uzyskała sankcję Monarszą 1 lipca 1908 roku). Co się zaś tyczy statutu i etatów normalnych dla seminarjów nauczycielskich żeńskich, to projekt ten pozostał niezakończony i, jako taki, przyjdzie, zapewne, pod obrady IV Izby.

W Tow. Pracy Społecznej akta danej sprawy znajdują się w Komisji Szkolnej Towarzystwa, która, w miarę przebiegu tej sprawy w ciele prawodawczem, zajmie się opracowaniem co do niego swej opinii.

48. O polepszenie finansów ziemskich i miejskich.

Posłowie rosyjscy, październikowcy, oraz kadeci, osobno, wnieśli do Izby projekty ulg dla ziemstw i miast. Ministerjum finansów ze swej strony wniosło 2 marca 1912 r. również odpowiedni projekt.

W Komisji finansowej posłowie polscy wprowadzili do projektu, który potrzeb Królestwa nie uwzględniał wcale, poprawki, dotyczące się Królestwa, i stawiającego go na równi z Cesarstwem w proponowanych ulgach. Ulgi te wymagałyby znacznego obniżenia podatku transportowego, oraz ponoszenia przez skarb części kosztu utrzymywania umysłowo chorych. Izba przyjęła te poprawki polskie, ale Rada Państwa je odrzuciła. Do Komisji pojednawczej z Radą Państwa nie doszło. W czwartej Izbie projekt pewno będzie przez rząd wznowiony. W trzeciej Izbie z projektu rządowego rozpatrzono tylko część jego, pozostawiając następnej Izbie wszystko, co się tyczy opodatkowania przemysłowego na potrzeby lokalne. W tym względzie projekt rządowy wprowadza bardzo znaczne zmiany, które dla naszego kraju wyraziłyby się w bardzo silnem powiększeniu opodatkowania przemysłu.

Tow. Pracy Społecznej, zajmuje się sprawą ponoszenia przez skarb części wydatków na leczenie umysłowo-chorych w osobnej Komisji.

W zakresie polepszenia finansów lokalnych Królestwa, Towarzystwo posiada obfite materiały i przygotowuje odpowiednie oświetlenie sprawy, gdy nowy projekt zostanie przez rząd przedstawiony czwartej Izbie, lub gdy wyjaśni się, że pójdzie pod ponowne obrady projekt pierwotny.

49. O uprawnieniu ślubów, zawartych wedle innego obrządku przez osoby, zaliczone do wyznania prawosławnego, i o uprawnieniu dzieci, pochodzących z takich małżeństw.

Minister spraw wewnętrznych złożył Izbie Państwowej projekt ten 17 kwietnia 1907 r. Komisja wyznaniowa Izby rozważyła go i połączyła w jedno z innym projektem rządowym — o uprawnieniu nie zapisanych do ksiąg metrycznych małżeństw staroobrzędowców i sekciarzy rosyjskich. Tak połączone projekty Komisja wyznaniowa wniosła na plenum Izby 1 maja 1912 roku, ale Izba nie zdażyła wziąć ich pod obrady.

W Tow. Popierania Pracy Społecznej akta tej sprawy znajdują się w Sekcji Społeczno-Prawnej.

50. O ochronie zabytków.

Projekt ten, złożony Izbie 29 października 1911 roku, Izba w d. 10 grudnia 1911 roku przekazała specjalnej swojej Komisji, która go zaakceptowała i 3 czerwca 1912 roku wniosła na plenum Izby; Izba jednak rozważenia tego projektu nie ukończyła.

W projekcie tym ministerjum spraw wewnętrznych ustala samo pojęcie zabytków starożytności, ustanawia osobny komitet do ochrony tych zabytków, wskazuje, jakim instytucjom na prowincji ochronę tę powierzyć należy, wreszcie, nakreśla sposoby rejestracji zabytków i skład, oraz obowiązki komisji archiwalnych gubernjalnych. Zaznaczyć należy, że Cesarские Tow. Archeologiczne w Moskwie wystąpiło z zasadniczą krytyką rzezonego projektu rządowego i opracowało swój własny projekt, który zakomunikowało rządowi, Izbie Państwowej i instytucjom naukowym.

W Warszawie narady szczegółowe nad rzezonym projektem odbywały się w Tow. Naukowem Warszawskiem. Wyniki tych narad, zakomunikowane Towarzystwu Pracy Społecznej, przesłane zostały Kołu Polskiemu, które występowało w tej sprawie w Izbie. Podług projektu, przyjętego w Komisji dumskiej, grozi większe, niż dziś, wkroczenie ingerencji rządowej w sprawę ochrony zabytków. Dla użytku Koła w IV Izbie, Tow. Pracy Społecznej opracuje osobny własny memoriał.

51. O rozciągnięciu ustawy samorządu ziemskiego 1890 r. na Królestwo.

Wniosek ten został złożony w III Izbie d. 12 listopada 1910 r., a podpisany przez 78 posłów, przeważnie z frakcji październikowców. Po rozpatrzeniu wniosku w komisji, Izba uznała go za pożądaną na posiedzeniu 11 lutego 1911 r., przyczem przedstawiciel ministerjum spraw wewnętrznych oświadczył, że rząd podejmuje się opracowania odpowiedniego projektu ustawy. Niezależnie od tego, Izba przekazała wniosek ten do swojej Komisji samorządowej, również w celu wypracowania projektu ustawy. Referentem tej sprawy w komisji Izby był poseł Leonow. Wszelako, w komisji Izby sprawa nie wyszła ze stadium przygotowawczego; a w ministerjum również poczyniono co do niej tylko pierwsze kroki przygotowawcze.

Tow. Popierania Pracy Społecznej, ze względu na niezmierną doniosłość tej sprawy dla Królestwa, które od dziesiątków lat wyczekuje samorządu, utworzyło osobną Komisję samorządu ziemskiego, pod przewodnictwem p. Józefa Ostrowskiego. Do komisji tej weszli znawcy i działacze społeczni ze strony Tow. Kredytowego Ziemskiego, Centralnego Tow. Rolniczego, Tow. Prawniczego, Zjazdu Przem. Górniczych i Tow. Pracy Społecznej. Komisję podzielono na pięć podkomisji: finansową, ubezpieczeniową, powinności ziemskich, drogową, oraz zdrowotności i dobroczynności. Do udziału w pracach podko-

...misyj i miejskich.

misyj zaproszono szereg sił fachowych. Podkomisja drogowa i ubezpieczeniowa rozwinęły już dość żywą działalność.

Ponieważ rząd, podejmując się opracowania projektu rozciągnięcia samorządu ziemskiego na Królestwo, wytknął pewne w tej mierze szkopuły, narażające sprawę wprowadzenia u nas samorządu na zwłokę, a mianowicie, wskazał na trudność zastosowania do Królestwa związanych z samorządem powinności ziemskich wobec państwa, przeto Tow. Pracy Społecznej tymczasowo zajęło się wypracowaniem memoriału, który miał na celu usunięcie rzeczonych trudności przez zaprojektowanie odpowiedniego zastosowania do Królestwa skodyfikowanych przepisów co do powinności, obowiązujących w Cesarstwie. Zarazem wypadło niejako, tytułem próby, ułożyć całkowity projekt prawa o zastosowaniu ustawy ziemskiej z r. 1890 do Królestwa. Referentem w tej sprawie został p. L. Grendyszyński, którego projekt, zaaprobowany przez Komisję samorządu ziemskiego, jako materiał do opracowania, został zakomunikowany Głównemu Zarządowi do spraw gospodarstwa lokalnego przy ministerjum spraw wewnętrznych. Jednocześnie zaś referat ten Biuro Pracy Społecznej rozesłało do Towarzystw rolniczych, Dyrekcyi szczegółowych Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego, do członków Komisji Spraw Krajowych do członków Towarzystwa Pracy Społecznej, oraz do wybitniejszych ziemian i prawników, a otrzymane od nich opinie, zgromadzone w aktach sprawy samorządu ziemskiego, utworzyły obfite źródło materiałów, potrzebnych do wszechstronnego rozważania i opracowania tej doniosłej sprawy.

52. O obowiązkiem składaniu kaucyj przez osoby, pragnące wziąć udział w licytacjach nieruchomości.

Uchwalony przez Izbę, a nie rozważony jeszcze w Radzie Państwa powyższy projekt ministra sprawiedliwości zmierza do usunięcia od udziału w licytacjach nieruchomości, t. zw. słomianych licytantów, czyli osób podstawionych na to, aby licytację uniemożliwić. Projekt żąda tedy od każdego z licytantów złożenia przed licytacją kaucji, w wysokości 10 proc. szacunku licytacyjnego. Wzajemian za to, licytacja, podług projektu, odbyć się może nawet przy stawieniu się jednej tylko osoby, o ile ta ofiaruje cenę wyższą nad oszacowanie.

Z przytoczonej powyżej treści danego projektu wynika też jego istotne znaczenie. Usunięcie słomianych licytantów, którzy obecnie występują nieraz całą zgrają, i z których przyczyny licytacje nie dochodzą do skutku, ze stratą dla ludzi uczciwych i ze szkodą dla kredytu hipotecznego, jest potrzebą pilną i niewątpliwą. Dla nas, w Królestwie, jest to powrót do zasad, jakie w tej materji obowiązywały aż do chwili reformy sądowej z r. 1876 i jakie dotąd przetrwały w licytacjach, dokonywanych z ramienia towarzystw kredytowych. Brak kaucji przy licytacjach umożliwiał niezliczone nadużycia i wywoływał utyskiwania i wnioski o potrzebie zmiany tego przepisu. To też Komisja Społeczno-Prawna Tow. Popierania Pracy Społecznej opowiedziała się za zupełną celowością danego projektu.

53. O odpoczynku normalnym w zakładach rzemieślniczych.

Wydane w r. 1906, na mocy art. 87 Ustaw Zasadniczych, przepisy tymczasowe o odpoczynku normalnym w zakładach rzemieślniczych rząd złożył 15 stycznia 1908 r. do zatwierdzenia Izbie Państwowej, jako projekt odnośnej ustawy. Komisja Izby do spraw robotniczych, zaakceptowawszy ten projekt z pewnemi zmianami, 24 maja 1909 wniosła go na plenum, lecz Izba nie zdążyła przystąpić do rozważenia tego projektu, który w ten sposób przyjdzie pod rozpoznanie IV Izby Państwowej.

Tow. Popierania Pracy Społecznej zakomunikowało d. 3 czerwca 1910 roku w tej sprawie posłom naszym opinię Sekcji Rzemieślniczej Oddziału warszawskiego Tow. Popierania Przemysłu i Handlu. W rzeczonej opinii wytknięto wadliwą redakcję artykułów 1, 4 i 5 co do liczby godzin pracy i co do stanowiska uczniów rzemieślniczych, nie mających lat 17. Nadto, w związku z pomienionym projektem prawodawczym, w Sekcji Rzemieślniczej odbyło się, przy licznej uczestnictwie przedstawicieli sfer rzemieślniczych, tudzież ze współudziałem posła p. Wł. Żukowskiego i przedstawiciela Towarzystwa Pracy Społecznej, p. St. Hłaski, kilka posiedzeń tejże Sekcji, na których zaopiniowano o konieczności utrzymania i nadal w Królestwie obecnych organizacji cechowych, których kompetencję projektowane przepisy o odpoczynku normalnym pracowników rzemieślniczych poniekąd uszczuplają. Rzeczoną opinię zakomunikowano posłom. Wreszcie, posłom naszym przesłano również, w uzupełnieniu pierwotnego referatu, uwagi dodatkowe, zawierające poprawniejszą redakcję niektórych artykułów projektu.

Lista członków delegacji.

Balicki Zygmunt, publicysta.
 Bądzynski Stefan, radca kom. Tow. kr. ziemskiego.
 Benni Karol, dr., prezes Tow. pop. przemysłu ludowego.
 Bukowiecki Stanisław, adwokat przysięgły.
 Brun Stanisław Gustaw, kupiec i przemysłowiec.
 Chełmicki Zygmunt, ks., prezes Tow. domów zarobk.
 Chrzanowski Hen., prezes dyr. szcz. T. kr. z. w Kaliszu.
 Czarnowski Ludwik, prezes Koła przemysłowców.
 Czetwertyński ks. Seweryn, prezes Centralnego Tow. roln.
 Dembiński Henryk, b. poseł.
 Dmowski Roman, b. poseł.
 Drzewiecki Piotr, prezes Stowarzyszenia techników.
 Dunin Karol, prezes Tow. prawniczego.
 Dzierzbicki Stanisław, radca Komitetu Tow. kr. Ziemsk.
 Gejsler Edward, przemysłowiec.
 Godlewski Marcell, ks., prezes Stow. robotników chrz.
 Grendyszyński Ludomir, wiceprezes Tow. emerytalnego
 prac. pryw.
 Jabłonowski Aleksander, prezes Tow. nauk. polskiego.
 Kiślański Władysław, prezes Muzeum przem. i rolnictwa.
 Kiniorski Marjan, wiceprezes Centralnego Tow. roln.
 Kisielnicki Kazimierz, prezes Tow. roln. łomżyńskiego.
 Kozłowski Karol, adwokat przysięgły.
 Lutosławski Marjan, wiceprezes Tow. wpisów szkoln.
 Lubomirski ks. Zdzisław, prezes komitetu Tow. pop.
 Pracy Społ.
 Lubieński hr. Stanisław, obyw. ziemski gub. siedleckiej.
 Marczewski Witold, radca dyr. głównej Tow. kr. ziemsk.
 Marylski Antoni, wiceprezes Tow. roln. warszawskiego.
 Natanson Edward, przemysłowiec.
 Nowodworski Franciszek, b. poseł.
 Ostrowski Józef, b. członek rady państwa.
 Olechowiec Konrad, redaktor *Kurjera warszawskiego*.
 Piechowski Kajetan, b. poseł.
 Piltz Erazm, czł. kom. Tow. pr. sp., zarz. Biurem pr. sp..
 Potocki hr. Tomasz, prezes Tow. roln. suwalskiego.
 Puławski Ludomir, obywatel ziemski gub. kaliskiej.
 Rzetkowski Józef, wiceprezes Tow. przemysłu i handlu
 Sądiewicz Antoni, publicysta.
 Sienkiewicz Henryk.
 Smoleński Władysław, prawnik, historyk.
 Suligowski Adolf, prezes. Stow. właścicieli domów.
 Stecki Jan, b. poseł.
 Straszewicz Ludwik, publicysta.
 Sunderland Stanisław, b. poseł.
 Surzycki Jan Alfons, przemysłowiec.
 Szebeko Ignacy, obyw. ziemski gub. warszawskiej.
 Tarnowski hr. Julian, prezes Tow. roln. radomskiego.
 Wieniawski Antoni, czł. zarz. kółek roln. przy C. T. R.
 Wojciechowski Stan., zarz. Stowarz. kooperatystów.
 Zakrzeński Bolesław, prezes. Tow. roln. kieleckiego.
 Zamoyski hr. Maurycy, b. poseł.
 Zdanowski Juliusz, obyw. ziemski gub. kieleckiej.

LISTA KANDYDATÓW NA CZŁONKÓW

964/51

Delegacji Obywatelskiej przy Tow. popierania Pracy Społecznej.

1. Balicki Zygmunt, publicysta.
2. Bądyński Stefan, radca Kom. Tow. Kr. Ziem.
3. Benni Karol, Dr. prezes Tow. Pop. Przemysłu ludowego.
4. Bukowiecki Stanisław, adwokat przysięgły.
5. Brun Stanisław Gustaw, kupiec i przemysłowiec.
6. Chelmiński Zygmunt, ks., prezes Tow. domów zarobkowych.
7. Czarnowski Ludwik, prezes Koła przemysłowców.
8. Czetwertyński ks. Seweryn, prezes Centralnego Tow. rolniczego.
9. Dembiński Henryk, b. poseł.
10. Dmowski Roman, b. poseł.
11. Drzewiecki Piotr, prezes Stowarzyszenia Techników.
12. Dunin Karol, prezes Tow. prawniczego.
13. Dzierzbicki Stanisław, radca Komitetu Tow. Kred. Ziems.
14. Grendyszyński Ludomir, wiceprezes Tow. emerytalnego prac. pryw.
15. Hempel Leon, obyw. ziemski gub. Kieleckiej.
16. Jabłonowski Aleksander, prezes Tow. nauk. polskiego.
17. Kiślański Władysław, prezes Muzeum przemysłu i rolnictwa.
18. Kiniorski Marjan, wiceprezes Centralnego Tow. rolniczego.
19. Kisielnicki Kazimierz, prezes Tow. rol. Łomżyńskiego.
20. Kozłowski Karol, adwokat przysięgły.
21. Leszczyński Stanisław, adwokat przysięgły.
22. Lutosławski Marjan, wiceprezes Tow. wpisów szkolnych.
23. Lubomirski ks. Zdzisław, prezes Komitetu Tow. pop. Pracy Społ.
24. Łubieński hr. Stanisław, obyw. ziemski gub. Siedleckiej.
25. Marczewski Witold, radca Dyrekcji Główn. Tow. Kred. Ziems.
26. Marylski Antoni, wiceprezes Tow. rolnicz. Warszawskiego.
27. Natanson Edward, przemysłowiec.
28. Nowodworski Franciszek, b. poseł.
29. Ostrowski Józef, b. członek Rady Państwa.
30. Osuchowski Antoni, adw. przysięgły.
31. Olchowicz Konrad, redaktor „Kurjera Warszawskiego.”
32. Piechowski Kajetan, b. poseł.
33. Piltz Erazm, członek Kom. Tow. Pr. Społ., zarząd. Biurem Pracy Społ.
34. Potocki hr. Tomasz, prezes Tow. rolniczego Suwalskiego.
35. Rzętkowski Józef, wiceprezes Towarzystwa Przemysłu i Handlu.
36. Sądiewicz Antoni, publicysta.
37. Sienkiewicz Henryk.
38. Smoleński Władysław, profesor.
39. Suligowski Adolf, prezes Stowarzyszenia właścicieli domów.
40. Stecki Jan, b. poseł.
41. Straszewicz Ludwik, publicysta.
42. Surzycki Jan Alfons, przemysłowiec.
43. Szebeko Ignacy, obyw. ziemski gub. Warszawskiej.
44. Tarnowski hr. Julian, prezes Tow. rol. Radomskiego.
45. Wańkowicz Wacław, wiceprezes Stowarzyszenia Techników.
46. Wieniawski Antoni, członek Zarządu Wydziału Kółek Rolniczych.
47. Wyganowski Wojciech, prezes Tow. rol. Kaliskiego.
48. Zakrzeński Bolesław, prezes Tow. rol. Kieleckiego.
49. Zamoyski hr. Maurycy, b. poseł.
50. Zdanowski Juliusz, obyw. ziemski gub. Kieleckiej.

Czarnowski

Gierster
Hradkowski

Piotrowski Adam

Jundziłł

Wojciechowski J.